

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI
ANABİLİM DALI
Kuruluş: 27 Ekim 1989



ANKARA ÜNİVERSİTESİ
RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI
ANABİLİM DALI

Kuruluş: 27 Ekim 1989

Adres: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim
Dalı Cebeci Kampüsü
Dikimevi - ANKARA

KRİZ DERGİSİ/ TheJournal of Crisis
Kuruluşu/Foundation: 1992
Kurucusu/Founder: Işık SAYIL

CİLT/VOLUME: 28
SAYI/NUMBER:2
YIL/YEAR: 2020 ISSN 1300-980X e-ISSN2667-7350

Ankara Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları
Anabilim Dalı Adına Sahibi: Prof. Dr. Halise Devrimci Özgüven

Yayının Türü:
Psikiyatrik hastalıklar, psikiyatrik kriz, krizemüdahale, intihar ve intiharı önleme gibi ruh sağlığı ve ilgili disiplinlere yönelik yaygın, süreli bilimsel bir ruh sağlığı dergisidir.

Yönetim Yeri
Yazışma Adresi/ Correspondence Adress
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları
Anabilim Dalı Mamak/Ankara

Telefon: 0 (312) 595 66 18
E-posta: krizdergisi@yahoo.com
URL: https://dergipark.org.tr/kriz
E-Dergi

Editör/Editor

Prof. Dr. Vesile Şentürk Cankorur, Ankara Üniversitesi, Ankara

Editör Yardımcısı/Editorial Assistants

Doç. Dr. Berker Duman, Ankara Üniversitesi, Ankara
Uzm. Dr. Jamal Hasanlı, Başkent Üniversitesi, Ankara

Yayın Koordinatörü/Editorial Coordinator

Dr. Safiye Zeynep Tatlı, Ankara Üniversitesi, Ankara

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Işık Sayıl, Ankara Üniversitesi, Ankara
Prof. Dr. Bedriye Öncü Çetinkaya, Ankara Üniversitesi, Ankara
Prof. Dr. Sermin Kesebir, Üsküdar Üni. İstanbul
Prof. Dr. Sibel Çakır, Fransız Lape Hast., İstanbul
Prof. Dr. Ahmet Afşin Sağduyu Başkent Üni, İzmir
Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz, Ankara Üniversitesi, Ankara

Doç. Dr. Mehmet Hamid Boztaş, Abant İzzet Baysal Üni. Bolu
Doç. Dr. Makbule Çiğdem Aydemir, Ankara Üniversitesi, Ankara
Doç. Dr. Hatice Demirbaş, Ankara Hacı Bayram Veli Üni. Ankara
SHU. Özge Uçan, Ankara Üniversitesi, Ankara
Uzm. Dr. Türkü Çobanoğlu Patnos Devlet Hastanesi, Ağrı

Danışma Kurulu/ Advisory Board

Prof. Dr. Recep Akdur
Prof. Dr. Cem Atbaşoğlu
Prof. Dr. Ayla Aysev
Prof. Dr. Salih Battal
Prof. Dr. Abdülkadir Çevik
Prof. Dr. Saynu rCanat
Doç. Dr. Başaran Demir
Doç. Dr. Tülin Gençöz
Prof. Dr. Selim Hovardaoğlu
Prof. Dr. Emine Kılıç
Prof. Dr. Nahit Özmenler
Prof. Dr. Hüseyin H. Özsan
Prof. Dr. ArminSchmidtke

Doç. Dr. Ayşegül Durak Batıgün
Doç. Dr. Şennur Kışlak Tutarel
Prof. Dr. Gülsüm Ançel
Prof. Dr. Veli Duyan
Prof. Dr. Berna Uluğ
Prof. Dr. Aylin Uluşahin
Prof. Dr. Birim Günay Kılıç
Prof. Dr. Figen Çok
Prof. Dr. Fatma Öz
Doç. Dr. Yasemin Yavuz
Doç. Dr. Pınar Uran

Türkiye'de Kriz Dergisi 4 ayda bir olmak üzere yılda üç kez yayınlanır. Dergide yayınlanan yazı, resim, şekil ve tabloların yayını hakkı saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmadan kullanılamaz. Bilimsel amaçla kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Dergide yayınlanan tüm yazılar aksi belirtilmedikçe yalnızca yazar/yazarların görüşlerini temsil eder ve yayını kurulunun politikasını ve düşüncelerini göstermez.

Journal of Crisis in Türkiye is published three issue per year. All rights reserved through the world and in all languages. No part of this publication may be reproduced, transmitted or stored in any form or by any means without the written permission of the copyright holder. All articles published represent the opinions of the authors and do not reflect the policy of the editor or editorial board unless it is clearly specified.

KRİZ DERGİSİ

Cilt 28, Sayı 2, 2020

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

ÖnsözIV

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / ORIGINAL RESEARCH ARTICLES

Batman İlinde 2013-2018 Yılları Arasında Gerçekleşen İntihar ve İntihar Girişimlerine ait Adli Kayıtların Geriye Dönük İncelenmesi / Retrospective Evaluation of the Forensic Records Of Suicides and Suicide Attempts Occurred in Batman Between 2013-201857
Binay Kayan OCAKOĞLU, Zehra İPEK, Meltem OĞUZ

Üniversite Öğrencilerinde Yaşamın Anlamı ile Öz-Aşkınlık İlişkisinde Ölüm Anksiyetesinin Aracılık Rolü / Mediating Role of Death Anxiety in Correlation With the Meaning in Life and Self-Transcendence in the University Students.....71
Gökhan ÖZCAN, Halil EKŞİ, Füsün EKŞİ

Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Depresyon ve Anksiyete Bozukluğu Yaygınlığının ve İlişkili Faktörlerin Belirlenmesi / Determination of Depression and Anxiety Disorder Prevalence and Related Factors Among Medical School Students88
Elif Nur YILDIRIM, Mehmet UYAR, Mehtap YÜCEL, Faruk UĞUZ, Seçkin TÜRKER

Kadın ve Erkeklerde Suç Korkusuna Nitel Araştırma ile Sosyolojik Bir Bakış/ A Sociological Perspective on Fear of Crime in Men and Women With Qualitative Research 101
Dolunay ŞENOL, Özge GÜLVER

ÖNSÖZ

Dergimizin Değerli Okurları,

Bildiğiniz gibi Kriz Dergisi, Kriz Merkezi çalışanları tarafından, 1992 yılında, Merkezin yayın organı olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Dergide öncelikle, intiharlar, intihar girişimleri, psiko-sosyal krizler, krize müdahale ve sosyal psikiyatri alanındaki özgün çalışmalara yer verilmiştir. Zaman içinde içeriği giderek genişletilse de alandaki özgün yerini korumasına özen gösterilmiştir. Yılda üç sayı ile yayına başlatılan dergi, Kriz Merkezi'nin 2011'de dağıtılmasından sonra adı ile uyumlu bir kriz dönemi yaşamıştır. Yayın hayatına 2011 yılı üçüncü cildinde ara vermiştir. Derginin yeniden yayın hayatına kazandırılması çalışmaları Prof. Dr. Vesile Şentürk tarafından yürütülerek bugüne ulaştırılmıştır. Yeni bir düzenleme ile dergi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nın yayın organı olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Bu ara dönemde 2011-2017 yılları içinde üç sayı tek dergi olarak çıkarılmış ve böylece ara verilen zamanı yakalamak amaçlanmıştır. Bu sırada dergi hem basılı olarak hem de dijital ortamda yayınına 2011 öncesinde olduğu gibi sürdürmüştür. 2018'den itibaren yine dört ayda bir, yılda üç sayı olarak yayınlanmaya başlanmıştır. Yayınına 2018'den başlayarak yalnızca dijital olarak sürdürmekte ve bu düzenlemeler çerçevesinde ULAKBİLİM TR dizinine girmesi için çalışılmaktadır.

Otuz yıla yakın bir süredir alana hizmet veren derginin günümüz şartlarına uygun olarak varlığını sürdürmesi için yayın kurulu büyük bir özveri ile çalışmaktadır.

Derginin alanda varlığını sürdürmesi ülkenin yaşadığı olağanüstü koşullar bağlamında daha da önem taşımaktadır. Yalnızca dergi değil; ülkede de bir kriz döneminden geçildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bir taraftan küreselleşmeye yönelirken aynı anda kapanma hareketleri görülmektedir. Beş kıtaya pencerelerini açanlarla perdeleri arkasından sokağa bakanlar arasında paylaşılan bir dünyada yaşanmaktadır. Bu döneme ekonomik kriz ve pandemi de eklenince toplumsal olarak zorlayıcı koşullar daha da ağırlaşmaktadır. Sonuç olarak; uygulamada krize müdahale ve bu alanda yapılacak çalışmalara gereksinimin önemi yadsınamaz. Dönemin özelliğini dikkate alan uygulama, araştırmalara yönelmenin sorunların derinleşmesini ve süregelen vasıf kazanmasını önleyecek çözümleri ortaya koyacaktır.

Dergimizin yeniden aktive edilmesinde emeği geçen tüm meslektaşlarıma ve makaleleri ile dergiye katkıda bulunan tüm meslek çalışanlarına teşekkür ederim.

Prof. Dr. Işık SAYIL
Kriz Dergisi Kurucu Başkanı
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Psikiyatri Anabilim Dalı
Emekli Öğretim Üyesi

BATMAN İLİNDE 2013-2018 YILLARI ARASINDA GERÇEKLEŞEN İNTİHAR VE İNTİHAR GİRİŞİMLERİNE AİT ADLİ KAYITLARIN GERİYE DÖNÜK İNCELENMESİ

Binay Kayan Ocakoğlu*, Zehra İpek**, Meltem Oğuz***

Makale geliş tarihi/Received:27.02.2020

Kabul tarihi/ Accepted:18.08.2020

*İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, İstanbul, Türkiye

**Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Batman, Türkiye

***Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, Batman, Türkiye

dr.binaykayan@gmail.com

zehraipek@hotmail.com

oguzmeltem@windowslive.com

ORCID: 0000-0003-0043-6288

ORCID: 0000-0001-7406-8460

ORCID: 0000-0002-9435-9529

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Binay Kayan Ocakoğlu

Atakent Mh, Turgut Özal Bulvarı No:46/1, 34303 Küçükçekmece/İstanbul

ÖZET

Amaç: 2013-2018 yılları adli kayıtlarına ulaşılarak intihar ve intihar girişimlerinin sosyodemografik özellikleri ve intihar davranışıyla ilgili özelliklerin tanımlanması amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışmamızda 2013-2018 adli dosya kayıtlarındaki 443 olgunun bilgilerine ulaşılmıştır. Adli görüşme kayıtları geriye dönük incelenmiştir. **Bulgular:** İntihar girişimleri 45 yaş üstü hariç kadınlarda yüksek bulunurken, intiharlar erkeklerde yüksek bulunmuştur ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İntihar girişimlerinde en sık kullanılan yöntem ilaç alımı, intiharlarda ise ası olarak bulunmuştur. **Sonuç:** İntihar eden ve intihar girişiminde bulunan bireylerin eğitim seviyesinin düşük olması ve genellikle aktif çalışma hayatına sahip olmayışı koruyucu sağlık hizmetleri açısından ele alınması gereken faktörler olarak düşünülmüştür. İntihar girişiminin özellikle kadınlarda inkar edilmesine toplumsal ön yargının yol açmış olabileceği düşünülmüştür.

Anahtar sözcükler: İntihar, intihar girişimi, sosyoekonomik etmenler

RETROSPECTIVE EVALUATION OF THE FORENSIC RECORDS OF SUICIDES AND SUICIDE ATTEMPTS OCCURRED IN BATMAN BETWEEN 2013-2018

Objective: We aimed to define the sociodemographic characteristics of suicide and suicide attempts and characteristics of suicide by accessing the forensic records. **Method:** The data of 443 cases from 2013-2018 forensic records were obtained and examined retrospectively. **Results:** Suicide attempts were higher in females except for over 45 years of age, while suicides were higher in males and the difference was statistically significant. Overdose medication was the most commonly used method in suicide attempts while hanging was the most common for suicides. **Conclusion:** The low level of education of individuals and lack of active working in individuals who committed suicide and attempted suicide are factors that need to be addressed with regards to protection health. It is thought that the prejudgement may have led to the denial of the suicide attempt, especially in women.

Keywords: suicide, suicide attempts, socioeconomic factors

GİRİŞ

İntihar tüm dünyada büyük bir halk sağlığı sorunu olmakla birlikte, 2016 yılında meydana gelen intiharların %79'unun düşük ve orta gelir düzeyinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Genel popülasyonda ölümlerin %1.4'ü oluşturarak en sık 18. ölüm sebebi olarak belirlenmiştir (World Health Organization, 2016). Genç ölümlerinde ise en sık 2. neden olarak karşımıza çıkmaktadır. İntiharlara ek olarak, intihar girişimleri de önemli bir sağlık sorunu olarak tanımlanmıştır. İnsanların yaklaşık %9'u yaşamlarının bir noktasında ciddi intihar düşünceleri olduğunu belirtmiş, %3'ü ise intihar girişiminde bulunmuştur (Nock ve ark., 2008) Birçok intihar girişimi ölüme sonuçlanmasa da, her intihar girişimi ciddi fiziksel yaralanma riski barındırmakta, ciddi psikolojik acı ile ilişkilendirilmekte ve daha sonraki intihar girişimi ve ölüm riskini arttırmaktadır (Borges ve ark., 2011). Sonuç olarak intihar girişimlerinin açık bir şekilde tahmin edilebilmesi klinisyenler açısından önem teşkil etmektedir.

İntihar düşünceleri ve girişimlerinin yaygınlığı (intihar davranışları) geçmiş yıllarda genellikle gelir düzeyinin yüksek olduğu batı toplumlarında değerlendirilmiş, ancak son yıllarda düşük ve orta gelir düzeyinde yapılan çalışmalar intihar davranışının yüksek gelir düzeyine sahip ülkelere farklı olduğunu ortaya koymuştur.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine bakıldığında ise, 2015 yılında Türkiye'de intihara bağlı ölümlerin sayısının 3 bin 211 olduğu, intihar hızının ise yüz binde 4,11 olduğu belirtilmektedir. İntihar edenlerin %34,3' ünü 15-29 yaş grubundakiler oluşturmaktadır. İntihar ve intihar girişimlerinin oranları bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. TÜİK verilerinde geçmiş yıllarda Türkiye'nin güneydoğusunda intihar oranlarının kadınlarda görece daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2016). Özellikle bu yıllarda Batman ili ilgili kadın intiharlarının erkek intiharlarından belirgin olarak daha yüksek olduğuna dair haberler basında geniş yer bulmuştur ("Başbakanlık,

Batman'daki intiharları inceledi," 2001). 2000 yılında yapılan bir çalışmada intihar hızının yüz binde 6.52 olduğu, bunların %71'nin kadın olduğu ve kadın intihar hızının yüz binde 9,3 olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada psikolojik otopsi yapılan olgularda, intihar eden kadınların %86'sının, erkeklerin ise %44'ünün 25 yaş altında olduğu belirtilmiştir (Altındag ve ark., 2005). Bilgilerimize göre son yıllarda Batman ve çevre illerdeki intiharları ve intihar girişimlerini değerlendiren bir çalışma bulunmamaktadır. Geçmiş yıllarda özellikle kadın cinsiyette oldukça yüksek oranda görülen intiharlarla gündeme gelen Batman ilindeki intihar ve intihar girişimlerinin ve bunlarla ilişkili olabilecek sosyodemografik risk faktörlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 2013-2018 yılına ait verilerin değerlendirilmesi sonucunda Batman ilinde gerçekleşen intiharların ve intihar girişimlerinin yaygınlığının ve risk faktörlerinin ülkemizdeki diğer illere benzer olacağı öngörülmüştür. Ülkemizin güneydoğusunda yer alan Batman iline özgü olan bu çalışma, farklı coğrafik ve sosyokültürel faktörlerin intihar ve intihar girişimine ait özellikler açısından farklılığa neden olup olmayacağı konusunda literatüre katkı sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışmada, 2013-2018 yılları arasında Batman ilinde meydana gelen intihar girişimleri ve intihar oranları ve intiharla ilişkili sosyodemografik veriler incelenmiştir.

YÖNTEM

Hakimler ve Savcılar Kurulu'ndan alınan yazılı izin ve Batman Bölge Devlet Hastanesi Etik Kurul onayı alınmıştır. Alınan izinler sonrasında Batman Cumhuriyet Başsavcılığı ve Batman Valiliği'nin izin ve desteğiyle Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2013-2018 yılları arasında 443 olguya ait adli kayıtlara girmiş intiharlarla ilgili verilerine ulaşılmıştır. İntihar eden ve intihar girişiminde bulunmuş olguların adli dosyaları Batman Adliye'sinde görevli arşiv sorumlusu tarafından çıkartılmış ve tarafımıza ulaştırılmıştır. Arşiv görevlisinden edinilen bilgiye göre soruşturması devam eden kısıtlı sayıdaki dosyanın bilgisine gizlilik nedeniyle ulaşılamamıştır. Olguların kimlik bilgileri gizli tutularak yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer, eğitim, meslek, akif çalışma durumu, medeni durum gibi sosyodemografik bilgileri olgu rapor formuna aktarılmıştır. İntihar girişimi ile alakalı olarak intiharın sonuçlanma şekli, intihar yöntemi, intiharla ilgili kabulleniş içinde olup olmadığı ve intiharın gerçekleşme nedeni ile ilgili ilk aktardığı sebebin ne olduğu adli dosyadan olgu rapor formuna kaydedilmiştir. İntihar ve intihar girişimlerine ait adli dosyalarda intihar mektubu gibi verilere rastlanmamıştır. Olguların önceki intihar girişimi, fiziksel ve psikiyatrik hastalık durumları, psikiyatrik tedavi alıp almadıkları ile ilgili verilere adli dosyalarından ulaşılamamıştır.

İstatiksel Analiz

Veriler, Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı (Statistical Program for Social Sciences-SPSS for Windows, 22.0) kullanılarak analiz edilmiştir. Sosyodemografik bilgilerin ve intihar yöntemleri, yaş gruplarına ve yıllara göre intihar sayıları, intihar nedenleri, intiharla ilgili kabullenme

durumunun analizinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Adli dosyalarda belirtilen bazı verilerde eksiklikler saptanmıştır. Bunlar eksik değer olarak girilmiştir. İntihar girişimlerinde kadın-erkek cinsiyet arasında fark olup olmadığı, intihar sonuçlanma şeklinde sosyodemografik değişkenlerle ilişkili fark olup olmadığı değerlendirildiğinde Ki-kare testi kullanılmıştır. Yaş ortalamalarının normal dağılıma uygunluğu görsel (histogram ve olasılık grafikleri) ve analitik yöntemlerle (Kolmogorov-Smirnov/Shapiro-Wilk testleri) incelenmiştir. İntihar eden ve intihar girişiminde bulunan kadın ve erkeklerde yaş değişkeni normal dağılmadığı için gruplar arası fark Mann-Whitney U testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. Eğitim durumu gibi bir ordinal değişken ile intiharın kabullenilişi arasında fark olup olmadığının değerlendirilmesinde de Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Kaba intihar girişim hızı ve intihar hızı sırasıyla “intihar girişim sayısı ve tamamlanmış intihar sayısı / 2013-2018 Batman ili nüfus ortalaması x100.000” formülü ile hesaplanmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmada her iki cinsiyetten intihar girişimleri ve tamamlanmış intiharlar olmak üzere toplam 443 olgu değerlendirilmiştir. Olgulara ilişkin sosyodemografik veriler Tablo 1’de belirtilmiştir. Tamamlanmış intihar grubunda kadınların yaş ortalaması 20.95 ± 1.57 iken, intihar girişiminde bulunanlarda 23.04 ± 0.47 , erkeklerde ise yaş ortalaması sırasıyla 34.61 ± 2.40 ve 25.98 ± 1.14 saptanmıştır. Tamamlanmış intiharlarda ve intihar girişimlerinde yaş değişkeni kadın ve erkek cinsiyette istatistiksel olarak farklı saptanmıştır (Mann Whitney U, $Z=-3.349$, $p=0.001$; $Z=-2.245$, $p=0.025$). İntihar ve intihar girişiminde bulunan kadın olguların yaşları arasında fark saptanmamıştır (Mann Whitney U, $Z=-0.581$, $p=0.56$). Erkek olgularda yaş değişkeninde tamamlanmış intihar ve intihar girişimi grupları arasında istatistiksel olarak farklılık saptanmıştır (Mann Whitney U, $Z=-3.476$, $p=0.001$). Yalnızca öğrenim hayatı biten olgular değerlendirildiğinde, tamamlanmış intiharlarda olguların %57.1’i ($n=12$), intihar girişiminde bulunanların ise %78.1’i ($n=190$) aktif çalışma hayatına sahip değildir. Eğitim durumları değerlendirildiğinde ise, öğrenim hayatı biten olgulardan intihar edenlerin %50’sinin ($n=6$), intihar girişiminde bulunanların ise %43.8’inin ($n=111$) ilkökul mezunu olduğu saptanmıştır.

Tablo 1. İntihar eden ve intihar girişiminde bulunan olguların sosyodemografik özellikleri

Cinsiyet	İntihar				İntihar Girişimi				
	ort.(yaş)	s.s.(yaş)	N	%	ort.(yaş)	s.s.(yaş)	N	%	
Kadın	20.95	1.57	15	31.3	23.04	0.47	289	74.0	p=0.56 ^a p=0.001 ^{a*}
Erkek	34.61	2.40	33	68.8	25.98	1.14	106	26.0	
Yaşadığı yer	N			%	N			%	
Kentsel	32			80.0	346			87.8	
Kırsal	8			20.0	48			12.2	
Öğrenim çağındakilerin okul durumu									
Ortaokul	3			60.0	9			8.73	
Lise	2			40.0	74			71.8	
Ön lisans					3			2.91	
Lisans					10			9.70	
Açıköğretim					2			1.94	
Üniversiteye hazırlık					5			4.85	
Aktif çalışma durumu (öğrenciler hariç)									
Çalışıyor	9			42.85	51			20.9	
Çalışmıyor	12			57.14	190			78.1	
Emekli					2			0.82	
Eğitim durumu (öğrenciler hariç)									
Okur yazar değil					16			6.32	
Okur yazar	1			8.3	21			8.30	
İlkokul mezunu	6			50.0	111			43.87	
Ortaokul mezunu	2			16.6	69			27.2	
Lise mezunu	1			8.3	23			9.09	
Üniversite ve üstü mezun	2			16.6	13			5.13	

^aMann – Whitney U testi

(Kayıp veriler mevcut olduğu için tabloda verilen değerlerin toplamı incelenen dosya sayısı olan 443'ün altında kalabilmektedir.)

Yıllara göre kadın ve erkek cinsiyette intihar ve intihar girişimlerinin hızı Tablo 2'de belirtilmiştir. Erkeklerde tamamlanmış intiharın hızı 2013-2018 yılları arasında sırasıyla 0.72, 0.35, 2.10, 3.09, 1.02 ve 3.98 bulunmuştur. Kadınlarda ise intihar hızı 2014 yılı hariç erkeklerden daha düşük bulunmuş olup sırasıyla 0.36, 1.08, 0.70, 0.69, 0.68 ve 1.67 dir. İntihar girişimi hızı ise tüm yıllarda kadınlarda daha yüksek bulunmuştur. 2013-2018 yılları arasında sırasıyla 2.20, 4.68, 32.2, 25.8, 16.1 ve 19.4 olarak

saptanmıştır. 2015 ve 2016 yılları arasında ve 2018 yılında hem tamamlanmış intihar hem de intihar girişimlerinin hızında belirgin bir artış olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 2. Yıllara göre kadın ve erkeklerde tamamlanmış intiharların ve intihar girişimlerinin hızları

	İntihar hızı				İntihar girişimi hızı				Toplam
	Kadın	Erkek	Toplam	K/E ^a	Kadın	Erkek	Toplam	K/E ^a	
2013	0.36	0.72	0.54	0.50	2.20	0.72	1.46	3.05	2.00
2014	1.08	0.35	0.71	3.08	4.68	2.49	3.58	1.87	4.30
2015	0.70	2.10	1.40	0.33	32.2	9.47	20.8	3.40	22.0
2016	0.69	3.09	1.89	0.22	25.8	10.3	18.05	2.50	19.9
2017	0.68	1.02	0.85	0.66	16.1	5.78	10.94	2.78	11.7
2018	1.67	3.98	2.82	0.41	19.4	7.63	5.22	2.54	16.35

Kaba intihargirişim hızı ve intihar hızı sırasıyla intihar girişim sayısı ve tamamlanmış intihar sayısı/2013-2018 Batman ili nüfus ortalaması x 100000

^aK/E= Kadın/Erkek oranı

Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde ise 45 yaş ve üstü hariç intihar girişimlerinin kadınlarda erkeklerden fazla olduğu, tamamlanmış intiharların ise 12-18 yaş hariç erkeklerde fazla olduğu görülmektedir (Tablo 3). Tamamlanmış intiharların erkek cinsiyette daha fazla olduğu ve bu oranın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (Ki-kare, $p < 0.001$). Erkeklerde intiharlar yaklaşık 5,99 kat fazla ölümle sonuçlanmaktadır. İntiharların sonuçlanma şekli ile aktif çalışma durumu (Ki-kare, $p = 0.14$) ve yaşadığı yer (Ki-kare, $p = 0.16$) açısından farklılık saptanmamıştır.

Tablo 3. Kadın ve erkeklerde tamamlanmış intiharların ve intihar girişimlerinin yaş gruplarına göre dağılımı

		12-18		18-25		25-45		45-60		60 ve üstü		Toplam
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Kadın	İntihar girişimi	49	17.01	130	45.13	99	34.37	10	3.47	0	0	288
	Tamamlanmış intihar	3	23.07	4	30.76	6	46.15	0	0	0	0	13
Erkek	İntihar girişimi	9	8.49	50	47.16	38	35.84	8	7.54	0	0.94	106
	Tamamlanmış intihar	1	3.12	6	18.75	18	56.25	6	18.75	1	3.12	32

İntihar yöntemlerine bakıldığında kadınların 239'u yüksek doz ilaç, 7'si ası, 13'ü kesi, 11'i ise ateşli silah yöntemlerini kullanırken, erkeklerde bu sayılar sırasıyla 56, 15, 17, 23'dür. Kadınlarda oransal olarak yüksek doz ilaç alımı belirgin iken, erkeklerde ası, kesi ve ateşli silah gibi şiddet içeren yöntemlerin yüksekliği de görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Kadın ve erkeklerde tamamlanmış intiharların ve intihar girişimlerinde kullanılan yöntemler

İntihar Yöntemleri	Kadın		Erkek	
	İntihar Girişimi n	Tamamlanmış intihar	İntihar Girişimi	Tamamlanmış intihar
İlaç alımı	239	-	55	1
Ası	3	4	6	9
Ateşli silah	4	7	4	19
Kesi	13	-	16	1
Kimyasal madde içimi	12	1	4	-
Yüksekten atlama	15	3	13	2
Araç önüne atlama	1	-	1	-
Kendini Yakma	-	-	1	-
Kafasını vurma	-	-	1	-

İntihar girişiminde bulunan olguların 253'ü intihar girişimleri ile ilgili kendilerinin yardım talebinde bulunduğunu belirtirken, 173'ünde başkalarının farketmesi ile olaya müdahalede bulunulmuştur. İntihar girişimlerinin 258'ine ilk olarak yakın aile bireyleri şahit olurken, 75'ine öğretmen, arkadaş, kolluk kuvvetleri ve yabancılar şahit olmuştur. Diğer dikkat çeken bulgu ise adli görüşme öncesi intihar girişiminde bulunduğu açıkça belirtilen olguların 318'i verdikleri ifadeye durumun intihar olduğunu kabullenirken, 115'i adli görüşme sırasında yaşadıkları durumun intihar girişimi olmadığını beyan etmiştir. Kadınların 89'u (%31.4'ü), erkeklerin ise 26'sı (%24.5'i) intihar girişimlerini inkar etmiştir, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Ki-kare, p=0,18). Eğitim düzeyi ve olayın kabulleniliş şekli arasında da istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır (Mann Whitney U testi, p=0.136).

İntihar girişiminde bulunan olgular kolluk kuvvetleriyle yaptıkları görüşmede intihar girişimlerine sebep olan nedenleri belirtmişlerdir. Çalışmamızda tamamlanmış intihar olgularındaki intihara yol açan olası nedenlerle ilgili verilerin kısıtlı olması nedeniyle intihar nedenleri sadece intihar girişiminde bulunan olgularla ilgili olarak ele alınmıştır. İntihar nedenleri 18 yaş altı ve 18 yaş üstü olarak iki ayrı grupta cinsiyete göre değerlendirilmiştir. 18 yaş üstü olguların 62'sinin intihar nedenine ilişkin verilere

adli dosyalarından ulaşılamamıştır. Nedeni bilinen durumlardan en sık olanları kadınlarda tartışma ve öfke hali (n=48, %28.4); ailevi nedenler ve aile içi şiddet (n=20, %11.8) olarak saptanmıştır. 18 yaş üstü erkeklerde ise en sık belirtilen nedenler ekonomik nedenler (n=25, %33.3) ve tartışma ve öfke hali (n=16, %21.3) olarak saptanmıştır (Tablo 5). 18 yaş altı olgularda ise kadın cinsiyette en sık saptanan iki neden sınav ve ders kaygısı (n=18, %21.7); tartışma ve öfke hali (n=17, %20.5) olmuştur. 18 yaş altı erkek olgularda ise intihar girişimine neden olduğu belirtilen faktörlerden en sık olan tartışma ve öfke halidir (n=6, %30.0) (Tablo 5).

Tablo 5. 18 yaş üstü olgularda adli görüşmede belirtilen intihar nedenleri

İntihar girişimine neden olan faktörler	18 yaş üstü		18 yaş ve altı	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Sınav ve ders kaygısı	-	-	18 (21.7)	3 (15.0)
Ekonomik nedenler	7 (4.1)	25 (33.3)	-	1 (5.0)
Kayıp	6 (3.6)	3 (4.0)	1 (1.2)	1 (5.0)
Tartışma ve öfke hali	48 (28.4)	16 (21.3)	17 (20.5)	6 (30.0)
Ailevi nedenler ve aile içi şiddet	20 (11.8)	1 (1.3)	8 (9.6)	1 (5.0)
Duygusal nedenler	14 (8.3)	3 (4.0)	4 (4.8)	-
Ruhsal ve psikolojik nedenler	15 (8.9)	13 (17.3)	4 (4.8)	1 (5.0)
Fiziksel hastalık ve bedensel kayıp	4 (2.4)	2 (2.7)	-	1 (5.0)
Alkol ve madde kullanımı		1 (1.8)	3 (3.6)	-
Kaza	-	1 (1.3)	-	-
Savaş	-	-	-	1 (5.0)
Nedeni belirtilmeyen	52 (30.8)	10 (13.3)	28 (33.7)	5 (25.0)

Tartışma

Batman ilinde 2013-2018 yılları arasında intihar hızının 0.54-2.82 arasında olduğu bulunmuştur. 2000 yılında ise Batman ilindeki intihar hızı erkek ve kadınlarda sırasıyla 4 ve 9.9 ve ortalama 6,9 olarak belirtilmiştir (Bağlı & Sever, 2003). Türkiye İstatistik Kurumun (TÜİK) verilerine göre 2012, 2013, 2014 ve 2015 yılında kaba intihar hızının ülke genelinde sırasıyla yüz binde 4.37, 4.27, 4.11 ve 4.11 dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2016). 2012 yılı TÜİK verileri illere göre incelendiğinde ise kaba intihar hızının en yüksek olduğu il yüz binde 8.5 ile Uşak olmuştur. En düşük kaba intihar hızı olan illerde ise yüz binde 1.6 ile Bartın, sonrasında yüz binde 1.7 ile Batman gelmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2013). 2013, 2014 ve 2015 TÜİK verilerine göre Batman'da kaba intihar hızı sırasıyla yüz binde 3.14,

3.62 ve 5.34'tür (Türkiye İstatistik Kurumu, 2016). Çalışmamızdaki verilerden elde ettiğimiz Batman'daki kaba intihar hızı, Batman iline ait TÜİK verilerinin altında kalmıştır. Bu durumun 2012 yılından itibaren TÜİK intihar verilerinin, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Müdürlüğü verilerine ek olarak kurumsal yerlerde meydana gelen ölüm olaylarının, aynı zamanda ölüm belgesinden elde edilen veriler ile kapsamının genişletilmesi ile ilgili olduğu düşünülmüştür (Türkiye İstatistik Kurumu, 2016). Çalışmamızın güncel yıllara ait verileri, aynı zamanda 2012-2014 yılına ait TÜİK verileri intihar hızında Batman ilinin Türkiye ortalamasının altında kaldığını göstermektedir. 2002 yılında Trabzon'da yapılan bir çalışmada ise 1995 yılında TÜİK verilerinin Trabzon'daki kaba intihar hızını yüz binde 1.1 olarak verirken, çalışmacılar çoklu kaynaktan elde ettiği verilerle aynı yılda kaba intihar hızını 2.60 olarak bildirmişlerdir (Bilici ve ark., 2002).

Çalışmamızda Batman örneklemeine ait intihar girişimlerinin hızına bakıldığında ise 2013-2018 yılları arasında sırasıyla yüz binde 1.46, 3.58, 20.8, 18.05, 10.94 ve 5.22 saptanmıştır. Özgüven-Devrimci-Özgüven ve Sayıl'ın (2003) çalışmasında Ankara ilinde intihar girişimlerinin hızı 1998-2001 yılları arasında sırasıyla yüz binde 57.91, 57.17, 88.36, 112.11 saptanmıştır (Devrimci-Ozguven ve Sayil, 2003). 1995 yılında Trabzon ilinde ise intihar girişimlerinin hızı 31.5 saptanmıştır (Bilici ve ark., 2002). 2017-2018 yılında Ankara'da yapılan bir çalışmada ise intihar girişim hızı yüz binde 50.4 bulunmuştur (Tatlı ve ark., 2020). İntihar girişimi hızının Batman'da diğer illere göre düşük bulunmasının, intihar girişiminde bulunan kişilerin hastaneye başvurmaması, intihar girişiminin saklanmaya çalışılması veya acil servise başvuran olguların geliş sebebinin intihar girişimi olarak kayıtlara geçmemesi ile ilişki olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmamızda tamamlanmış intihar girişimlerinin 2014 yılı ve 12-18 yaş grubu haricinde erkeklerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. 2005 yılında Batman ilinde Altındağ ve arkadaşlarının (2005) yaptığı çalışmada intiharların %71'ini kadınların gerçekleştirdiğini, intihar hızının kadınlarda 9.3, erkeklerde 5.4 olduğunu belirtmiştir (Altindag ve ark., 2005). Aynı yıllarda intihar oranının kadın cinsiyette Türkiye ortalamasına göre 3 kat daha fazla olduğu belirtilmiştir (Bağlı ve Sever 2003). Geçmiş yıllarda dikkat çeken kadın intihar oranlarının yüksekliği devam etmemekle birlikte, intihar girişimlerinin %73.1'ini kadınların oluşturduğu, bunların %62.1'inin 25 yaş altında olduğu belirlenmiştir. İntihar girişim hızı kadın/erkek oranı 1.87-3.40 arasında bulunmuştur. Benzer şekilde Devrimci-Özgüven ve Sayıl'ın (2003) Ankara'da yaptığı çalışmada 1998-2001 yılları arasındaki intihar girişim hızı kadın/erkek oranının 2.0-2.69 arasında değiştiği bildirilmiştir (Devrimci-Ozguven ve Sayil, 2003). Ülkemizde yapılan diğer çalışmalara bakıldığında 2005 yılında Manisa kent merkezinde yapılan toplum temelli bir çalışmada intihar girişiminde bulunan olguların %68'inin kadın olduğu belirtilmiştir (Deveci ve ark., 2005). 2011 yılında Sivas ilinde yapılan toplum temelli başka bir çalışmada ise yaşam boyu intihar girişimi oranı erkeklerde %0.8, kadınlarda %1.94 olarak verilmiştir (Polatöz ve ark., 2011). Özellikle ergenlik döneminde kızlar erkeklere oranla anksiyete ve depresyon gibi içe atım semptomlarını daha sık oranda geliştirme eğilimindedir (Brezo ve ark., 2006). İntihar açısından en önemli risk faktörlerinden olan depresyon, ergenlik çağında pik yapmakta, kadınları erkeklere oranla iki kat daha fazla etkilemektedir (Salk ve ark., 2017). Ayrıca yeme bozuklukları, travma, stresle ilişkili

hastalıklar, düşük östrojen ve serotonin seviyesiyle seyreden menstruasyon dönemleri, istenmeyen gebelikler, aile içi şiddet ve cinsel istismar gibi diğer risk faktörleri kadın cinsiyette daha fazla görülmektedir. Her ne kadar bu faktörler intihar sonrası yapılan değerlendirme de düşük oranda belirtilmişse de, tüm dünyada olduğu gibi örnekleminizde de bu risk faktörlerinin kadınlardaki intiharı ve intihar girişimlerini tetiklemiş olma olasılığının yüksek olduğu göz önünde bulundurulmalı, intihar önleme programlarında kadınlara özgü stratejiler geliştirilmelidir (Uddin ve ark., 2019).

İntihar girişimlerinde düşük sosyoekonomik düzey ve düşük gelire sahip olma gibi sosyodemografik faktörler riski arttırmaktadır (Beautrais, 2000). Çalışmamızda olguların büyük çoğunluğunun kentsel alanda yaşadığı saptanmıştır. Batman'da yaşayan nüfusun çoğunluğunu kırsal kesimden kentsel alana göç ettiği göz önüne alındığında (Bağlı ve Sever 2003), kent yaşamının getirdiği sosyal destek sistemlerinden uzaklaşma, ekonomik sıkıntılar ve işsizliğin bu oranın yüksekliğine etki etmiş olabileceğini düşündürmektedir. Çalışmamızdaki önemli diğer bir bulgu da aktif çalışma hayatına sahip olmayanların oranının tamamlanmış intiharlarda %57.1, intihar girişiminde bulunanlarda % 78.1 bulunmuş olmasıdır. Ankara ilinde yapılan çalışmada ise intihar girişiminde bulunan kadınların %57.1'i, erkeklerin %32.2'sinin işsiz olduğu saptanmıştır (Devrimci-Ozguven ve Sayil, 2003). Yapılan çalışmalarda yüksek gelir düzeyine sahip ülkelere psikiyatrik hastalıkların intihar ve intihar girişimlerinde düşük ve orta gelir düzeyine sahip ülkelere göre daha yüksek oranda görüldüğü tespit edilmiştir (Phillips ve ark., 2002; Radhakrishnan ve Andrade, 2012; Vijayakumar ve Rajkumar, 1999). Düşük ve orta gelir düzeyine sahip ülkelere ise fakirlik ve işsizlik gibi sosyoekonomik faktörlerin intihar davranışında psikiyatrik hastalıklardan daha önemli yer tutabileceği, bu nedenle müdahale programlarında ele alınması gerektiği belirtilmiştir (Knipe ve ark., 2019).

Olguların büyük çoğunluğu tartışma ve öfke hali intihar girişimlerine yol açan faktörler olarak belirtmişlerdir. Bu faktörler intihar girişimlerinin büyük oranda dürtüsellik ve agresyonla ilişkili bir girişim olabileceğine dair fikir vermektedir. Yapılan çalışmalar agresyon ve dürtüsellik ve intihar girişimin ciddiyeti ile ilişkisi hakkında çelişkili sonuçlar sunmaktadır (Conner ve ark., 2001; Gvion ve Apter, 2011; Soloff ve ark., 2005). Çin'de yapılan bir çalışmada akut stres sonrası oluşan intihar girişimlerinin intihar niyetinin ciddiyetini öngörmediği belirtilmiştir (Conner ve ark., 2007). Dürtüsellik ve agresyonla ilişkili intiharlar için depresyon ve kronik stresin yol açtığı intihar girişimlerinden farklı önleyici müdahalelerin geliştirilmesi gerektiğinin önemi vurgulanmıştır (Baca-Garcia ve ark., 2005). Yapılan bir çalışmada kadın cinsiyet, genç yaş, düşük eğitim seviyesi, düşük gelir seviyesi, bekar olma, işsizlik gibi faktörlerin intihar girişimlerini intihar düşüncesi üzerinden tetiklediği, DSM-IV tanı sistemlerindeki az sayıdaki psikiyatrik hastalığın ise intihar girişimini doğrudan tetiklediği belirtilmiştir. Bunlar dürtü denetim bozukluğuyla karakterize madde kullanım bozukluğu, davranım bozukluğu ve sınır kişilik bozukluğu tanılardır. Toplumda sık görülmesi ve intihar girişimi riskini arttıran güçlü ve doğrudan bir faktör olması nedeniyle öfke kontrol sorunlarına yönelik müdahalelerin intihar girişimlerini önleme açısından etkili olacağı düşünülmüştür (Borges ve ark., 2011).

İntihar girişiminde bulunduğu anlaşılan olgulardan kadınların %31.4'ü, erkeklerin %24.5'i, kolluk kuvvetleriyle yaptıkları görüşmede intihar girişiminde bulunduğunu inkar etmiştir. Bu durum olguların içinde buldukları durumu ve yardım ihtiyaçlarını farkedememeleriyle ilişkili olabilir. Aynı zamanda stigmatizasyonun yüksek olabileceği düşünülen toplumumuzda, stigmatize olma endişesi bu kişilerin yardım arayışını engellemiş ve durumlarını inkar etmelerine yol açmış olabilir.

Yüksek doz ilaç alımı hem kadın hem erkeklerde intihar girişimlerinde en sık yöntem olarak kullanılmıştır. Yüksek doz ilaç alımı, intihar girişimlerinde Japonya (%58) (Inagaki ve ark., 2015), Amerika Birleşik Devletleri (%68) (Doshi ve ark., 2005), İsveç (%86) (Bilén ve ark., 2011), Çin (%92) (Bi ve ark., 2010) ve İngiltere'dekine (%78) (Bergen ve ark., 2010) benzer şekilde hem kadın hem erkeklerde en sık yöntem olarak kullanılmıştır. Ülkemizde yapılan farklı çalışmalarda da ilaç alımı hem kadın hem erkeklerde intihar girişimlerinde en sık kullanılan yöntem olarak bildirilmiştir (Alptekin ve ark., 2006; Deveci ve ark., 2005; Sertöz ve ark., 2010; Tatlı ve ark., 2020) Dünya genelinde intihar yöntemlerini değerlendirilen çalışmalarda tamamlanmış intiharlarda ası ve zehirlenme (kimyasal ve ilaç ile) en sık yöntemler olarak karşımıza çıkmaktadır (Bachmann, 2018). Örneklemimizde ise hem kadın hem erkeklerde en sık kullanılan yöntem ateşli silah, ikinci olarak da ası olarak bulunmuştur. Batman örneğine benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri'nde de en sık yöntemin ateşli silahlar olduğu tespit edilmiştir (Ajdacic-Gross ve ark., 2008). TÜİK 2018 verilerinde ise tamamlanmış intiharlarda en sık kullanılan yöntemler ası (%48,1), ateşli silah kullanımı (%27,5) ve yüksekten atlamadır (%11,8) (Tük, 2019). Ankara ilinde yapılan bir çalışmada ise en sık kullanılan yöntemlerin başında ası, sonrasında ateşli silah kullanımı gelmektedir (Tatlı ve ark., 2020). İntihar yönteminin seçimi intihar niyetinden bağımsız olarak ulaşılabilirlik ve toplum tarafından kabul edilebilirlik gibi faktörlerden etkilenmektedir (Yip ve ark., 2012). İntihar araçlarına ulaşımın kısıtlanmasının intiharı önlemede etkili olduğu bazı çalışmalarla kanıtlanmıştır (Fleischmann ve De Leo, 2014). Tamamlanmış intiharlarda en sık kullanılan yöntem olan ateşli silahlara ulaşımın kısıtlanması, dürtüsel intiharların ölümle sonuçlanma olasılığını düşürecek, ayrıca intihar niyeti yüksek olsa da bireyin hayatta kalma olasılığını yükseltecektir. İntihar girişimlerinde en sık yöntem olarak saptanan ilaç alımı ile ilgili ilerleyen çalışmalarla en sık kullanılan ilaçların tespit edilmesi, bu ilaçların temin edilmesiyle ilgili gerekli tedbirlerin alınmasının intihar girişimlerini azalatacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde sosyal ve kültürel açılardan bölgeler arasında farklılık görüldüğü göz önüne alındığında bu alanda yapılacak önleme girişimlerindeki ihtiyaçların belirlenmesi açısından bölgeye özgü çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışmamız, bilgilerimiz doğrultusunda Güneydoğu Anadolu bölgesindeki intihar ve intihar girişimlerine ilişkin son yıllarda yapılan tek araştırma olması açısından önem teşkil etmektedir. Çalışmanın geriye dönük olması ve adli kayıtlardan olguların bilgilerine ulaşılması, adli dosyalarda olgularla ilgili bilgilerin kısıtlı oluşu, adli dosyalardaki bilgilerin eksik oluşu, ayrıca tamamlanmış intiharlara ilişkin intihar sebeplerinin adli dosyada yer almaması ve olguların hastane kayıtlarının incelenmemiş olması çalışmamızın kısıtlılıkları olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, intihar girişimlerinin çoğunluğunu özellikle 25 yaş altı kadınların oluşturduğu ve bu girişimlerin büyük oranda kadınlar tarafından inkar edildiğinin saptanması, bu gruba yönelik risk altındaki kişilerin belirlenmesi ve gerekli tedavi ve önlemlerin yapılabilmesi açısından konuyla ilgili toplumsal duyarlılığın geliştirilmesi ve etiketlenmenin azaltılması gerektiği konusunda uyarıcı olmuştur. Olguların düşük eğitim seviyesi ve aktif çalışma oranının düşüklüğü intiharların sadece psikolojik nedenler bağlamında değil sosyoekonomik bağlamda da ele alınmasının önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca TÜİK verilerinde sadece intiharla ilişkili verilere değil intihar girişimlerine ait verilere de yer verilmesi ve bu verilerin daha sistematik ve kapsamlı bir şekilde kayıt altına alınması önleyici çalışmalara yol göstermesi açısından önem teşkil etmektedir.

Kaynaklar

- Ajdacic-Gross, V., Weiss, M. G., Ring, M., Hepp, U., Bopp, M., Gutzwiller, F., & Rössler, W. (2008). Methods of suicide: international suicide patterns derived from the WHO mortality database. *Bulletin of the World Health Organization*, 86, 726–732.
- Alptekin, K., Duyan, V., & Demirel, S. (2006). Adiyaman’da intihar girişimleri/Suicide attempts in Adiyaman. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7(3), 150.
- Altındag, A., Ozkan, M., & Oto, R. (2005). Suicide in Batman , Southeastern Turkey. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 35(August), 478–482.
- Baca–Garcia, E., Diaz–Sastre, C., Resa, E. G., Blasco, H., Conesa, D. B., Oquendo, M. A., Saiz-Ruiz, J.,&De Leon, J. (2005). Suicide attempts and impulsivity. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 255(2), 152–156.
- Bachmann, S. (2018). Epidemiology of Suicide and the Psychiatric Perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(7). <https://doi.org/10.3390/ijerph15071425>
- Başbakanlık, Batman’daki intiharları inceledi. (n.d.). Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakanlik-batmandaki-intiharlari-inceledi-39226807>
- Beautrais, A. L. (2000). Risk Factors for Suicide and Attempted Suicide among Young People. *Aust N Z J Psychiatry*, 34(420). <https://doi.org/10.1080/j.1440-1614.2000.00691.x>
- Bergen, H., Hawton, K., Waters, K., Cooper, J., & Kapur, N. (2010). Epidemiology and trends in non-fatal self-harm in three centres in England: 2000–2007. *The British Journal of Psychiatry*, 197(6), 493–498.
- Bi, B., Tong, J., Liu, L., Wei, S., Li, H., Hou, J., Chen, W.,& Jia, X. (2010). Comparison of patients with and without mental disorders treated for suicide attempts in the emergency departments of four general hospitals in Shenyang, China. *General Hospital Psychiatry*, 32(5), 549–555.
- Bilén, K., Ottosson, C., Castrén, M., Ponzer, S., Ursing, C., Ranta, P., Ekdahl, K.,&Pettersson, H. (2011). Deliberate self-harm patients in the emergency department: factors associated with repeated self-harm among 1524 patients. *Emerg Med J*, 28(12), 1019–1025.
- Bilici, M., Bekaroğlu, M., Hocaoğlu, C., Gürpınar, S., Soylu, C., & Uluutku, N. (2002). Incidence of completed and attempted suicide in Trabzon, Turkey. *Crisis*, 23(1), 3–10. <https://doi.org/10.1027//0227-5910.23.1.3>
- Borges, G., Nock, M. K., Abad, J. M. H., Sampson, N. A., Alonso, J., Helena, L., ... Williams, D. R. (2011). Twelve Month Prevalence of and Risk Factors for Suicide Attempts in the WHO World Mental Health Surveys. *J Clin Psychiatry*, 71(12), 1617–1628. <https://doi.org/10.4088/JCP.08m04967blu.Twelve>

- Brezo, J., Paris, J., & Turecki, G. (2006). Personality traits as correlates of suicidal ideation, suicide attempts, and suicide completions: a systematic review. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *113*(3), 180–206.
- Conner, K. R., Cox, C., Duberstein, P. R., Tian, L., Nisbet, P. A., & Conwell, Y. (2001). Violence, alcohol, and completed suicide: a case-control study. *American Journal of Psychiatry*, *158*(10), 1701–1705.
- Conner, K. R., Phillips, M. R., & Meldrum, S. C. (2007). Predictors of low-intent and high-intent suicide attempts in rural China. *American Journal of Public Health*, *97*(10), 1842–1846.
- Deveci, A., Aydemir, Ö., & Mızrak, S. (2005). İntihar Girişiminde Bulunanlarda Sosyodemografik Özellikler, Stres Etmenleri ve Ruhsal Bozukluklar. *Kriz Dergisi*. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cebeci Kampüsü, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Mamak/Ankara: Ankara Üniversitesi. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000218
- Deveci, A., Taşkın, E. O., Erbay-Dündar, P., Demet, M. M., Kaya, E., Özmen, E., & Dinç, G. (2005). Manisa İli Kent Merkezinde İntihar Düşüncesi ve Girişimi Yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, *16*(3), 170–178.
- Devrimci-Ozguven, H., & Sayil, I. (2003). Suicide attempts in Turkey: Results of the WHO-EURO multicentre study on suicidal behaviour. *Canadian Journal of Psychiatry*, *48*(5), 324–329. <https://doi.org/10.1177/070674370304800508>
- Doshi, A., Boudreaux, E. D., Wang, N., Pelletier, A. J., & Camargo Jr, C. A. (2005). National study of US emergency department visits for attempted suicide and self-inflicted injury, 1997-2001. *Annals of Emergency Medicine*, *46*(4), 369–375.
- Fleischmann, A., & De Leo, D. (2014). The World Health Organization's report on suicide: a fundamental step in worldwide suicide prevention.
- Gvion, Y., & Apter, A. (2011). Aggression , Impulsivity , and Suicide Behavior : A Review of the Literature. *Archives of Suicide Research*, *15*(2), 93–112. <https://doi.org/10.1080/13811118.2011.565265>
- Inagaki, M., Kawashima, Y., Kawanishi, C., Yonemoto, N., Sugimoto, T., Furuno, T., ... Shiraishi, Y. (2015). Interventions to prevent repeat suicidal behavior in patients admitted to an emergency department for a suicide attempt: a meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, *175*, 66–78.
- Knipe, D., Williams, A. J., Hannam-Swain, S., Upton, S., Brown, K., Bandara, P., ... Kapur, N. (2019). Psychiatric morbidity and suicidal behaviour in low- And middle-income countries: A systematic review and meta-analysis. *PLoS Medicine*, *16*(10), 1–29. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002905>
- Nock, M. K., Borges, G., Bromet, E. J., Alonso, J., Angermeyer, M., Beautrais, A., ... Williams, D. (2008). Cross-national prevalence and risk factors for suicidal ideation , plans and attempts, 98–105. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.107.040113>
- Phillips, M. R., Yang, G., Zhang, Y., Wang, L., Ji, H., & Zhou, M. (2002). Risk factors for suicide in China: a national case-control psychological autopsy study. *The Lancet*, *360*(9347), 1728–1736.
- Polatöz, Ö., Kuğu, N., Doğan, O., & Akyüz, G. (2011). Suicidal Behaviour and Its Correlation with Certain Sociodemographic Variables in Sivas Province, *24*(1), 13–23. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2011240102>
- Radhakrishnan, R., & Andrade, C. (2012). Suicide: an Indian perspective. *Indian Journal of Psychiatry*, *54*(4), 304.
- Salk, R. H., Hyde, J. S., & Abramson, L. Y. (2017). Gender differences in depression in representative national samples: Meta-analyses of diagnoses and symptoms. *Psychological Bulletin*, *143*(8), 783.
- Sertöz, Ö. Ö., Noyan, M. A., Sertöz, N., & Elbi, H. (2010). İntihar girişimleri öngörülebilir mi? Bir üniversite hastanesi acil servisine intihar girişimiyle başvuran hastaların altı aylık izlem sonuçları/Can suicide attempts be predicted? The results of the six-month prospective follow-up of patients who had atte. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *11*(1), 1.
- Soloff, P. H., Fabio, A., Kelly, T. M., Malone, K. M., & Mann, J. J. (2005). High-lethality status in patients with borderline personality disorder. *Journal of Personality Disorders*, *19*(4), 386–399.

- Tatlı, S. Z., Şahin Kabadayı, E., Şan, İ., Şahin, S., & Bekgöz, B. (2020). Ankara İlinde Gerçekleşen İntihar Girişimi Vakalarının Değerlendirilmesi. *Kriz Dergisi*, 28(1), 33–44.
- Tüik. (2019). *Türkiye İstatistik Kurumu, İntihar İstatistikleri Veri Tabanı*. Retrieved from <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). İntihar İstatistikleri, 2012. *Www.Tuik.Gov.Tr*.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). İntihar İstatistikleri, 2015. *Www.Tuik.Gov.Tr*, p. 21516.
- Uddin, R., Burton, N. W., Maple, M., Khan, S. R., & Khan, A. (2019). Suicidal ideation, suicide planning, and suicide attempts among adolescents in 59 low-income and middle-income countries: a population-based study. *The Lancet. Child & Adolescent Health*, 3(4), 223–233. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(18\)30403-6](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(18)30403-6)
- Vijayakumar, L., & Rajkumar, S. (1999). Are risk factors for suicide universal? A case-control study in India. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 99(6), 407–411.
- World Health Organization. (2016). Number of suicides globally in young people. Retrieved from http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates
- Yip, P. S. F., Caine, E., Yousuf, S., Chang, S.-S., Wu, K. C.-C., & Chen, Y.-Y. (2012). Means restriction for suicide prevention. *Lancet (London, England)*, 379(9834), 2393–2399. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60521-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60521-2)

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE YAŞAMIN ANLAMI İLE ÖZ-AŞKINLIK İLİŞKİSİNDE ÖLÜM ANKSİYETESİNİN ARACILIK ROLÜ

Gökhan Özcan*, Halil Ekşi**, Füsun Ekşi***

Makale geliş tarihi/Received:20.03.2020

Kabul tarihi/ Accepted:18.08.2020

*Uzman Psikolog, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Doktora Programı Öğrencisi

**Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Başkanı

***Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Öğretim Üyesi

fgokhanozcan@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6916-6186

halileksi@marmara.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7520-4559

fusun.eksi@medeniyet.edu.tr

ORCID: 0000-0001-5741-2725

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Gökhan Özcan

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, MÜ Göztepe Kampüsü No:157, 34722 Kadıköy/İstanbul

Tel: +905078721266

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, üniversite öğrencilerinde, yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık arasındaki ilişkide ölüm anksiyetesinin aracılık rolünün incelenmesi amacıyla yapılmıştır. **Yöntem:** Araştırmanın verileri 29 Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden tabakalı örnekleme yöntemiyle %95 güven aralığında, ± %5 örnekleme hatası ile seçilen 326 öğrenciye Kişisel Bilgi Formu, Yaşamın Anlamı Ölçeği, Ölüm Anksiyetesi Ölçeği ve Öz-aşkınlık Ölçeği uygulanarak elde edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmadan elde edilen bulgulara göre yaşamın anlamı, ölüm anksiyetesi ve

öz-aşkınlık düzeylerinin cinsiyet, yaş ve algılanan gelir düzeyi ile ilişkisinde anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Öz-aşkınlık ile yaşamın anlamı ve ölüm anksiyetesi arasında çoklu düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ve ölüm anksiyetesinin yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık ilişkisine aracılık rolü yaptığı belirlenmiştir. Ayrıca yaşamın anlamı ile ölüm anksiyetesi arasında genel literatürdeki araştırma sonuçlarının aksine, pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. **Sonuç:** Araştırma, varoluşçu felsefe ve psikoterapi literatürünü hem destekleyen hem de desteklemeyen nitelikteki bulgularıyla ilgili literatüre teorik ve klinik katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ölüm anksiyetesi, öz-aşkınlık, yaşamın anlamı, varoluşçuluk

MEDIATING ROLE OF DEATH ANXIETY IN CORRELATION WITH THE MEANING IN LIFE AND SELF-TRANSCENDENCE IN THE UNIVERSITY STUDENTS

Purpose: This research was carried out to investigate the mediating role of death anxiety in the relationship between the meaning of life and self-transcendence in university students. **Method:** The data of the study were obtained by applying Personal Information Form, Meaning of Life Scale, Death Anxiety Scale and Self-transcendence Scale to 326 students who were selected from 29 Mayıs University Faculty of Economics and Administrative Department with a 95% confidence interval, with $\pm 5\%$ sampling error. Relational model was used for the purpose of the study. **Results:** According to the findings obtained from the research, there was no significant difference between the meaning of life, death anxiety and self-transcendence levels and gender, age and perceived income level. It was found that there was a very significant relationship between self-transcendence and the meaning of life and death anxiety, and the role of death anxiety as mediating the meaning of life and self-transcendence relationship. In addition, contrary to the research results in the general literature, a positive relation was found between the meaning of life and death anxiety. **Conclusion:** The research provides theoretical and clinical contributions to the related literature regarding its findings both supporting and not supporting the existentialist philosophy and psychotherapy literature.

Keywords: Death anxiety, meaning of life, self-transcendence, existentialism

GİRİŞ

Varlığını erken çocukluktan yaşlılığa dek tüm yaşam evrelerinde hissettiren ölüm, canlılığın kaçınılmaz yazgısıdır. İnsan benliği, ölümü diğer canlılardan farklı bir nitelikte deneyimler. Bu farklılık, insanın insan olduğunun farkında olmasından kaynaklanır. Böylece ölüm hayvanlarda sadece temel bir korku iken insan bilincinde kaygı haline bürünür. Yaşam bu kaygının farklı yüzleriyle mücadele ederek geçmekte ve nihayetinde ölüme yenilerek son bulmaktadır. İnsanın sağlıklı yaşayabilmesi için ölüm gerçeğiyle baş edebilmesi, bunun içinse bazı meşguliyetler ve savunma mekanizmaları geliştirmesi ve nihayetinde yaşamdan anlam elde edebilmesi gerekmektedir. Ölüm anksiyetesi şu haliyle türümüzün evrimi boyunca anlamlı ilişkilerin, ürünlerin ve davranışların önemli bir motive edici kaynağı olarak değerlendirilebilir (Langs, 1997).

Tüm başa çıkma çabalarına rağmen ölüm bireye temelde yok olma korkuları hissettirerek birincil kaygı unsuru haline gelir (Yalom, 2001). Ölümle ilgili kaygı felsefi ve psikolojik açıdan oldukça önemlidir. Varoluşçu psikologlar ve teorisyenler, insan deneyiminin kaçınılmaz ölüm bilincine karşı anlam aramak için eşzamanlı ihtiyaçların baskısı altında olduğunu öne sürmüşlerdir (Becker, 2014). Tam da burada kaygının korkudan yapısal olarak farklı bir içeriğe sahip olduğunu not düşmek gerekmektedir. Kaygı ile korku kavramını ilk defa Soren Kierkegaard (2012) ayırt etmiş, korkunun nesnesi olan bir duygu olduğundan; kaygının nesnesinin olmadığından, bu nesnenin olsa olsa hiçlik olabileceğinden bahsederek ölüm anksiyetesini özgül bir kavram olarak literatüre kazandırmıştır. Bir diğer varoluşçu filozof Heidegger (2011) selevi Kierkegaard'tan esinlenerek insanı 'ölümle-doğru-varlık' olarak tanımlamaktadır. Şöyle ki gündelik yaşamda insan, ölümün kesinliğini gizlemeye, örtmeye çalışır. Dasein bu kesinliği bir anlamda belirsiz hale getirir. Hiçlikle yüzleşebilen insan varlığının olanaksızlığının olanaklılığını kavrar ve kendini bireyselleştirerek gündelik yaşamdan otantik yaşama doğru seyretmiş olur (Barrett, 2003; Çüçen, 2000).

Görüldüğü üzere, akademik çalışmalardan önce ölüm ve ölüm anksiyetesini kavramları üzerine Kierkegaard ve Heidegger başta olmak üzere varoluşçu yazarlar çalışmıştır. Varoluşçuluk her ne kadar Kierkegaard ile başlatılsa da varoluşçuluğu ve temsilcilerini felsefi bir geleneğin halkası olarak göstermek hatalı bir çıkış noktası olacaktır. Varoluşçuları yakın zaman dilimlerinde yaşamış ve yakın meseleler üzerine kafa yormuş muhtelif düşünürler topluluğu olarak yorumlamak doğruya yakın bir yaklaşım olacaktır. Nitekim Kaufmann (2001) varoluşçuluğun ilkelerini herhangi bir okuldan olmamak, bireyci bir dünya görüşüne sahip olmak, gelenekçi felsefe ile araya mesafe koymak, belli başlı inançlar kümesini yetersiz bulmak şeklinde tanımlamaktadır. Felsefede ölüm sorunu daha önceki dönemlerde farklı düşünürler tarafından ele alınsa da esas sorunlaştırılmasını varoluşçuluk ile birlikte başlatmak mümkündür (Aydoğdu, 2016). Ölüm anksiyetesini üzerine çalışmalar Kierkegaard ve Heidegger sonrası yazarlar tarafından (Camus, 2016; Dittfurth, 1991; May, 1996; Sartre, 2009) devam ettirilmiştir.

Ölüm ve ölüm anksiyetesini üzerine ilk ciddi akademik araştırmayı yapan Elizabeth Kübler-Ross (2010) yas sürecinin aşamalarını incelemiştir. Çağdaş yazarlar (Bauman, 2012; Becker, 2014; Canetti, 2007; Jong ve Halberstadt, 2016; Kellehear, 2015; Levinas, 2014; Neimeyer, 1994; Spellman, 2017) ölüm psikolojisini ve beraberinde getirdiği kaygıyı bireysel ve toplumsal yönleriyle inceleme konusu yapmaya devam etmişlerdir. Firestone (2009) ölüm anksiyetesinin literatürde kompleks bir fenomen olarak ele alındığını, yazarların ölüm anksiyetesini, fiziksel ve zihinsel yok oluş, yalnızlık hislerinin temeli, ayrılma kaygısının sebebi, belirsizlikten doğan üzüntü, kontrolümüzün altında olmayan durumlar karşısında yaşanan çaresizlik gibi farklı biçimlerde tanımladıklarını bildirmektedir. Birçok psikoterapist ölüm anksiyetesini çalışmalarının önemli bir parçası olarak görmüştür. Freud (2001) ölümü, organik olanın inorganik olana dönme çabası olarak oldukça biyolojik bir zeminde ele

almaktadır. Jung (1997) ölüm anksiyetesinin bir yaşama kaygısı olduğunu söylerken; Yalom (2008) ölüm anksiyetesinin genellikle ölümle ilişkili olmayan sorunlar yarattığını, gizlenen bir etkiyle insan yaşamında geniş bir alana yayıldığını, Borgna (2015) ise ölümün yakın olduğu hissinin bireyin benliğinde ve yansıdığı dünyada kesintiler meydana getirdiğini belirtmektedir. Tillich (2000) var olmama farkındalığının bireyde ‘kader ve ölüm, boşluk ve anlamsızlık, suçluluk ve ayıplanma’ şeklinde tezahür ettiğini ifade etmektedir.

Ölüm anksiyetesi literatürde spiritüel iyi oluş, yaşam doyumu gibi farklı değişkenlerle incelenmiş, mevcut çalışmaların birçoğunda ölüm anksiyetesinin yukarıda belirtilen değişkenlerle ters bir korelasyona sahip olduğu tespit edilmiştir (Benli ve Yıldırım, 2017; Erdoğan ve Özkan, 2007; Soleimani, Sharif, Yaghoobzadeh, Yeoh ve Panarello, 2018). Buradan hareketle ölüm anksiyetesinin hayatta anlamlı eylemlerde bulunma ve bundan tatmin olma duygusu ile bağdaşmadığı sonucu, ölüm anksiyetesinin Frankl (2009)’ın ‘kişinin kendisi dışında bir etkinlik ile meşgul olması’ olarak tanımladığı ‘öz-aşkınlık’ kavramı/olgusu ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Aşkınlık esasen varlık felsefesinin anahtar kavramlarından biridir. Aşkınlık kavramına, ruhbilim alanı içerisinde değilse bile felsefe literatüründe net olarak ilk defa Spinoza’nın Tanrı’nın içkinliği ve aşkınlığını konu edindiği çalışmalarında rastlanmaktadır (Deleuze ve Guattari, 2015). Aşkınlık en yalın haliyle ihtiyacımızın yöneldiği nesnedir. Açlık ve susuzlukta yöneldiğimiz nesne aşkın bir nesne olarak tanımlanabilir. Aşkınlığın buradan hareketle iki şekilde tezahür ettiği söylenebilir: İlki, insan ilişkilerinin aşkın alanıdır ki bu durumun aşkınlığı, insan bilincine doğrudan nüfuz edemememizden ileri gelmektedir. İkincisi ise insanın sonlu yaşamını aşan bir ‘zamanüstülük’tür. İlk alan ahlaki bir aşkınlık, ikinci alan ise tinsel bir aşkınlığı imlemektedir (Vural, 2003).

Reed (1991)’e göre öz-aşkınlık bireyin psikolojik iyi oluşunu mümkün kılan önemli bir bilişsel beceridir. Vanagas ve Rakšnyš (2014) öz-aşkınlığı, insan ilişkilerindeki toleransın, anlayış ve katılımcılığın, demokratiklik ve saygının temeli olması sebebiyle Maslow’un ‘kendini gerçekleştirme’ kavramından daha temel bir olgu olarak görürken, “kendini gerçekleştirme denen şey, kendini aşmanın niyetlenilmeyen bir sonucudur” diyen Frankl (1994)’ı teyit etmiş olmaktadır. Otway ve Carnelley (2013) öz-aşkınlığı, bireyin kendi ihtiyaçları değil, başka insanların ve dünyanın ihtiyaçlarını ön plana koymayı sağlayan bir özellik olması sebebiyle bencilliğin en az hakim olduğu kişilik özelliği olarak değerlendirir. Öz-aşkınlık kavramına varoluşçu bir perspektiften bakılmaya teşebbüs edildiğinde, insanın bir yaratım ortaya koyabilmesi için bir tercihte bulunması ve bu tercihin de bireyi bir eyleme yönlendirmesi gerekmekte olduğu gerçeğiyle karşılaşılır. Varoluşçuluğun zaten özgürlük dediği şey, kişinin eylemleriyle statik durumunu aşması ve mevcut imkanlarla ve nihayetinde amaçlılıkla ilişkilendirilmesidir (Solomon, 2006). Bu bilgiler ışığında öz-aşkınlık, bireyin özgürlüğünü sağlayan bir imkandır, denebilir.

Brown (1959)'ın psikanalizdeki yüceltme mekanizmasını, kayıp yaşamın bir arayışı, insanı hayvandan ayıran temel bir özellik ve dış dünya kadar tecrit edilmiş iç dünyayı tanıma ödevini sağlayan bir keşif aracı olarak tanımlaması, yüceltme mekanizmasının öz-aşkınlığın psikanalizdeki karşılığı olarak değerlendirilebileceğini düşündürmektedir. Buradan hareketle öz-aşkınlık; bireyi kendi geçiciliğinden uzaklaştırıp, bireyin kendini başka yaşamları zenginleştirmeye ve dolaylı olarak da kendi yaşamını zenginleştirmeye yöneltmesi aracılığıyla, daha önce aktarılan literatür bağlamında, ölüm anksiyetesi ile kontrast bir kavram olarak görülebilir.

Ölüm anksiyetesinin literatürde yaşamın anlamı ile bağlantısını sınavan çalışmaların mevcut olması (Bergman ve ark., 2018; Yüksel ve ark., 2016), ölüm anksiyetesinin bu açıklamalardan çıkarsandığı üzere yaşam uğraşından edinilen 'anlam duygusu' ile bağlantılı bir olgu olduğunu düşündürmektedir. Baumesiter (1991)'e göre anlam, fikirleri ve nesnelere öngörülebilir bir şekilde birbirine bağlayan ve nispeten sabit bir yoldur. Yaşamın anlamı, varoluşun bir amacının olup olmadığı sorusu, insan olarak üstlenmemiz gereken görev ve sorumluluklarımızın ne olduğu yolundaki sorular insan bilincini tümüyle kaplamıştır (Fromm, 2006). Bu minvalde Frankl (2014), yaşamın anlamı sorusunun yanlış sorulduğunu, yaşama soru sorulamayacağını, yaşama sadece üstlendiğimiz ödev ve sorumluluklar ile yani öz-aşkınlık ile cevap verebileceğimizi ve bunun da kişiye yaşamın anlamını vereceğini ifade etmektedir. Frankl'dan farklı olarak Maslow'a göre daha düşük ihtiyaçlar karşılanana kadar, yaşamdaki değerler ve anlam insan motivasyonu üzerinde çok az etkiye sahiptir. Ancak daha düşük ihtiyaçlar karşılandığında değerler bireyde motivasyon güçleri olur (Debats, 1996). Anlam, öyleyse yaşamdaki parça-bütün diyalektiği içerisine yerleştirebildiğimiz amaçtır. İnsan hem kendisi hem de öteki için belirlediği hedefi anlam olarak hissetmektedir. Başka bir ifadeyle birey varlığı ile ölümlle ilişkilenerken onunla hesaplaşır ve bu diyalektik bağlanma içerisinde ortaya anlam çıkar. Şu halde bağlanma eylemi yani bir şeye kendini verme eylemi, yaşama dair coşku, anlam ve merakı, kendisi ve insanlık için elinden geleni ortaya koyma becerisi olarak tanımlanabilir (Christian, 1986; Mengüşoğlu, 1988). Buradan hareketle söylenebilir ki amaçlar ve hedefler gelecekle ilgili beklentilerin ve yönelimlerin somut bir ifadesi olmakla, pozitif ve iyi oluşu içeren yaşam biçimini belirleyen bir ölçüt olarak düşünülebilir (Emmons, 2005).

Anamlı bir yaşam için bireyin kendi dışında bir şeyle olumlu bir bağ kurması yeterli değildir; bağ kurulan şeyin bireyden bağımsız olarak iyi bir şey olması da gerekmektedir (Durant, 2005; Wolf, 2010). Adler (2000), ne kadar insan varsa yaşamın anlamına ilişkin deneyim ve görüşlerin de o kadar fazla olacağını, her görüşün birtakım yanlış yönler içerdiğini, tamamen yanlış sayılamayacak görüşün ise amaca yönelik olan anlam duygusu olduğunu belirtmektedir. İnsan, aksi durumda, yani mevzu bahis anlam duygusunu yaşamında keşfedemediğinde yahut kabullenemediğinde kendisinde bir 'varoluşsal vakum', 'varoluş yararı' oluşmaktadır. Bu vakum kişinin şiddet ve öfke sorunları gibi psikiyatrik belirtiler yaşamasına, sosyal normlardan farklılaşmasına neden olmaktadır (Foulquie, 1998;

Guttman, 2008; Macdonald ve Wong, 2012; Marshall, 2012). Anlam arayışı son tahlilde yaşamın bir amacının olduğunu fark eden, bunu ihtiyaç olarak hisseden ve bunun için emek sarf eden bireylerin sahip oldukları bir çabadır (Eagleton, 2007; Tagay ve ark., 2016).

Ülkemizde ölüm anksiyetesi ile ilgili literatür tarandığında, yapılan çalışmaların çoğunun yaşlılık dönemindeki ya da ölümcül kronik hastalığı olan bireylerin ölüm anksiyetelerini, daha ziyade dindarlık değişkeni bağlamında ele aldığı görülmüştür (Akça ve Köse, 2008; Arpacı, 2011; Dağlı 2010; Öztürk, 2010; Softa ve ark., 2011). Bu araştırmanın önemi, ölüm anksiyetesinin, az sayıda çalışmaya konu olmuş bir kavram olan öz-aşkınlık değişkeni bağlamında ve ölümcül kronik hastalığı olmayan genç yetişkin örnekleminde incelenmesidir.

Bu araştırmanın ana amacı şu soruya yanıt aramaktır: Üniversite öğrencilerinde yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık ilişkisinde ölüm anksiyetesi aracılık rolü yapar mı? Alt amaçlar ise şöyle belirlenmiştir: 1) Yaşamın anlamı ile ölüm anksiyetesi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? 2) Yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? 3) Ölüm anksiyetesi ile öz-aşkınlık arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Araştırmanın hipotezleri şöyledir: 1) Ölüm anksiyetesi, yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık arasında aracılık rolü yapar. 2) Ölüm anksiyetesi ile yaşamın anlamı arasında negatif bir ilişki vardır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Ölüm anksiyetesinin yaşamın anlamı ve öz-aşkınlık üzerindeki aracılık etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmanın modeli Şekil 1’de sunulmuştur. Bu model değişkenler arasında neden sonuç ilişkisini, yani bağımsız değişkenin aracı değişkene, bağımsız değişkenin bağımlı değişkene ve aracı değişkenin bağımlı değişkene olan etkisini göstermektedir. Burada aracı değişkenin etkisi kontrol edildiğinde bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkinin düzeyine bakılır. İlişki düzeyinde düşüş olması ve anlamlılığın devam etmesi ‘kısmi aracılığı’, ilişkinin anlamlı çıkmaması ise ‘tam aracılığı’ gösterir. Diğer taraftan aracı değişken ile bağımlı değişken arasındaki anlamlılık düzeyinin de korunması gerekir (Baron ve Kenny, 1986).

Şekil 1. Yaşamın anlamı, ölüm Anksiyetesi ve öz-aşkınlık arasındaki ilişki



Örnekleme

Bu araştırma, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin 01. 03. 2019 tarihli etik kurul onayı ile 29 Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak, %5 kabul edilebilir hata payı ve %95 güven aralığı ile 1315 kişilik bir evrenden en az 278 öğrencinin evrenin temsil gücünü sağlayabileceği bilgisiyle belirlenmiş (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004) ve çalışma, fakülte bölümlerinden eşit sayıda katılımcı olacak şekilde toplam 326 katılımcı verisi üzerinden yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulan bu form katılımcıların yaş, cinsiyet ve algılanan gelir düzeyini sorgulamaktadır. Algılanan gelir düzeyi, 'çok düşük, düşük, orta, yüksek' olarak dört kategoride kodlanmıştır.

Abdel-Khalek Ölüm Anksiyetesi Ölçeği (2015)

Ölüm anksiyetesi, 2004 yılında Abdel-Khalek tarafından Arapça ve İngilizce olarak geliştirilen 20 maddeli beşli Likert tipi bir ölçüm sağlayan (1=hiç ve 5=çok fazla) ölçek ile ölçülmüştür. Ölçek, 2015 yılında Aydoğan ve arkadaşları tarafından Türkçe'ye adapte edilmiştir. Ters madde içermemektedir. Abdel-Khalek Ölüm Anksiyetesi Ölçeği'nin Türkçe formu için .86 olarak hesaplanan Cronbach alfa değeri, ölçeğin yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Yüksek toplam puan, daha yüksek düzeyde ölüm anksiyetesinin varlığına işaret etmektedir (Aydoğan ve ark., 2015).

Öz-Aşkılık Ölçeği

Öz-aşkılık, Reed (1991) tarafından geliştirilen Öz-aşkılık Ölçeği ile ölçülmüştür. Türkçe'ye 2015 yılında Sarıçam adapte etmiştir. Ölçek dördümlü Likert tipi bir ölçüm sağlamaktadır (1=hiç ve 4=çok). Ters madde bulunmamaktadır. Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .87; test-tekrar test korelasyon katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Ayrıca düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının .34 ile .57 arasında sıralandığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre ölçeğin pozitif psikoloji, din psikolojisi ve eğitim psikolojisinde kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Yüksek puan, yüksek öz-aşkılığın varlığına işaret etmektedir (Sarıçam, 2015).

Yaşamın Anlamı Ölçeği

Yaşamın anlamı; Steger, Frazier, Oishi ve Kaler tarafından 2006'da geliştirilen Yaşamın Anlamı Ölçeği ile ölçülmüştür. Türkçe'ye 2015 yılında Akın ve Taş adapte etmiştir. Ölçek yedili Likert tipi bir ölçüm sağlamaktadır (1=Benim için tamamen doğru ve 7= benim için hiç doğru değil). 9. Madde ters kodludur. YAÖ'nün iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları mevcut anlam alt ölçeği için .77, aranan anlam alt ölçeği için .83 olarak bulunmuştur. Dört hafta arayla elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının ise mevcut anlam alt ölçeği için .89, aranan anlam alt ölçeği için .92 olduğu saptanmıştır. Düşük puan, yaşamın anlamının yüksekliğine işaret etmektedir (Akın ve Taş, 2015).

İstatistiksel Metot

Verilerin analizi konusunda betimleyici istatistikler; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma değerleri ile sunulmuştur. Katılımcıların cinsiyet, yaş ve algılanan gelir düzeyi değişkenlerine göre ölçeklerdeki farklılığının incelenmesi amacı ile bağımsız t testi analizi ve varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla korelasyon analizi uygulanmıştır. Aracılık etkisinin incelenmesi için hiyerarşik regresyon modeli kullanılmıştır. Çalışmada 0,05'den küçük p değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Analizler SPSS 22.0 paket programı ile yapılmıştır.

BULGULAR**Tablo 1.** Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin yapılan betimsel analiz sonuçları

Cinsiyet	N	%
Erkek	199	61
Kadın	127	39
Yaş	N	%
18	38	12
19	40	12
20	57	17
21	119	37
22	48	15
23	24	7
Algılanan Gelir Düzeyi	N	%
Çok düşük	7	2
Düşük	93	29
Orta	202	62
Yüksek	24	7
Toplam	326	100

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin yapılan betimsel analiz sonucunda, katılımcıların %61'inin erkek ve %39'unun kadın olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %12'sinin 18 , %12'sinin 19, %17'sinin 20, %37'sinin 21, %15'inin 22 ve %7'sinin 24 yaşında olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaş ortalamasının 20,52+1,39 olduğu, algıladıkları gelir düzeylerinin %2 ile çok düşük, %29 ile düşük, %62 ile orta ve %7 ile yüksek düzeylerde olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların öz-aşkınlık düzeyleri, ölüm anksiyetesi düzeyleri ve yaşamın anlamı düzeyleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların öz-aşkınlık düzeyleri, ölüm anksiyetesi düzeyleri ve yaşamın anlamı düzeyleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları

Boyutlar		Öz-aşkınlık	Ölüm Anksiyetesi	Yaşamın Anlamı
Öz-aşkınlık	r	1		
	p			
Ölüm Anksiyetesi	r	0,397**	1	
	p	0,01		
Yaşamın Anlamı	r	0,850**	0,369**	1
	p	0,01	0,01	

Katılımcıların öz-aşkınlık düzeyleri, ölüm anksiyetesi düzeyleri ve yaşamın anlamı düzeyleri arasındaki korelasyon analizi sonuçlarına göre öz-aşkınlık düzeyleri ile ölüm anksiyetesi düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde güçte ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,397$, $p=0,01$). Öz-aşkınlık düzeyleri yüksek olan katılımcıların ölüm anksiyetesi düzeylerinin de benzer düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların öz-aşkınlık düzeyleri ile yaşamın anlamı düzeyleri arasında pozitif yönde, çok yüksek düzeyde güçte ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,85$, $p=0,01$). Öz-aşkınlık düzeyleri yüksek olan katılımcıların yaşamın anlamı düzeylerinin de benzer düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların yaşamın anlamı düzeyleri ile ölüm anksiyetesi düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde güçte ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,369$, $p=0,01$, $p<0,05$). Yaşamın anlamı düzeyleri yüksek olan katılımcıların ölüm anksiyetesi düzeylerinin de benzer olduğu söylenebilir.

Katılımcıların yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık düzeyleri arasındaki ilişkide ölüm anksiyetesi düzeyinin aracılık yapıp yapmadığına ilişkin regresyon analizinin sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık düzeyleri arasındaki ilişkide ölüm anksiyetesi düzeyinin aracılık yapıp yapmadığına ilişkin regresyon analizinin sonuçları

Model	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	β **	t	p
1	Öz-aşkınlık (Y)	Yaşamın Anlamı	0,85	29,07	0,01
		$R^2=0,72$			
		$F_{model}=F=845,63$ (p=0,001)			
Model	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	β **	t	p
2	Öz-aşkınlık (Y)	Yaşamın Anlamı	0,81	26,25	0,01
		Ölüm Anksiyetesi*	0,10	3,10	0,01
		$R^2=0,86$, $\Delta R^2 = 0,14$, p<0,05			
$F_{model}=438,3$ (p=0,001)					

*Aracı değişken **Standardize edilmiş katsayılar kullanılmıştır (β).

Katılımcıların yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık düzeyleri arasındaki ilişkide ölüm anksiyetesi düzeyinin aracılık yapıp yapmadığına ilişkin regresyon analizinin sonuçlarına göre öz-aşkınlık ve yaşamın anlamı düzeyleri arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu model 1’de tespit edilmiştir ($R^2=0,72$, p<0,01). Yaşamın anlamı düzeyi katsayısının ve elde edilen regresyon eğrisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05). Model 2’de ölüm anksiyetesi aracı değişken olarak modele eklendiğinde, öz-aşkınlık ile yaşamın anlamı ve ölüm anksiyetesi arasında çoklu düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Modelin açıklama yeteneğinin %86 olduğu ve bu oranın oldukça yeterli olduğu söylenebilir ($R^2=0,86$). Modelde yer alan yaşamın anlamı ve ölüm anksiyetesi bağımsız değişkenlerinin katsayısının ve modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,01). Elde edilen modellerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($F=438,3$, p=0,01).

Bu ilişkiye ölüm anksiyetesinin aracılık etkisinin incelenmesi amacıyla kurulan, öz-aşkınlık ve yaşamın anlamı değişkenlerinin yer aldığı model 2’de, aracı değişken aracılık etkisinin olduğu görülmüştür. R^2 değişim düzeyinin anlamlı olmasıyla ($\Delta R^2 = 0,14$, p<0,05), aracı değişken (ölüm anksiyetesinin) ile bağımsız değişken (yaşamın anlamı) katsayısındaki (β) değişimler nedeni ile aracılık etkisinin olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA

Literatürde yaşamın anlamının birçok farklı değişken üzerine etkisini inceleyen araştırmalar oldukça fazla iken (Debats, 1996; Orbach ve ark., 2003; Triplett ve ark., 2012), ölüm anksiyetesinin aracı değişken olarak ele alındığı çalışmalar sınırlı hacimdedir. Ayrıca literatürde ölüm anksiyetesinin yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık ilişkisine yaptığı aracılığa dair mevcut bir araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada ele alınan değişkenler arasındaki ilişkinin sonuçlarının literatüre özgün bir katkı sağlaması beklenmektedir.

Çalışmada yaşamın anlamı, ölüm anksiyetesi ve öz-aşkınlık düzeylerinin cinsiyet, yaş ve algılanan gelir düzeyi ile ilişkisi konusunda anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Önceki çalışmalara bakıldığında ölüm konusunda kadınların genellikle erkeklerden daha fazla anksiyete hissettiği bildirilmektedir (Kastenbaum, 2000; Keller ve ark., 1984; Peterson ve Plehn, 1999). Öte yandan çeşitli araştırmalarda her ne kadar yaşlıların gençlere göre ölüm anksiyetesini daha yoğun hissettiği belirtilse de, yaş ile ölüm anksiyetesi arasında doğrusal bir ilişki kurmak mümkün değildir (Keller ve ark., 1984).

Çalışmanın bulguları, ölüm anksiyetesinin yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık arasında tam aracılık etkisinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle, yaşamın anlamı hem ölüm anksiyetesine hem de öz-aşkınlığa pozitif etki ederken, ölüm anksiyetesinin araya girmesiyle yaşamın anlamının öz-aşkınlık üzerindeki etkisi dolaylı olmaktadır. Bu durum, yaşamın anlamının öz-aşkınlık düzeyine daha fazla etki edebilmesi için kişide ölüm anksiyetesinin söz konusu olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ölüm anksiyetesinin aracılık rolü bağlamında yaşamın anlamı ile pozitif ilişkisi önceki sınırlı literatür ile uyum içerisindedir. Lyke (2013), genç erişkinlerle gerçekleştirdiği araştırmasında, düşük anlam arayışına sahip kişilerin düşük ölüm anksiyetesine sahip olduğunu bulgularken, Yüksel ve ark. (2017) yetişkinler ile yaptıkları çalışmada ölüm anksiyetesi ve aranan anlam arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir.

Ölüm anksiyetesinin aracı değişken olarak anlamlı bulunması, üniversite dönemindeki genç bireylerin yaşamda hissettikleri anlam ile bu anlamı somut olarak kendisinde bulacakları öz-aşkınlık deneyimleri söz konusu olduğunda, ölüm anksiyetesinin önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle genç bireylerin anlam duygusu ile özlerini aşarak diğer öznelerle ulaşmayı mümkün kılan eylemler gerçekleştirmeleri arasındaki ilişki, ölümün hissettirdiği kaygı yani yaşamda kısıtlı bir süreye sahip olunduğu bilgisinin aracılığında anlamlı hale gelmektedir.

Yaşamın anlamı ile ölüm anksiyetesi arasında tespit edilen pozitif ilişki, negatif ilişki yönünde öngörülen araştırma hipotezini desteklememektedir. Bu bulgu ayrıca, anlam duygusunu daha fazla hisseden bireylerin ölüm anksiyetelerinin daha az olacağı yönündeki genel varoluşçu kanı (Tomer ve

ark., 2008; Yalom 2001) ve ilgili araştırma bulgularıyla (Pyszczynski ve ark., 2003; Routledge ve Juhl, 2010) da örtüşmemektedir. Genel literatür, insanların hayatlarını anlam ve amaçlarla dolu hissettikleri takdirde ölüm anksiyetesini atlabileceklerini ileri sürer. Başka bir deyişle, insanlar geçici olarak varlıklarının anlamlı olduğuna ve daha büyük bir amaca hizmet ettiğine inanırlarsa ölümün kaçınılmazlığı tehdit edici değildir. Yaşamın anlamı ile ölüm anksiyetesi arasındaki pozitif ilişkiye dair yapılabilecek ilk tahmin, araştırmada örneklemin genç yaş grubundan seçilmesiyle ilgili olabilir. Gençliğin biyo-psiko-sosyal zemininde hissedilen ölüm anksiyetesinin, orta ve ileri yaşlardaki bireylerden farklı deneyimlenme ihtimali vardır. Ayrıca genç yetişkinlikteki anlam duygusu ile orta ve ileri yetişkinlikteki anlam duygusu arasında nitel ve nicel bir farklılık olması da mümkün gözükmemektedir (Drolet, 1990). Pozitif bir ilişki tespit edilmesinin bir başka yorumu, ölüm anksiyetesinin, biyolojik, ruhsal, aile-içi, toplumsal ve politik çeşitli boyutlara duyarlı bir duygu olması ve bu boyutlardan etkilenme ihtimalidir.

SONUÇ

Ölüm anksiyetesinin yaşamın anlamı ile öz-aşkınlık ilişkisine aracılık ettiğine ilişkin bulgunun alana, varoluşçu felsefe ve psikoterapi literatürünü destekler nitelikte bir bilimsel katkı sunduğu söylenebilir. Bu bulgu ayrıca, psikoterapistin teorik yöneliminden bağımsız olarak, bireysel ve grup görüşmelerinde yaşamın anlamı ve öz-aşkınlıkla ilgili gündemler açığa çıktığında ölüm anksiyetesinin örtük veya açık bir şekilde gündemde olduğunu ve bu duyguyu terapötik olarak çalışmaktan kaçınmamanın sürecin faydasına olacağını göstermektedir. Genç bireylerde yaşamın anlamı ile ölüm anksiyetesi arasında tespit edilen pozitif ilişki ise, yüksek anlam duygusunun ölüm anksiyetesinin düşük düzeyde olmasını garantilemediğini göstermektedir. Bu bulgu, varoluşçu düşünce ve psikoterapi ekolünü, genç yetişkinlerin hissettikleri ölüm anksiyetesinin dinamiklerine ilişkin mevcut teorik varsayımlarını sorgulamaya teşvik edebilir.

Bu araştırmanın güçlü yönü, ölüm anksiyetesi gibi psikoloji ve psikoterapinin merkezindeki bir olguyu öz-aşkınlık gibi ölüm anksiyetesiyle yakından ilişkili ancak az araştırılmış bir kavramla birlikte ele alması ve örneklemini, yaygın olanın aksine, ölümcül kronik hastalığı olmayan genç bireylerin içerisinde seçmesidir. Bu araştırmanın kısıtlılığı ölüm anksiyetesi gibi birçok değişkene duyarlı bir olguyu iki değişken eşliğinde incelemesidir. İleride yapılacak çalışmalarda, bu araştırma konusunun çok değişkenli olacak şekilde ele alınması, ilişkisel taramaya ek olarak deneysel ve karma desenler aracılığıyla araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (2000). *Yaşama sanatı*. (K. Şipal, Çev.) İstanbul: Say.
- Akça, F., & Köse, İ. A. (2008) Ölüm kaygısı ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Klinik Psikiyatri*, 11, 7-16.
- Akın, A., & Taş, İ. (2015). Yaşamın anlamı ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Studies*, 10(3), 27-36. doi: 10.7827/TurkishStudies.7860
- Aydoğan, A. S., Gülseren, Ş., Sarıkaya, Ö. Ö., & Özen, Ç. (2015). Abdel-Khalek ölüm anksiyetesi ölçeği Türkçe formunun üniversite öğrencilerinde geçerlilik ve güvenirliği. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 52, 371-375. doi: 10.5152/npa.2015.8820
- Aydoğdu, H. (2016). Kierkegaard ve Heidegger'de ölümün eksistensiyal-ontolojik çözümlemesi. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 27, 27-150.
- Barrett, W. (2003). *İrrasyonel insan*. (S. Özer, Çev.) Ankara: Hece.
- Baron, R.M., & Kenny, D.A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6): 1173-1182.
- Bauman, Z. (2012). *Ölümlülük ölümsüzlük ve diğer hayat stratejileri*. (N. Demirdöven, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Becker, E. (2014). *Ölümü inkar*. (A. Tüfekçi, Çev.) İstanbul: İz.
- Benli, S. S., & Yıldırım, A. (2017). Hemşirelerde yaşam doyumu ve ölüme karşı tutum arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 167-179.
- Bergman, Y. S., & Bodner, E. (2018). The connection between subjective nearness-to-death and depressive symptoms: the mediating role of meaning in life. *Psychiatry Research*, 261, 269-273.
- Borgna, E. (2015). *Bekleyiş ve umut*. (M. M. Çilingiroğlu, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi.
- Brown, N. O. (1959). *Life against death*. Connecticut: Wesleyan University.
- Camus, A. (2016). *Sisifos söyleni*. (T. Yücel, Çev.) İstanbul: Can.
- Canetti, E. (2007). *Ölüm üzerine*. (G. Aytaç, Çev.) İstanbul: Payel.
- Christian, L. J. (1986). *Philosophy an introduction to the art of wondering*. New York: College Publishing.
- Çüçen, A. (2000). *Heidegger'de varlık ve zaman*. Bursa: Asa.
- Dağlı, E. N. (2010). *Yaşlılarda ölüm kaygısı ve dindarlık* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Debats, D. L. (1996). Meaning in life: Clinical relevance and predictive power. *British Journal of Clinical Psychology, 35*(4), 503-516.
- Debats, L. H. M. (1996). *Meaning in life: Psychometric, clinical and phenomenological aspects*. Groningen: University of Groningen.
- Deleuze G., & Guattari, P. F. (2015). *Felsefe nedir?*. (T. Ilgaz, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi.
- Ditfurth, H. (1991). *Korku ve kaygı*. (N. Barn, Çev.) İstanbul: Metis.
- Drolet, J. L. (1990). Transcending death during early adulthood: Symbolic immortality, death anxiety, and purpose in life. *Journal of Clinical Psychology, 46*(2), 148-160. doi: 10.1002/1097-4679(199003)46:2<148::aid-jclp2270460205>3.0.co;2-t
- Durant, W. (2005). *On the meaning of life*. New York: Prometheus.
- Eagleton, T. (2007). *Hayatın anlamı*. İstanbul: Ayrıntı.
- Emmons, R. A. (2005). Striving for the sacred: personal goals, life meaning, and religion. *Journal of Social Issues, 61*(4), 731-745. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2005.00429.x>
- Erdoğan, M. Y., & Özkan M. (2007). Farklı dini inanışlardaki bireylerin ölüm kaygıları ile ruhsal belirtiler ve sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 14*(3), 171-179.
- Firestone, R. (2009). *Beyond death anxiety*. New York: Springer.
- Foulquie, P. (1998). *Varoluşçunun varoluşu*. (Y. Şahan, Çev.) İstanbul: Toplumsal Dönüşüm.
- Frankl, V. R. (1994). *Duyulmayan anlam çılgılığı*. (S. Budak, Çev.) Ankara: Öteki.
- Frankl, V. E. (2009). *İnsanın anlam arayışı*. (S. Budak, Çev.) İstanbul: Okuyan Us.
- Frankl, V. R. (2014). *Hayatın anlamı ve psikoterapi*. (V. Atayman, Çev.) İstanbul: Say.
- Freud, S. (2001). *Haz ilkesinin ötesinde*. (A. Babaoğlu, Çev.) İstanbul: Metis.
- Fromm, E. (2006). *Psikanaliz ve din*. (E. Erten, Çev.) İstanbul: Say.
- Guttman, D. (2008). *Finding meaning in life and, at midlife and beyond*. Westport: Greenwood.
- Heidegger, M. (2011). *Varlık ve zaman*. (K. H. Ökten, Çev.) İstanbul: Agora.
- Jong, J., & Halberstadt, J. (2016). *Death anxiety and religious belief*. London: Bloomsbury Academic.
- Jung, C. G. (1997). *Analitik psikoloji*. (E. Gürol, Çev.) İstanbul: Payel.
- Kastenbaum, R. (Ed.). (2000). *The psychology of death*. New York: Springer Publishing Company.
- Kaufmann, W. (2001). *Dostoyevski'den Sartre'a varoluşçuluk*. (A. Göktürk, Çev.) İstanbul: De.
- Kellehear, A. (2015). *Ölme üzerine bir inceleme*. (B. Zeren, Çev.) İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

- Keller, J. W., Sherry, D., & Piotrowski, C. (1984). Perspectives on death: A developmental study. *The Journal of Psychology, 116*, 137-142.
- Kierkegaard, S. (2012). *Kaygı kavramı*. (T. Armaner, Çev.) İstanbul: İş Bankası.
- Langs, R. (1997). *Death anxiety and clinical practice*. London: Karnac.
- Levinas, E. (2014). *Ölüm ve zaman*. (N. Başer, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Lyke, J. (2013). Associations among aspects of meaning in life and death anxiety in young adults. *Death Studies, 37*(5), 471-482.
- Macdonald, M. J., & Wong, P. T. P. (2012). *The human quest for meaning: Theories, research, and applications*. London: Routledge.
- Marshall, M. (2012). *Logotherapy revisited: Review of the tenets of Viktor E. Frankl's logotherapy*. Ottawa: Ottawa Institute of Logotherapy.
- May, R. (1996). *The meaning of anxiety*. New York: W. W. Norton.
- Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan felsefesi*. İstanbul: Dergâh.
- Orbach, I., Mikulincer, M., Gilboa-Schechtman, E., & Sirota, P. (2003). Mental pain and its relationship to suicidality and life meaning. *Suicide and Life-Threatening Behavior, 33*(3), 231-241.
- Otway, L. J., & Carnelley, K. B. (2013). Exploring the associations between adult attachment security and self-actualization and self-transcendence. *Self and Identity, 12*, 217-230. doi: 10.1080/15298868.2012.667570
- Öztürk, Z. K. (2010). *Yaşlı bireylerde ölüm kaygısı* (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), T.C. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Peterson, R. A., & Plehn, K. (1999). Measuring anxiety sensitivity. S. Taylor (Ed.), *The LEA series in personality and clinical psychology. Anxiety sensitivity: Theory, research, and treatment of the fear of anxiety* (ss. 61-81). New York: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Pyszczynski, T., Solomon, S., & Greenberg, J. (2003). *In the wake of 9/11: The psychology of terror*. New York: American Psychological Association.
- Reed, P. G. (1991). Self-transcendence and mental health in oldest-old adults. *Nursing Research, 40*(1), 5-11.
- Robert, N. (1994). *Death anxiety handbook: Research, instrumentation, and application*. Washington: Taylor&Francis.
- Ross, K. (2010). *Ölüm ve ölmek üzerine*. (E. Uşşaklı, Çev.) İstanbul: April.
- Routledge, C., & Juhl, J. (2010). When death thoughts lead to death fears: Mortality salience increases death anxiety for individuals who lack meaning in life. *Cognition and Emotion, 24*(5), 848-854. doi:10.1080/02699930902847144

- Sarıçam, H. (2015). Öz aşkınlık ölçeği Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 5, 25-34.
- Sartre, J. P. (2009). *Varlık ve hiçlik*. (T. Ilgaz ve G. Eksen, Çev.) İstanbul: İthaki.
- Softa, H. K., Uçukoğlu, H., Karaahmetoğlu, G. U., & Esen, D. (2011). Yaşlılarda ölüm kaygısı düzeyini etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 4(1-2), 67-79.
- Solomon, R. C. (2006). *Dark feelings, grim thoughts: Experience and reflection in Camus and Sartre*. Indiana: Notre Dame Philosophical Reviews.
- Spellman, W. M. (2017). *Ölümün kısa bir tarihi*. (A. B. Pekiner, Çev.) İstanbul: Can.
- Soleimani, M. A., Sharif, S. P., Yaghoobzadeh, A., Yeoh, K. K., & Panarello, B. (2018). Exploring the relationship between spiritual well-being and death anxiety in survivors of acute myocardial infarction: Moderating role of sex, marital status and social support. *Journal of Religion and Health*, 57(2), 683-703.
- Tagay, Ö., Voltan-Acar, N., & Nalbant, A. (2016). Logoterapide kullanılan kavramların ve tekniklerin Türk kültüründe uygulanabilirliği. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 105-126.
- Tillich, P. (2000). *The courage to be*. New Haven: Yale University.
- Triplett, K. N., Tedeschi, R. G., Cann, A., Calhoun, L. G., & Reeve, C. L. (2012). Posttraumatic growth, meaning in life, and life satisfaction in response to trauma. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 4(4), 400-410. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/a0024204>
- Tomer, A., Eliason, G. T., & Wong, P. T. P. (Eds). (2008). *Existential and spiritual issues in death attitudes*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Vanagas, R., & Rakšnyš, A. V. (2014) The dichotomy of self-actualization and self-transcendence. *Business Systems and Economics*, 4(2), 196-203. doi: 10.13165/VSE-14-4-2-07
- Vural, M. (2003). Aşkınlık. (A. Cevizci, Ed.) *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Etik.
- Wolf, S. (2010). *Meaning in life and why it matters*. New Jersey: Princeton University.
- Yalom I. (2001). *Varoluşçu psikoterapi*. (Z. Babayiğit, Çev.) İstanbul: Kabalıcı.
- Yalom, I. (2008). *Güneşe bakmak ölümle yüzleşmek*. (Z. Babayiğit, Çev.) İstanbul: Kabalıcı.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay.
- Yüksel, M. Y., Güneş, F., & Akdağ, C. (2017). Investigation of the death anxiety and meaning in life levels among middle-aged adults. *Spiritual Psychology and Counseling*, 2(2), 165-181. doi: 10.12738/spc.2017.2.0024

TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE DEPRESYON VE ANKSİYETE BOZUKLUĞU YAYGINLIĞININ VE İLİŞKİLİ FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

Elif Nur Yıldırım*, Mehmet Uyar**, Mehtap Yücel***, Faruk UĞUZ***, Seçkin TÜRKER

Makale geliş tarihi/Received:24.04.2020

Kabul tarihi/ Accepted:25.08.2020

* Uzm. Dr. (Halk Sağlığı), Konya Akşehir İlçe Sağlık Müdürlüğü

** Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.B.D.

***: Arş. Gör. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.B.D

**** Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Psikiyatri A.B.D.

***** Stj. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi

elifnyildirim@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-1447-9756

mehmetuyardr@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-3954-7471

mhtpyucel@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-6091-3205

farukuguz@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6876-5005

turkerseckin@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9940-3042

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Elif Nur Yıldırım

Seyran Mahallesi Sağlık Sokak Konya Akşehir İlçe Sağlık Müdürlüğü No:12/2 Akşehir/Konya

Tel: +90554 961 0370

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinde depresyon ve anksiyete bozukluğu yaygınlığının araştırılması ve depresyon ve anksiyete bozukluğu ile ilişkili olabilecek faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışma kesitsel bir çalışmadır. Çalışmanın örneklem büyüklüğü; Epi Info programıyla 342 kişi olarak hesaplanmıştır. Araştırma kapsamına 510 kişi alınmıştır. Araştırma için 49 soruluk bir veri toplama formu kullanılmıştır. Formun 35 sorudan oluşan ilk bölümü sosyodemografik özellikleri ve öğrencilere ilişkin çeşitli yaşam özelliklerini, 14 sorudan oluşan ikinci bölümü ise Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği'ni (HADÖ)

içermektedir. Sayısal verilerin özetlenmesinde aritmetik ortalama, standart sapma, ortanca değerleri; kategorik verilerin özetlenmesinde sayı ve yüzdeler kullanılmıştır. Kategorik veriler arasındaki ilişkiler Ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel olarak $p<0,05$ anlamlı kabul edilmiştir. **Bulgular:** %59'u kadın ve %41'i erkek olan 510 kişiden oluşan araştırma grubunun yaş ortalaması $22,31\pm 2,20$ 'dir. Katılımcıların %49'unun ($n=250$) depresyon puanı 7 ve üzerindedir; %36,3'ünün ($n=185$) anksiyete puanı 10 ve üzerindedir. Araştırmada annenin çalışma durumu, öğrencinin kendi gelir durumu, hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu, tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnun olma, derslerinde başarılı hissetme, kendi sevdiği şeylere vakit ayırabilme, sağlıklı beslendiğini düşünme ve anksiyete puanı değişkenlerinin depresyon durumunu etkilediği bulunmuştur ($p<0,05$). Ayrıca cinsiyet, ilişki durumu, hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu, tıp fakültesi öğrencisi olmaktan memnun olma, kendini derslerinde başarılı hissetme, kendi sevdiği şeylere vakit ayırabilme, sağlıklı beslendiğini düşünme, psikologla/psikiyatristle görüşme yapma durumu, psikologla/psikiyatristle görüşmeyi düşünme durumu, tanımlı psikiyatrik hastalık, düzenli kullanılan psikiyatrik ilaç, akrabalarda psikiyatrik hastalık değişkenlerinin anksiyete bozukluğu durumunu etkilediği belirlenmiştir ($p<0,05$). **Sonuç:** Araştırma sonucunda tıp fakültesi öğrencilerinde depresyon ve anksiyete bozukluğu yaygınlığı yüksek bulunmuştur. Bazı sosyodemografik özelliklerin ve yaşam özelliklerinin depresyon ve anksiyete bozukluğu ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tıp fakültesi öğrencisi, Depresyon, Anksiyete bozukluğu, Yaygınlık

DETERMINATION OF DEPRESSION AND ANXIETY DISORDER PREVALENCE AND RELATED FACTORS AMONG MEDICAL SCHOOL STUDENTS

Objective: In this study, it was aimed to investigate the prevalence of depression and anxiety disorder among medical school students and to determine the factors that may be associated with depression and anxiety disorder. **Methods:** The study is cross-sectional. The sample size of the study is calculated as 342 people with the Epi Info program. 510 people are included in the research. For the research, a data collection form with 49 questions is used. The first part of the form, consisting of 35 questions, includes sociodemographic features and various life characteristics related to students, and the second part of the form, consisting of 14 questions, includes the Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS). Arithmetic mean, standard deviation, median values are used to summarize the numerical data, and numbers and percentages are used to summarize the categorical data. Relationships between categorical data are evaluated by Chi-square test. $P<0,05$ is considered statistically significant. **Results:** The average age of the research group, which consists of 510 people, 59% of whom are female and 41% of whom are male, is 22.31 ± 2.20 . 49% of the participants ($n=250$) have a depression score of 7 and above; 36.3% ($n=185$) have an anxiety score of 10 and above. In the study, the mother's working status, the student's own income status, smoking status in any period of her/his life, being pleased to be a medical school student, feeling successful in her/his lessons, being able to spend time on things she/he likes, thinking about eating healthily, and anxiety score variables affected the depression status ($p<0.05$). In addition, gender, relationship status, smoking status in any period of her/his life, being pleased to be a medical school student, feeling successful in her/his lessons, being able to spend time on things she/he likes, thinking about eating healthily, thinking about talking to a psychologist/psychiatrist, diagnosed psychiatric illness, regularly used psychiatric medication, and psychiatric illness in relatives affected the anxiety disorder state ($p<0.05$). **Conclusion:** As a result of the research, the prevalence of depression and anxiety disorder is found to be high

among medical students. It has been determined that some sociodemographic and life features are related to depression and anxiety disorder.

Keywords: Medical school student, Depression, Anxiety disorder, Prevalence

GİRİŞ

Ruhsal hastalıklar ve bağımlılıklar; 2017'de yayımlanmış olan Küresel Hastalık Yüğü-2016 araştırmasına göre, Dünya üzerindeki bir milyardan fazla kişiyi etkilemektedir. Araştırmada en sık görülen ruhsal hastalıkların anksiyete bozukluğu ve depresyon olduğu görülmüştür (GBD, 2016).

Depresyon; en az iki hafta süreyle çökkün duygudurum, enerji azlığı, ilgi kaybı, konsantrasyon azlığı, suçluluk duyguları, özgüven kaybı, karamsarlık, kendine zarar verme düşünceleri, libido azalması, uyku ve iştah değişiklikleri gibi özelliklerin varlığıyla karakterize tıbbi bir durumdur (Tolentino ve Schmidt, 2018). Anksiyete bozukluğu; tarif edilmesi zor bir korku ve endişe duygusu olup bu duyguya göğüs sıkışması, kalp çarpıntısı, terleme, baş ağrısı, midede boşluk duygusu ve acilen tuvalete gitme isteği gibi duyular ile huzursuzluk ve sürekli dolanıp durma isteği gibi belirtiler eşlik edebilir (Türkçapar, 2004). Depresyon ve anksiyete bozukluğu sıklıkla beraber görülür. Depresyon ve anksiyete bozukluğu diğer tıbbi durumlarla da çok sık birliktelik göstermektedir (Karamustafaloğlu ve Yumrukçal, 2011).

Depresyon ve anksiyete bozukluğu gibi ruh sağlığını olumsuz etkileyen hastalıklar için belirleyici olabilecek bazı faktörler tanımlanmıştır. Bunlar; genetik ve biyolojik faktörler, duygusal zeka düzeyi, sosyal zeka düzeyi, sosyoekonomik koşullar, sosyokültürel ve jeolojik bileşenleri içeren çevre koşullarıdır (WHO, 2012). Dünya Sağlık Örgütü 2015 yılı için genel nüfusa ilişkin depresyon yaygınlığını %4,4 (kadınlarda %5,1, erkeklerde %3,6) olarak açıklamıştır. Dünya çapında 322 milyon kişinin depresyon ile yaşadığı tahmin edilmektedir. 2015 yılı için genel nüfusta anksiyete bozukluğu yaygınlığı %3,6'dır (kadınlarda %4,6, erkeklerde %2,6). Dünya çapında 264 milyon insanın anksiyete bozukluğu ile yaşadığı hesaplanmıştır (WHO, 2017).

Tıp fakültesi öğrencileri zamansızlık, ekonomik sorunlar, kısa sürede yeni birçok bilgi öğrenme zorunluluğu ve eğitimin bitişinde başka insanların sağlığından doğrudan sorumlu olma gibi çeşitli stresörlerin etkisi altındadırlar (Chandavarkar, Azzam ve Mathews, 2007). Tıp eğitimi, fiziksel ve duygusal olarak zorlayıcıdır. Her ne kadar orta derecede stres öğrencinin yaratıcılığını ve başarısını artırabilse de tıp eğitimi sürecindeki yoğun baskılar öğrenmeyi azaltabilir ve kişisel ilişkilere zarar verebilir. Tıp fakültesi öğrencileri ilk yıl boyunca azalan eğlence aktiviteleri de dahil bazı yaşam tarzı değişikliklerine maruz kalabilirler. Ayrıca eğitim süreci, fizik aktivitenin ve uyku süresinin azalması nedeniyle, fiziksel ve ruhsal sağlıkta bir düşüşe yol açabilir (Wolf ve ark., 1989, Lee ve Graham, 2001).

Bu araştırma ile tıp fakültesi öğrencilerinde depresyon ve anksiyete bozukluğu yaygınlığının tespit edilmesi ve depresyon ve anksiyete bozukluğu ile ilişkili olabilecek faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışma kesitsel türde bir epidemiyolojik araştırmadır.

Araştırmanın yapılabilmesi için Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (Tarih: 10.05.2019 Sayı: 2019/1830).

Konya ili Meram ilçesi içerisinde yer alan Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem büyüklüğü; Epi Info programıyla %5 hata payı, %95 güven aralığı, %80 güç ve normal popülasyonda %4,4 (WHO, 2017), risk altındaki popülasyonda %13,8 (Tayşi ve ark., 1994) sıklık ile 342 kişi olarak hesaplanmıştır. Araştırma 15.04.2019-01.09.2019 tarihleri arasında çalışmaya katılmak için sözlü onam veren kadın ve erkek toplam 510 tıp fakültesi öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Çalışma örneklemeden veriler basit rastgele ve tabakalı örnekleme yöntemleriyle elde edilmiştir.

Araştırma için, alanyazın taramasının ardından, çalışmacılar tarafından 49 soru ve 2 temel bölümden oluşan bir veri toplama formu geliştirilmiştir. Formun 35 sorudan oluşan ilk bölümü sosyodemografik özellikleri ve öğrencilere ilişkin çeşitli yaşam özelliklerini, 14 sorudan oluşan ikinci bölümü ise Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği'ni (HADÖ) içermektedir. HADÖ, kendi kendine uygulanabilen bir ölçektir. Zigmond ve Snalth tarafından geliştirilmiş (Zigmond ve Snalth, 1983), Aydemir ve arkadaşları tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması (Aydemir ve ark., 1997) yapılmıştır. Ölçek, 7'si anksiyeteyi ve 7'si depresyonu ölçen toplam 14 sorudan oluşmaktadır. Türk insanı için anksiyete kesme puanı 10 ve depresyon kesme puanı 7 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin anksiyete ve depresyon alt ölçeklerinin her ikisinden de alınabilecek puanlar minimum 0 ve maksimum 21'dir. Sorulardan 5 tanesi açık uçlu, 44 tanesi kapalı uçlu olarak sorulmuştur. Veri toplama formu, gönüllü katılımcılara gözlem altında uygulanmış ve her bir form ortalama 20 dakikada doldurulmuştur.

Veri girişi ve istatistiksel analizler bilgisayar ortamında yapılmıştır. Sayısal verilerin özetlenmesinde aritmetik ortalama, standart sapma, ortanca, minimum ve maksimum değerleri, kategorik verilerin özetlenmesinde sayı ve yüzdeler kullanılmıştır. Kategorik veriler arasındaki ilişkiler Ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel olarak $p < 0,05$ anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

%59'u kadın ve %41'i erkek olan 510 kişilik araştırma grubunun yaş ortalaması $22,31 \pm 2,20$ ve yaş ortancası 22 (19-36)'dir. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri

Özellikler	n	%
	Cinsiyet	Kadın
	Erkek	209 41,0
İlişki durumu	İlişkisi yok	374 74,1
	İlişkisi var	131 25,9
Dönem	1. sınıf	85 16,7
	2.sınıf	82 16,1
	3. sınıf	86 16,9
	4. sınıf	85 16,7
	5.sınıf	87 17,1
	6.sınıf	85 16,7
Dönem ve/veya staj kaybı yaşama durumu	Evet	103 20,2
	Hayır	407 79,8
Aile tipi	Çekirdek aile	459 90,0
	Geniş aile	28 5,5
	Parçalanmış aile	23 4,5
Annenin eğitim durumu	Lise ve altı	366 71,8
	Üniversite ve üzeri	144 28,2
Annenin aktif çalışma durumu	Evet	136 26,7
	Hayır	374 73,3
Babanın eğitim durumu	Lise ve altı	194 38,0
	Üniversite ve üzeri	316 62,0
Babanın aktif çalışma durumu	Evet	409 80,2
	Hayır	101 19,8
Kardeş varlığı	Evet	493 96,7
	Hayır	17 3,3
Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu	İlk	240 47,1
	İkinci	162 31,8
	Üçüncü ve diğer sıralar	108 21,2
Üniversitede okuyan kardeş varlığı	Evet	193 37,8
	Hayır	317 62,2
Kendisinin gelir durumu	Gelirim giderimden az	66 12,9
	Gelirim giderime eşit	336 65,9
	Gelirim giderimden çok	108 21,2
En uzun süre bulunduğu coğrafi bölge	Akdeniz Bölgesi	53 10,4
	İç Anadolu Bölgesi	334 65,5
	Ege Bölgesi	33 6,5
	Marmara Bölgesi	26 5,1
	Karadeniz Bölgesi	23 4,5
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	21 4,1
	Dođu Anadolu Bölgesi	16 3,1
	Yurtdışı	4 0,8
Şu an kaldığı yer	Ailesinin/Akrabalarının yanında	220 43,5
	Arkadaşlarıyla birlikte	211 41,7
	Kendi başına	75 14,8
Hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu	Evet	128 25,1
	Hayır	382 74,9
Hayatının herhangi bir döneminde alkol kullanma durumu	Evet	79 15,5
	Hayır	431 84,5

Kardeşi bulunan katılımcıların (n=493) kardeş sayısı ortalaması $2,96\pm 1,38$ ve ortancası 3 (1-13)'tür.

Katılımcıların Çeşitli Yaşam Özellikleri

Öğrencilerin %73,7'si tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnundur. %74,3 (n=379) kişi kendi sevdiği şeylere ayıracak vakit bulabilmektedir. Öğrencilerin çeşitli yaşam özellikleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Çeşitli Yaşam Özellikleri

Özellikler		n	%
Tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnuniyet duyma	Memnun	376	73,7
	Memnun değil	134	26,3
Kendisini derslerinde başarılı hissetme	Başarılı hissediyor	262	51,4
	Başarılı hissetmiyor	248	48,6
Kendi sevdiği şeylere vakit ayırabilme	Evet	379	74,3
	Hayır	131	25,7
Okul dışında profesyonel olarak ilgilendiği bir hobinin varlığı	Var	123	24,1
	Yok	387	75,9
En az haftada üç gün ve en az yarım saat olacak şekilde düzenli egzersiz yapma	Evet	161	31,6
	Hayır	349	68,4
Sağlıklı beslendiğini düşünme	Evet	178	34,9
	Hayır	332	65,1
Uyku süresi	7 saatin altında	178	34,9
	7 saat ve üzerinde	332	65,1
Şu güne kadar bir psikologla/psikiyatristle görüşme yapma durumu	Evet	177	34,7
	Hayır	333	65,3
Şu güne kadar bir psikologla/psikiyatristle görüşmeyi düşünme durumu	Evet	303	59,4
	Hayır	207	40,6
Doktor tarafından tanısı konulmuş psikiyatrik bir hastalığın varlığı	Var	71	13,9
	Yok	439	86,1
Düzenli olarak kullanılan psikiyatrik bir ilaç varlığı	Var	34	6,7
	Yok	476	93,3
Akrabalar içinde psikiyatrik hastalığı olan birinin varlığı	Var	173	33,9
	Yok	337	66,1

Öğrencilerin bir günlük uyku süresi ortalaması $7,14\pm 1,26$ ve ortancası 7 (3-12) saattir.

Depresyon ve Anksiyete Bozukluğu Yaygınlığı

Toplam 510 tıp fakültesi öğrencisinin HADÖ'den aldığı depresyon puanı ortalaması $6,56\pm 5,52$ ve ortancası 6 (0-18)'dir. Anksiyete puanı ortalaması $8,56\pm 3,83$ ve ortancası 8 (0-20)'dir.

Katılımcıların %49'unun (n=250) depresyon puanı 7 ve üzerindeyken; %36,3'ünün (n=185) anksiyete puanı 10 ve üzerindedir.

Depresyon ve Anksiyete Bozukluğu ile İlişkili Özelliklerin Araştırılması

Öğrencilerin depresyon durumlarını etkileyebilecek faktörler Tablo 3'te ve anksiyete bozukluğunu etkileyebilecek faktörler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 3. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Depresyon Durumlarını Etkileyebilecek Faktörlerin Araştırılması

Özellikler		Depresyon Puanı				Ki-kare	P
		7 puan ve üzeri		7 puanın altı			
		n	%	n	%		
Annenin aktif çalışma durumu	Evet	56	41,2	80	58,8*	4,565	0,033
	Hayır	194	51,9	180	48,1		
Kendisinin gelir durumu	Gelirim giderimden az	39	59,1	27	40,9	8,985	0,003
	Gelirim giderime eşit	171	50,9	165	49,1		
	Gelirim giderimden çok	40	37,0	68	63,0*		
Hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu	Evet	78	60,9*	50	39,1	9,713	0,002
	Hayır	172	45,0	210	55,0		
Tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnuniyet duyma	Memnun	161	42,8	215	57,2	22,015	0,001
	Memnun değil	89	66,4*	45	33,6		
Kendisini derslerinde başarılı hissetme	Başarılı hissediyor	105	40,1	157	59,9*	17,244	0,001
	Başarılı hissetmiyor	145	58,5	103	41,5		
Kendi sevdiği şeylere vakit ayırabilme	Evet	163	43,0	216	57,0	21,338	0,001
	Hayır	87	66,4*	44	33,6		
Sağlıklı beslendiğini düşünme	Evet	65	36,5	113	63,5*	17,104	0,001
	Hayır	185	55,7	147	44,3		
Anksiyete Puanı	10 puanın altı	117	36,0	208	64,0	60,772	0,001
	10 puan ve üzeri	133	71,9*	52	28,1		

*Farklılığa sebep olan gruba işaret etmektedir.

Depresyon puanı ile öğrencilerin diğer sosyodemografik özellikleri ve yaşam özellikleri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır (p>0,05).

Tablo 4. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Anksiyete Bozukluğunu Etkileyebilecek Faktörlerin Araştırılması

Özellikler		Anksiyete Puanı				Ki-kare	p
		10 puan ve üzeri		10 puanın altı			
		n	%	n	%		
Cinsiyet	Kadın	127	42,2	174	57,8	11,129	0,001
	Erkek	58	27,8	151	72,2*		
İlişki durumu	İlişkisi yok	126	33,7	248	66,3*	4,050	0,044
	İlişkisi var	57	43,5	74	56,5		
Hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu	Evet	60	46,9	68	53,1	8,307	0,004
	Hayır	125	32,7	257	67,3*		
Tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnuniyet duyma	Memnun	133	53,2*	117	46,8	14,812	0,001
	Memnun değil	67	50,0	67	50,0		
Kendisini derslerinde başarılı hissetme	Başarılı hissediyor	119	31,4	260	68,6*	16,493	0,001
	Başarılı hissetmiyor	66	50,4	65	49,6		
Kendi sevdiği şeylere vakit ayırabilme	Evet	119	31,4	260	68,6*	15,176	0,001
	Hayır	65	49,6	66	50,4		
Sağlıklı beslendiğini düşünme	Evet	41	23,0	137	77,0*	20,738	0,001
	Hayır	144	43,4	188	56,6		
Şu güne kadar bir psikologla/psikiyatristle görüşme yapma durumu	Evet	76	42,9	101	57,1	5,207	0,022
	Hayır	109	32,7	224	67,3*		
Şu güne kadar bir psikologla/psikiyatristle görüşmeyi düşünme durumu	Evet	143	47,2	160	52,8	38,511	0,001
	Hayır	42	20,3	165	79,7*		
Doktor tarafından tanısı konulmuş psikiyatrik bir hastalığın varlığı	Var	38	53,5	33	46,5	10,613	0,001
	Yok	147	33,5	292	66,5*		
Düzenli olarak kullanılan psikiyatrik bir ilaç varlığı	Var	19	55,9	15	44,1	5,184	0,023
	Yok	166	34,9	310	65,1*		
Akrabaların içinde psikiyatrik hastalığı olan kimsenin varlığı	Var	73	42,2	100	57,8	3,972	0,046
	Yok	112	33,2	225	66,8*		

*Farklılığa sebep olan gruba işaret etmektedir.

Anksiyete puanı ile öğrencilerin diğer sosyodemografik özellikleri ve yaşam özellikleri arasında anlamlı ilişki belirlenmemiştir ($p>0,05$).

TARTIŞMA

Depresyon ve Anksiyete Bozukluğu Yaygınlığı

Yapılan araştırma sonucunda tıp fakültesi öğrencilerinde depresyon sıklığı %49 ve anksiyete bozukluğu sıklığı %36,3 olarak bulunmuştur. Alanyazında tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yapılmış çeşitli çalışmalarda depresyon düzeyleri %14,9 (Küçükdağ ve ark., 2018), %28 (Karaoğlu ve Şeker, 2011), %28,3 (Güler ve ark., 2014), %30,6 (Chandavarkar ve ark., 2007), %34 (Konar, 2020) ve %41 (Öncü ve ark., 2013) olarak bulunmuş olup; anksiyete bozukluğu düzeyleri ise %17,9 (Karaoğlu ve Şeker, 2011), %21,9 (Chandavarkar ve ark., 2007), %45 (Öncü ve ark., 2013) ve %48,9 (Konar, 2020) olarak bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinde depresyon yaygınlığını araştıran iki meta-analiz çalışmasında sıklıklar %30,6 ve %33 olarak hesaplanmıştır (İbrahim ve ark., 2013, Sarokhani ve ark., 2013). Üniversite öğrencileriyle yapılmış çalışmalarda anksiyete bozukluğu sıklığı %42,1 ve %59,7 olarak bulunmuştur (Jenkins ve ark., 2013). Oranların hem bu çalışmada hem de diğer çalışmalarda, hem tıp fakültesi öğrencileri özelinde hem de üniversite öğrencileri genelinde, genel topluma oranla (WHO, 2017) yüksek olduğu açıktır. Bu durum, üzerinde çalışılan üniversite çağındaki grubun yaş, gelişim, yaşam tarzı gibi çeşitli özellikleriyle ilişkilendirilebileceği gibi, üniversite eğitimi meydana getiren süre, zorluk derecesi, bölge şartları, maddi imkânların durumu, aileden ve yakın çevreden ayrılık yaşama durumu gibi özelliklerle de ilişkilendirilebilir.

Depresyon ile İlişkili Faktörler

Araştırmamızda annenin çalışma durumu, öğrencinin kendi gelir durumu, hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu, tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnun olma, derslerinde başarılı hissetme, kendi sevdiği şeylere vakit ayırabilme, sağlıklı beslendiğini düşünme ve anksiyete puanı değişkenlerinin depresyon puanlarını etkilediği saptanmıştır. Karaoğlu ve Şeker'in 2008-2009'da Konya'da ilk üç dönem tıp fakültesi öğrencisiyle yaptıkları çalışmada depresyon durumunu etkileyen değişkenler olarak cinsiyet, memleket (kırsal-kentsel alan), annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, kaldığı yer, gelir durumu, ilk üç tercihinden birinin tıp olması, hekimliği seçme nedeni, tıp seçiminden memnuniyet ve intiharı düşünme durumu kaydedilmiştir (Karaoğlu ve Şeker, 2011). Konar'ın 2018'de Kırşehir'de yaptığı araştırmada uyku süresi, sigara içme durumu, ekonomik durum, ailede psikiyatrik hastalık varlığı, tıp fakültesini isteme durumu, fiziksel görüntüsünden memnun olma ile depresyon arasında ilişkiler bulunmuştur (Konar, 2020). Öncü ve arkadaşlarının 2012-2013'te 348 öğrenci ile yaptıkları çalışmada depresyon puanı ile birinci derece akrabalarda psikiyatrik hastalık bulunması, arkadaşlıklarından memnuniyet, tıp tercih nedeni, dış görünüşüyle ilgili endişeler, ilişki durumu ve maddi durumu arasında ilişki saptanmıştır (Öncü ve ark., 2013). Güler ve arkadaşlarının 2009'da Isparta'da 226 tıp öğrencisiyle yürüttükleri çalışmada depresyon puanı ile öğrencinin sınıfı, cinsiyeti ve kalmakta olduğu yer değişkenleri arasında anlamlılık belirlenmiştir (Güler ve ark., 2014). Araştırmamızda bulunan değişkenlerin alanyazında belirlenmiş olan

değişkenlerle benzer ve farklı olanları vardır. Farklılık çalışma grubunun kişisel özelliklerinden kaynaklanıyor olabilir. Benzer değişkenler “öğrencinin kendi gelir durumu, hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu, tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnun olma”dır. Ruh sağlığı ile ilişkilendirilen sosyoekonomik ve sosyokültürel değişkenler arasında ekonomik durum ve sigara alışkanlığı bulunmaktadır (WHO, 2012). Tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnun olmanın depresyon ile ilişkisi ise bireyin yaptığı şeyi isteyerek yapmasının istemeyerek yapmasına göre ruh sağlığını koruyucu bir etkisi olabileceği ile açıklanabilir.

Anksiyete Bozukluğu ile İlişkili Faktörler

Araştırmamızda anksiyete bozukluğu ile cinsiyet, ilişki durumu, hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu, tıp fakültesi öğrencisi olmaktan memnun olma, kendini derslerinde başarılı hissetme, kendi sevdiği şeylere vakit ayırabilme, sağlıklı beslendiğini düşünme, psikologla/psikiyatristle görüşme yapma durumu, psikologla/psikiyatristle görüşmeyi düşünme durumu, tanıli psikiyatrik hastalık, düzenli kullanılan psikiyatrik ilaç, akrabalarda psikiyatrik hastalık değişkenleri arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Karaoğlu ve Şeker’in çalışmasında anksiyete puanını etkileyen değişkenler olarak cinsiyet, memleket (kırsal-kentsel alan), annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, kaldığı yer, gelir durumu, ilk üç tercihinden birinin tıp olması, hekimliği seçme nedeni, tıp seçiminden memnuniyet ve intiharı düşünme durumu bulunmuştur (Karaoğlu ve Şeker, 2011). Konar’ın araştırmasında uyku süresi, psikiyatrik hastalık tanısı, fiziksel görüntüsünden memnun olma, düzenli ilaç kullanımı ve tıp fakültesini isteme durumu değişkenleriyle anksiyete bozukluğu arasında ilişki saptanmıştır (Konar, 2020). Öncü ve arkadaşları anksiyete bozukluğu ile ilişkili değişkenler olarak öğrencinin sınıfını, birinci derece akrabalarda psikiyatrik hastalık tanı durumunu, arkadaşlıklarından memnuniyeti, tıp tercih nedenini, dış görünüşüyle ilgili endişeleri, ilişki durumunu ve maddi durumu belirlemişlerdir (Öncü ve ark., 2013). İncelenen alanyazın ile bu çalışmanın farklı olan değişkenleri çalışma gruplarının farklılıklarına atfedilebilir. Benzer değişkenler olarak “cinsiyet, ilişki durumu, tıp fakültesi öğrencisi olmaktan memnun olma, tanıli psikiyatrik hastalık, akrabalarda psikiyatrik hastalık” kaydedilmiştir. Bu değişkenlerin ruhsal hastalık riskini arttıran sosyokültürel ve genetik değişkenler oldukları ve alanyazın bilgisiyle (WHO, 2012) uyuştukları söylenebilir. Anksiyete bozukluğu ile tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnun olma arasında saptanan ilişki, kişinin yaptığı bir şeyi isteyerek yapmasının istemeyerek yapmasına göre ruh sağlığını koruyucu bir etkisi olabileceği ile açıklanabilir. Ayrıca depresyon ve anksiyete bozukluğunu etkileyen değişkenlerden ortaklaşanlar olduğu da dikkati çekmektedir.

Araştırmanın Kısıtlılıkları ve Üstün Yönleri

Araştırma tek bir tıp fakültesinde yapılmıştır. Depresyon ve anksiyete bozukluğu için psikiyatrist aracılığıyla bir klinik tanı konmamıştır. Bunun yerine bir ölçek kullanılmıştır. Bunlar araştırmanın kısıtlılıklarıdır.

Araştırmada hesaplanmış olan örneklem sayısına ulaşılmış ve hatta bu sayının üzerin çıkmıştır. Her sınıftan öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Depresyon ve anksiyete bozukluğu yaygınlığı geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracıyla araştırılmıştır. Araştırma kesitsel türde bir epidemiyolojik çalışma olduğundan, elde edilen bulgu ve sonuçlar araştırmanın kendi evrenine genellenebilir. Bu durumlar araştırmanın üstün yönleridir.

SONUÇ

Araştırma sonucunda tıp fakültesi öğrencilerinde depresyon yaygınlığı %49 ve anksiyete bozukluğu yaygınlığı %36,3 olarak belirlenmiştir. Annenin çalışma durumu, öğrencinin kendi gelir durumu, hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu, tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnun olma, derslerinde başarılı hissetme, kendi sevdiği şeylere vakit ayırabilme, sağlıklı beslendiğini düşünme ve anksiyete puanı ile depresyon; cinsiyet, ilişki durumu, hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu, tıp fakültesi öğrencisi olmaktan memnun olma, kendini derslerinde başarılı hissetme, kendi sevdiği şeylere vakit ayırabilme, sağlıklı beslendiğini düşünme, psikologla/psikiyatristle görüşme yapma durumu, psikologla/psikiyatristle görüşmeyi düşünme durumu, tanıli psikiyatrik hastalık, düzenli kullanılan psikiyatrik ilaç ve akrabalarda psikiyatrik hastalık ile anksiyete bozukluğu arasında ilişki saptanmıştır.

Araştırmamızla alanyazının depresyon açısından ortak değişkenleri olarak öğrencinin kendi gelir durumu, hayatının herhangi bir döneminde sigara kullanma durumu ve tıp fakültesinde öğrenci olmaktan memnun olma; anksiyete bozukluğu açısından ortak değişkenleri olarak cinsiyet, ilişki durumu, tıp fakültesi öğrencisi olmaktan memnun olma, tanıli psikiyatrik hastalık ve akrabalarda psikiyatrik hastalık bulunmuştur. Bu değişkenlerin tıp fakültesi öğrencileri içinde depresyon ve anksiyete bozukluğu açısından riskli olanların belirlenmesinde ilk adım olarak kullanılabilceği düşünülmektedir. Alanyazındaki sıklıklarıyla ruhsal hastalıklar açısından riskli bir grup olduğu aşikar olan üniversite öğrencilerinin ve tıp fakültesi öğrencilerinin HADÖ gibi ölçeklerle düzenli aralıklarla ruh sağlığı değerlendirmesinin yapılması ve ölçek puanı yüksek bulunanlara profesyonel danışmanlık sağlanması yarar sağlayabilir. Ayrıca genel iki öneri olarak ruh sağlığı hizmetlerinin birinci basamak sağlık hizmetlerine entegrasyonunun sağlanması ve benzer çalışmaların farklı zamanlarda farklı örneklemeler ile yapılması tavsiye edilmektedir.

Kaynaklar

- Aydemir, Ö., Güvenir, T., Küey, L., Kültür, S. (1997). Hastane anksiyete ve depresyon ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 8, 280-287.
- Chandavarkar, U., Azzam, A., Mathews, C.A. (2007). Anxiety symptoms and perceived performance in medical students. *Depression and Anxiety*, 24, 103-111.
- Global Burden of Disease Collaborative Network. Global Burden of Disease Study 2016 results (GBD). (2016).
- Güler, M., Demirci, K., Karakuş, K., Kişioğlu, A.N., Zengin, E., Yozgat, Z., Ören, Ö., Saydam, G., Yılmaz, H. (2014). Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde umutsuzluk-depresyon sıklığı ve sosyodemografik özellikler arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Uluslararası Temel ve Klinik Tıp Dergisi*, 2(1), 32-37.
- Ibrahim, A.K., Kelly, S.J., Adams, C.E. (2013). A systematic review of studies of depression prevalence in university students. *Journal of Psychiatric Research*, 47(3), 391-400.
- Jenkins, P.E., Ducker, I., Gooding, R., James, M., Rutter-Eley, E. (2020). Anxiety and depression in a sample of UK college students: A study of prevalence, comorbidity, and quality of life. *Journal of American College Health*, 1-7.
- Karamustafaloğlu, O., Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve anksiyete bozuklukları. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45, 65-74.
- Karaoğlu, N., Şeker, M. (2011). Klinik öncesi yıllardaki tıp öğrencilerinin anksiyete ve depresyon düzeyleri ve etkili olabilecek faktörler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 10: 303-312.
- Konar, N.M. (2020). Factors associated with depression, anxiety and stress levels among medical students. *Ankara Medical Journal*, 1, 90-104.
- Küçükdağ, H.N., Sönmez, C.I., Başer, D.A. (2018). Tıp fakültesi öğrencilerinde fiziksel aktivite ile depresif semptomları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 22 (3), 157-165.
- Lee, J., Graham, A.V. (2001). Students' perception of medical school stress and their evaluation of a wellness elective. *Medical Education*, 35, 652-659.
- Ölçücü, B., Vatansever, Ş., Özcan, G., Çelik, A., Paktaş, Y. (2015). Üniversite öğrencilerinde fiziksel aktivite düzeyi ile depresyon ve anksiyete ilişkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4: 294-303.
- Öncü, B., Şahin, T., Özdemir, S., Şahin, C., Çakır, K., Öcal, E. (2013). Tıp fakültesi öğrencilerinde depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ve ilişkili etmenler. *Kriz Dergisi*, 21(1-3), 1-10.
- Sarokhani, D., Delpisheh, A., Veisani, Y., Sarokhani, M.T., Manesh, R.E., Sayehmiri, K. (2013). Prevalence of depression among university students: A systematic review and meta-analysis study. *Depression Research and Treatment*, 1-7.
- Tayşi, B.N., Azizoğlu, F., Perçinel, S., Hasan, S.H. (1994). 1992-1993 öğrenim yılı intern doktorlarında Beck Depresyon Envanterine göre depresyon prevalansı. *Toplum ve Hekim*, 59, 68-74.

- Tolentino, J.C., Schmidt, S.L. (2018). DSM-5 Criteria and Depression Severity: Implications for Clinical Practice. *Frontiers in Psychiatry*, 9, 450.
- Türkçapar, H. (2004). Anksiyete Bozukluğu ve Depresyonun Tanısal İlişkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 4, 12-16.
- WHO. Global Health Estimates. Depression and Other Common Mental Disorders. (2017). <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/254610/WHO-MSD-MER-2017.2-eng.pdf?sequence=1> (Erişim tarihi: 15.05.2019)
- WHO. Risks to Mental Health: An Overview of Vulnerabilities and Risk Factors. (2012). https://www.who.int/mental_health/mhgap/risks_to_mental_health_EN_27_08_12.pdf (Erişim tarihi: 15.05.2019)
- Wolf, T.M., Elaston, R.C., Kissling, G.E. (1989). Relationship of hassles, uplifts and life events to psychosocial well-being of freshman medical students. *Journal of Behavioral Medicine*, 15, 37-45.
- Zigmond, A.S., Sanlth, R.P. (1983). The hospital anxiety and depression scale. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 67, 361-370.

KADIN VE ERKEKLERDE SUÇ KORKUSUNA NİTEL ARAŞTIRMA İLE SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ

Dolunay ŞENOL*, Özge GÜLVER**

Makale geliş tarihi/Received:31.05.2020

Kabul tarihi/ Accepted:24.08.2020

* Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

** Arş. Gör., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Sosyal Bilimler Bölümü

dolunay_senol@yahoo.com
ozgegulver2805@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3716-0430
ORCID: 0000-0001-2345-6789

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Özge Gülver

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı, Beytepe/Ankara

ÖZET

Suç, insanın ortaya çıkışından beri var olan, güvenliği tehdit eden, bir suçun mağduru olmuş ya da olmamış herkes için problem niteliğinde olan normal dışı davranıştır. Tüm toplumların kaçınılmazı olan, toplumsal değişimlerin etkisiyle artan bir sorun haline gelen ve sosyal çözümleri hızlandıran suç olgusu, suç korkusunu da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada suç olgusu, suç korkusu ve cinsiyetin suç korkusuna etkisini ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. Ankara'da yaşayan 10 kadın ve 10 erkek ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak alan bilgisi elde edilmeye çalışılmıştır. Görüşme grubundaki kadınlara ve erkeklere suça maruz kalma korkularıyla ilgili sorular sorulmuştur. Elde edilen veriler teorik çerçeve ışığında değerlendirilmiş olup, sosyolojik bakış açısıyla cinsiyetin suç korkusuna etkisinin olup olmadığı ile ilgili fikir vermesi açısından önemli kabul edilmektedir. Araştırma sonucunda kadınların ve erkeklerin suç ve suç korkusuna yaklaşımlarının farklı olduğu anlaşılmıştır. Nitel araştırma verileri genellenememekle birlikte, görüşme yapılan kişilerin o konudaki görüşleri üzerinden konu ile ilgili fikir vermesi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma verilerinin de suç

korkusu ile ilgili görüşme yapılan kadın ve erkek katılımcıların bakış açılarını ortaya koyarak konu ile ilgili çalışma yapacak olanlara ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Suç, suç korkusu, kadın, erkek

A SOCIOLOGICAL PERSPECTIVE ON FEAR OF CRIME IN MEN AND WOMEN WITH QUALITATIVE RESEARCH

Crime is an abnormal behavior that has existed since the emergence of man, threatening security, a problem for anyone who has been a victim or not of a crime. The crime phenomenon, which is inevitable for all societies, has become an increasing problem with the impact of social changes and accelerates social disintegration, brings with fear of crime. In this study, it was aimed to reveal the effect of crime phenomenon, crime fear and gender on crime fear. Semi-structured interviews were made with 10 women and 10 men living in Ankara, and the field information was tried to be obtained. The women and men in the interview group were asked about their fear of being exposed to crime. The data obtained were evaluated in the light of theoretical framework; from a sociological perspective, it is considered important in terms of giving an idea about whether gender has an effect on the fear of crime. As a result of the research, it was understood that the approaches of women and men to crime and crime fear are different. Although the qualitative research data cannot be generalized, it is important in terms of giving opinion about the subject through the opinions of the interviewees. This study data is expected to shed light on those who will study on the subject by revealing the perspectives of male and female participants interviewed about crime fear.

Keywords: Crime, fear of crime, men, women

GİRİŞ

İnsan, büyük ölçüde güvenli bir sığınak olan anne karnından çıktığı andan itibaren çeşitli risk ve tehlikelerle karşı karşıya kalabileceği, güvenli alanlarının daraldığı bir dünyaya gelmiş olur. Oysa güven ihtiyacı insanların, hayvanların ve hatta bazı bitki türlerinin dahi temel ihtiyaçları arasındadır. İnsanın açlık, susuzluk gibi temel ihtiyaçlarını, güven ihtiyacı takip eder. Güven duygusu tatmin edilemediğinde kaygı ve korku meydana gelir ve bu durum insanda gerginlik yaratarak alarm durumunu başlatır.

Bireylerin güven duygusunu sarsan, tüm dünyada geçerli olan en önemli toplumsal problemlerden bir tanesi suç olgusudur. Suç olgusu, suç korkusunu kaçınılmaz hale getirir ve bireylerin çoğunluğunun suç korkusu duyarak yaşadığı toplumlarda ciddi sorunlar var demektir. Bu coğrafyalarda sosyal bütünleşme büyük ölçüde tehdit altındadır.

Günümüz dünyasında tüm toplumlar, sürekli gelişen teknolojinin de etkisiyle, çeşitli suçlarla mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Sosyo-ekonomik statü, yaş, cinsiyet fark etmeksizin, fiziksel şiddetten siber suçlara kadar sayısız suç vakalarının görülme sıklığı, insanların suça maruz kalma korkularının yaygınlaşmasını anlamlı hale getirmektedir. Suçun türleri ve mağduriyetler

artıkça, çevre ve medyada bu tür olayların yaygın olarak görüldüğüne şahit oldukça veya bunlara doğrudan veya dolaylı biçimde maruz kalındıkça insanların güvensizlik duyguları da artmaktadır.

Beck (2014), ileri modernleşmenin sonucu olarak, sistematik bir biçimde risk ve tehlikeler üretildiğini öne sürmüştür. Bu anlamda riskler, hayatın kaçınılmazı olarak nitelendirilebilir. Beck (2014), “eski tehlikelere nazaran riskler, modernleşmenin tehdit edici kuvvetiyle ve şüpheyi küreselleştirmesiyle bağdaştırılabilecek sonuçlardır” ifadeleriyle modernleşmenin küresel anlamda endişe ve güvensizlikler yaratan bir olgu olduğunu vurgulamıştır.

Modernleşmenin artırdığı riskler, suç korkusunu da artırmaktadır. Suç korkusu çeşitli faktörlerle ilişkili olabilmektedir. Box, Hale ve Andrews (1988), “cinsiyet, yaş, ırk, mahalle uyumu, polise güven, mağduriyet deneyimi, risk algısı ve suçun ciddiyetinin değerlendirilmesi gibi faktörlerin hepsinin bir araya gelerek ‘korku’nun teorik bir açıklamasını oluşturduğunu” ifade etmişlerdir.

Bu araştırmanın amacı; kadınların ve erkeklerin suç olgusunu ve suç korkusunu nasıl değerlendirdiklerini, bir suça maruz kalma konusunda korku duyup duymadıklarını ve bunun nedenlerini, cinsiyetlerinin suça maruz kalma korkularını nasıl etkilediğini, suç korkularının azalmasının neye veya nelere bağlı olduğu konusundaki düşüncelerini, gelecekte suç korkusu probleminde ilişkin nasıl bir değişim olacağına inandıklarına dair görüşlerini, görüşme yapılan kişilerin görüşleri ile sınırlı kalmak şartı ile ortaya koymaya çalışmaktır. Çalışma nitel araştırma verileri üzerinden yapıldığı için genelleme yapılabilmesi mümkün değildir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Suç Olgusu

Suç, toplumsal bütünlüğü tehdit eden, insanın varoluşundan bu yana her yerde ve her zaman görülebilen normal dışı davranıştır. Literatürde farklı yaklaşımlarla ele alınan suç kavramı İçli (2007) tarafından yasal, siyasal, sosyolojik ve psikolojik yaklaşımlarla tanımlanmıştır. Buna göre yasal bakış açısıyla suç, insanların ceza yasalarını ihlal etmesidir. Siyasal bakış açısına göre suç, “yasaya güçlü gruplar tarafından yerleştirilen, daha sonra davranışın istenmeyen seçilmiş biçimlerini yasadışı olarak etiketleyen bir ölçütün sonucudur”. “Sosyo-yasal” diye de adlandırılan sosyolojik bakış açısından suç, “bu tabiatta var olan toplumsal sistemin korunması için baskılanması gereken veya gerekli varsayılan bir anti-sosyal davranış”tır. Psikolojik bakış açısından ise suç, “sosyal olarak kötü uyumun bir şeklidir”. Marshall (2009) ise suçu, “kişisel alanı aşır kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin müdahalesini gerektiren fiiller” şeklinde tanımlamıştır. Walsh ve Ellis (2007), insan doğasının karanlık bir yönünün olduğunu ve bunun insanlarda merak uyandırdığını, suç ve suçlu davranışın kesinlikle karanlık tarafta yer aldığını ifade etmiş, bu nedenle suç ve suçluya ilişkin açıklamaların yetersiz kalacağına dikkat çekmişlerdir.

Suçun kendisi kadar, bundan zarar görme düşüncesinin ürünü olan suç korkusu da bireyler ve genel anlamda toplum için önemli bir sorundur. Bu noktada, suçun sosyal-psikolojik maliyeti olarak nitelendirilebilecek olan suç korkusu üzerinde durulacaktır.

1.2. Suç Korkusu

Suç korkusu kavramı iki anlamı çağrıştırmaktadır. Biri kişinin kendisinin bilerek ya da istemeden suç işleme ihtimaline karşı duyduğu korku ve suç işlemesi halinde bunun olası sonuçlarıyla ilgili bir korkuyken, diğeri bir suça maruz kalabilme düşüncesi karşısında oluşan korku duygusudur. Bu çalışmada bir suça maruz kalabilme ihtimaline ilişkin korku duygusu anlamına gelen suç korkusu üzerinde durulacaktır.

İnsan, zengin duygu dünyası olan bir canlıdır. Duygular sosyolojisi üzerine çalışmalarıyla bilinen sosyolog Theodore Kemper (1987), dört temel duygu olduğunu öne sürmüştür. Buna göre korku, öfke, depresyon ve mutluluk (*satisfaction*) temel duygulardır. Her bir duygunun nedeni vardır. Sevgi, şefkat, başarı, yardım gibi kimi duygular olumlu, yararlı ve iyileştirici; korku, öfke gibi duygular özellikle yoğun yaşandıklarında kişiye zarar verici duygulardır. Bericat'ın (2015), “Duyguların Sosyolojisi: Kırk Yıllık İlerleme (*The Sociology of Emotions: Four Decades of Progress*)” isimli çalışmasında öne sürdüğü şekliyle bir duyguyu anlamak, onu üreten durumu ve sosyal ilişkiyi anlamaktır. Ona göre, duyguların sosyolojisi iki temel görevle karşı karşıyadır. Bunlar, duyguların sosyal doğasını ve sosyal gerçekliğin duygusal doğasını incelemektir. Bu bağlamda, duyguların bir yönüyle sosyo-kültürel insanın ürünü olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Konu dahilinde, korku duygusu için bunu dikkate almanın önemli olduğunu belirtmek gerekir.

Furedi (2017) korkuyu, “beklenmedik ve öngörülemeyen bir durumla karşılaşan insanın zihnini yoğunlaştırmasını sağlayan bir mekanizmadır” şeklinde tanımlamıştır. Dünya, sayısız biçimde kötü olaylar yaşanıyor olması nedeniyle korkuları anlamlı kılacak bir yerdir. Dünya üzerindeki tüm insanlar için geçerli olabileceği varsayılan korkulardan bir tanesi suç korkusudur.

Suç olgusunun duygusal etkisinin yalnızca korku ve güvensizlik çerçevesinde olmadığını belirtmek gerekir. Suçun sebep olduğu en temel duygulardan bir diğeri öfkedir. Ditton, Bannister, Gilchrist ve Farrall (1999), “Korku mu Öfke mi? Suç Korkusunu Yeniden Kalibre Etmek (*Afraid or Angry? Recalibrating the “Fear” of Crime*)” isimli, katılımcıların yaş (16-60) ve cinsiyete göre ev hırsızlığı, araba hırsızlığı (*car crime*), saldırı ve vandalizm olmak üzere çeşitli suçlar karşısındaki duygudurumlarını ortaya koydukları çalışmalarında, genel bulgunun öfke duygusu olduğu ve öfkenin her yaş ve cinsiyet için korkudan daha yaygın olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte kadınların erkeklerden daha fazla korku duydukları, aynı zamanda öfkeli oldukları ifade edilmiştir. Çalışmada her iki cinsiyet için de öfke duygusunun korku duygusunu aştığına dikkat çekilmiştir.

Suç korkusu, ilgili literatürde farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Lim ve Chun'ın (2015) “Suç Korkusunun Ölçülmesindeki Sınırlamalar ve Gelişmeler (*The Limitations and Advancements in*

Measuring Fear of Crime)” isimli çalışmalarında suç korkusu kavramına ilişkin ortak bir tanımın bulunmadığı yönünde eleştirilerde bulunulmuştur. Eleştirilere suç korkusunun ortak bir tanımının olmaması, bundan dolayı da suç korkusunu ölçmek için sorulan soruların anketlere göre farklılık gösterdiği şeklinde cevap verilmiştir. Stanko (1995) da “Kadın, Suç ve Korku (*Women, Crime, and Fear*)” isimli çalışmasında, kavramın tanımına ilişkin genel bir fikir birliği olmamasına rağmen, suç korkusuna yönelik temel bileşenleri birçok araştırmacının kabul edeceğini ifade etmiştir. Suç korkusunun genellikle suç şiddetinden fiziksel olarak zarar görmeye ilgili tehlike duygusunun yayılmasından kaynaklandığını; evin dışında, muhtemelen kentsel bir alanda yalnız olma ve kişisel olarak zarar görmeye karşı potansiyel olarak savunmasız olma endişesiyle ilişkili olduğunu öne sürmüştür.

Garofalo (1981), “Suç Korkusu: Nedenler ve Sonuçlar (*The Fear of Crime: Causes and Consequences*)” isimli çalışmasında korkuyu, “tehlike ve kaygı duyguları tarafından karakterize olan duygusal bir reaksiyon” olarak tanımlarken, bu tanımı fiziksel zarar tehdidinin üretmiş olduğu tehlike ve kaygı duyguları ile sınırlandırdığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, suç korkusunun ortaya çıkması için çevrede, kişi için suçun bir yönüyle ilgili olan, algılanan ipuçlarıyla ortaya çıkan bir korku olması gerektiğini belirtmiştir.

Kaliteli bir yaşam sürmeyi engelleyen suç korkusunun oluşumu için doğrudan bir suça maruz kalmış olmak gerekmez. Dolaylı bir mağduriyet yaşamış olmak, yani kişinin çok yakınında olan birinin, sevdiği kişilerin suça maruz kalmış olması ya da çevresinde yaşanan olaylar, suçların medya organlarına sık yansması da suç korkusuna neden olabilmektedir. Suç korkusunun oluşmasında etken olan faktörlerden bir diğeri de cinsiyettir.

2. CİNSİYETİN SUÇ KORKUSUNA ETKİSİ

Cinsiyet faktörü, suç korkusu literatüründe en çok dikkate alınan faktörlerden bir tanesidir. Braungart, Braungart ve Hoyer (1980), cinsiyetin suç korkusuyla ilgili en önemli faktör olduğunu vurgularken, LaGrange ve Ferraro (1989), suç korkusu ve cinsiyet ilişkisini “en istikrarlı bulgu” olarak ifade etmektedirler.

Suç korkusu söz konusu olduğunda, kadınların erkeklere göre daha fazla reaksiyon gösterdiği çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur. LaGrange ve Ferraro (1989), suç korkusunun nasıl ölçüldüğüne bakmaksızın kadınların erkeklere göre kayda değer ölçüde daha fazla korkulu olmaya eğilimli olduklarını belirtmektedirler. Bununla birlikte, 1987’de yürütmüş oldukları araştırmalarında, kadınların ve erkeklerin gelecek yılda mala yönelik suçlardan mağdur olma riski ile ilgili olarak eşit değerlendirmelerde bulduklarını ancak kadınların, şahsa yönelik suçlar söz konusu olduğunda, mağdur olmaya daha çok eğilimli olduklarını düşündüklerini ortaya koymuşlardır. Craske (2003) de, “*Origins of Phobias and Anxiety Disorders: Why More Women Than Men?* (Fobilerin Kökenleri ve Kaygı Bozuklukları: Neden Kadınlar Erkeklerden Daha Fazla?)” isimli çalışmasında korkular, endişe

ve kaygı bozuklukları söz konusu olduğunda kadınların erkeklere göre, tüm yaş grupları için geçerli olmak üzere, daha fazla risk taşıdıklarını ifade etmiştir. Renzetti ve Maier'e (2002) göre kadınların korkuları kişisel deneyimlerine göre değişeceği gibi; sadece cinsiyetleri, sosyal sınıfları ve etnik kökenleri ile değil, aynı zamanda yaşları, cinsel yönelimleri ve fiziksel yetenekleri/engelleri gibi toplumdaki "yerlerinin" de bir sonucu olarak değişmektedir. Andre, fobik kadınların fazla olma nedenini, evrimsel psikoloji araştırmalarına dayanarak açıklamaktadır. Buna göre, cinsiyet rollerine dayalı bir eşitsizliğin var olması, kadınların daha fazla fobik olmalarına yol açmaktadır. Andre bu durumu, kadının ve erkeğin üzerlerinde hissettiği sosyal tahakküm bağlamında şu şekilde ifade etmiştir: "...fobik erkek daha fazla statü kaybına uğruyordu ve dolayısıyla kadınları cezbetme, soyunu sürdürme ve genlerini aktarma şansı azalıyordu. Kadın fobiğin çekiciliği ise erkeklerin gözünde daha az kayba uğruyordu" (Andre, 2016).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına bağlı olarak kadınların ve erkeklerin "nasıl davranmaları ve nasıl olmaları gerektiğine" ilişkin düşünceler, erkeklerin korku duygularını ifade etmekte zorlanmalarına neden olabilir. Stanko ve Hobdell (1993), kriminolojinin erkeklerin şiddete maruz kalma deneyimlerini keşfedememiş olmasının, genellikle erkeklerin bunları bildirmekte isteksiz oluşlarıyla ilgili olduğunu ifade etmektedirler.

Cinsel saldırı ve tecavüz suçları, kadınların genel olarak başlarına gelmesinden en çok korktukları suçlar arasındadır. Ancak LaGrange ve Ferraro'nun (1989) araştırma verilerine göre, erkeklerin de söz konusu suçun mağduru olabilme ihtimalinden küçümsenmeyecek biçimde korktukları dikkati çekmektedir. Bu araştırma ile neredeyse her iki kadından birinin (%47) tecavüze ya da cinsel saldırıya uğrama konusunda "aşağı yukarı" ya da "çok korktukları"; öte yandan erkeklerin, onda birin üzerinde (%11) bir oranla tecavüz veya cinsel saldırıya uğramaktan korktukları anlaşılmıştır. Gustafson (1998) da erkeklerin öncelikle fiziksel şiddetten, kadınların ise tecavüzdən ve diğer cinsel saldırı şekillerinden daha çok korktuklarını ifade etmiştir. Stanko (1995) ise cinsiyetçi yaklaşımın bir sonucu olarak kadınların daha çok ırkçı taciz ve şiddet eylemlerine maruz kaldıklarına dikkat çekmiştir.

Clemente ve Kleiman'ın (1977) ifadeleriyle, mağduriyet ve mağduriyet korkusu söz konusu olduğunda, literatürde hakim olan beş değişkeni cinsiyet, ırk, yaş, sosyo-ekonomik durum ve toplum büyüklüğü şeklinde özetleyebilmek mümkündür. Onlar, erkeklerin suç mağduru olma olasılıklarının daha yüksek olmasına karşın, kadınların erkeklere göre suçtan üç kat daha fazla korku duyduklarını belirtmişlerdir.

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMALAR

Kadınların ve erkeklerin suça maruz kalma korkularına ilişkin problemi karşılaştırmalı olarak değerlendirme amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada 10 kadın ve 10 erkek katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Çeşitli meslek ve yaş grubundan kişilerle görüşme talep edilmiş, görüşmeyi geri çeviren kişi ile karşılaşmamıştır. Her bir katılımcıyla görüşme süresi 5 ile 15

dakika arasında sürmüştür ve katılımcılar ses kaydı alınmasına izin vermiştir. Görüşmeler, rastgele örneklem metoduyla 2 Mart 2020 – 30 Mart 2020 tarihleri arasında Ankara’da gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara sorulan 7 soru aşağıda sıralanmıştır:

- 1-Suç ve suç korkusu nedir?
- 2-Bir suça maruz kalmaktan korkuyor musunuz? Neden?
- 3-Başınıza gelmesinden en çok korktuğunuz suç nedir?
- 4-Kadın/erkek oluşunuz suça maruz kalma korkunuzu nasıl etkiliyor?
- 5-Araştırmalara göre kadınlar suça maruz kalma konusunda erkeklerden daha çok korku duyuyorlar. Sizce de öyle mi? Kadın/erkek olmasaydınız daha az ya da daha çok korku duyar mıydınız? Neden?
- 6-Suç korkunuzun azalması için ne olmalı/neler yapılmalı?
- 7-İnsanların suç korkusu duymaları konusunda gelecekte nasıl bir değişim olacağını düşünüyorsunuz? Korkularımız artacak mı, azalacak mı yoksa değişmeyecek mi? Neden?

3.1. Görüşme Grubunun Demografik Özellikleri

Görüşme grubunu oluşturan 10 kadın ve 10 erkek katılımcıya yaş, medeni hal, öğrenim durumu, iş ve gelir bilgileri sorulmuştur. Kadınların en genci 19, en yaşlısı 56 yaşındadır. 5’i bekâr, 5’i evlidir. Öğrenim durumları ilkokul, lise, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerindedir. Katılımcı kadınların 1’i öğrenci, 2’si ev haricinde başka bir işte çalışmamakta, 7’si ise çeşitli iş kollarında çalışmakta olup; gelirleri 500 TL ile 6500 TL arasında değişiklik göstermektedir.

Erkeklerin en genci 23, en yaşlısı 74 yaşında ve 5’i bekâr, 5’i evlidir. Öğrenim durumları ilkokul, ortaokul, lise, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerindedir. Katılımcı erkeklerin 1’i öğrenci, 2’si emekli, 7’si ise çeşitli iş kollarında çalışmakta olup; gelirleri 500 TL ile 15000 TL arasında değişiklik göstermektedir.

3.2. Görüşme Grubundakilere Göre Suç ve Suç Korkusu Nedir?

Suç ve suç korkusu hakkında literatürde çalışmalar olduğundan teorik kısımda bahsedilmiştir. Görüşme grubundaki katılımcıların da zihnindeki suç ve suç korkusu kavramlarının ne olduğuna, bu kavramları nasıl tanımladıklarına bakılmıştır.

Kadın katılımcılar “suç” ve “suç korkusu” kavramlarının her ikisini de çoğunlukla kendilerinde uyandırmış olduğu duygular çerçevesinde tanımlamışlardır. Kavramların onlar için ne ifade ettiği konusunda verilen 10 cevaptan 6’sı aşağıda sıralanmıştır:

- Suç, “korku” demek... Suç korkusu, başıma gelebilecek suç ihtimallerinden korku duymaktır. (K, 56, çalışmıyor)
- Duygusal olarak bende karanlığı, üşümeyi –çok üşümeyi- ve yalnızlık hissini ifade ediyor. Suç korkusu ise sürekli diken üstünde olmak, sürekli bir kolaçan etme hali ve kendini sürekli savunma halinde tutmak, sürekli kasılı olmak... (K, 30, fizyoterapist)
- Suç eşittir korku bence. Suç korkusu ise benim için bir travma, olağanüstü bir şey, haksızlık. (K, 54, memur)
- Suç, benim haricimde ikinci bir kişi tarafından başıma gelebilecek bana göre kötü her türlü durum bence. Suç korkusu ise bu durumun başıma gelebilme olasılığını düşünmem. (K, 19, öğrenci)
- Suç benim için öncelikle manevi kayıpları ifade ediyor. Kişisel haklara tecavüz anlamında düşünebiliriz. Suç korkusu da kısıtlıyor, adımlarımızı ona göre atmak zorundayız. (K, 36, araştırma görevlisi)
- Başıma gelebilecek kötü bir şey... Toplumun ve başkasının baskısı... İnsanın psikolojisinin bozulması... Suç korkusu da başıma bir şey gelmesi veya benim o suçun ana ögesi olmam. Tedirginlik... (K, 27, gıda mühendisi)

Kadınların “Suç ve suç korkusu sizin için ne ifade ediyor?” sorusuna vermiş oldukları cevaplar, onların suçu ve suç korkusunu benzer şekilde tanımladıklarını; suçtan özellikle duygusal anlamda zarar görmekten korku duyduklarını göstermektedir. Suç kavramı, kendilerinde uyandırdığı duygu çerçevesinde tanımlandığı için, bazı katılımcıların suç korkusu kavramını ifade etmekte zorlandıkları dikkati çekmiş; “suç” kavramının kendisini korku duygusuyla özdeşleştirmişlerdir. Kimi katılımcılar ise suç korkusunu “kendisinin suç fiilini gerçekleştirme ihtimalinden duyduğu korku” olarak nitelendirmiş; zarar görmekle ilgili anlamının sorulduğu belirtildiğinde, psikolojik anlamda hassasiyetlerinin oluşacağı doğrultusunda cevap vermişlerdir. Suç ve suç korkusunun onlar için taşıdığı anlamın manevi yıkımla sonuçlanabilecek eylem ve duygu durumu olduğu anlaşılmıştır.

Görüşme grubundaki kadınların suç ve suç korkusunun ne olduğuna dair cevapları temalaştırılmıştır. Kadınların “suç” ve “suç korkusu”na ilişkin algılarını yansıtan temalar aşağıdaki gibidir:

Tablo 1.Kadınlara Göre “Suç” ve “Suç Korkusu”			
Suç		Suç Korkusu	
*Korku	*Haklara tecavüz	*Korku duymak	*Suç olasılığını düşünmek
*Karanlık	*Acımasızlık	*Diken üstünde olmak	*Kötülüklerden korkmak
*Kötü durum	*Psikolojik ve fiziki zarar	*Savunma hali	*Özgürlüğün kısıtlanması
*Zarar veren eylem	*Yapılmaması gereken eylem	*Travma	*Suçtan psikolojik olarak etkilenmek

*Manevi kayıp	*Baskı	*Olağanüstü durum
---------------	--------	-------------------

Erkek katılımcılar “suç” kavramını çoğunlukla hukuka aykırı bir eylem olması bağlamında; “suç korkusu” kavramını ise –kadınların aksine- kendilerinde uyandırdığı duygulardan ziyade genel anlamda “insanların başlarına bir şey gelmesinden duydukları korku” anlamında tanımlamışlardır. Kavramların onlar için ne ifade ettiği konusunda verilen 10 cevaptan 4’ü aşağıda sıralanmıştır:

- *Normal insanların haklarına yapılan her türlü ihlal suç olarak ifade edilebilir. Zaten toplumumuzda da maalesef çok fazla örnekler görüyoruz ve insan, ister istemez ‘sevdiğilerine bunlar olur mu’ düşüncesiyle hep tedirgin bir şekilde yaşıyor. Gözümüz arkada. Bir olay olduğunda hep bir tedirginlik, huzursuzluk... Bizi maalesef olumsuz duygulara yönlendiriyor. Bunlar hep suç korkusu. (E, 35, eczane çalışanı)*
- *Kanunlara aykırı olarak yapılan bir eylem. Suç korkusu da suça maruz kalma korkusu. (E, 24, öğrenci)*
- *Suç benim için mantıksız şekilde birinin sana sataşmasıdır. Haksız fiil. Suç korkusu da ona maruz kalmaktan duyulan endişe, kaygılandırıcı durum... (E, 31, serbest çalışan)*
- *Suç, genel anlamda toplumsal normlara karşı olumsuz faaliyetlerde bulunmak ve bunun sonucunda cezalandırılması gereken bir davranıştır. Suç korkusu bir bireyin suça maruz kalacağına dair duyduğu endişe ve korku duygularının bütünüdür. (E, 27, araştırma görevlisi)*

Erkeklerin “Suç ve suç korkusu sizin için ne ifade ediyor?” sorusuna vermiş oldukları cevaplar, suçu özellikle cezai yönüyle tanımladıklarını göstermektedir. Bazı katılımcıların suç korkusu kavramını ifade etmekte zorlandıkları dikkati çekmiş; suç korkusunu “kendilerinin ya da bir başkasının suç fiilini gerçekleştirme halinde alacakları cezadan korku duymak” ile özdeşleştirmişlerdir. Zarar görmeleri ile ilgili anlamının sorulduğu belirtildiğinde, kimi yine “kendisinin suç işleyerek alacağı cezadan dolayı zarar görmesi” veya “cezadan korku duyulduğu için eylemden cayılması” çerçevesinde değerlendirmiştir. Suç ve suç korkusunun onlar için taşıdığı anlamın çoğunlukla suçun cezai yönüyle ilgili olduğu anlaşılmıştır.

Görüşme grubundaki erkeklerin suç ve suç korkusunun ne olduğuna dair dikkat çeken cevapları temalaştırılmıştır. Erkeklerin “suç” ve “suç korkusu”na ilişkin algılarını yansıtan temalar aşağıdaki gibidir:

Tablo 2. Erkeklerle Göre “Suç” ve “Suç Korkusu”	
Suç	Suç Korkusu

*Kabahat	*Cezalandırılması	*Ceza çekmek	*Endişe ve korku
*Kötü eylem	gereken davranış	*Gözü arkada olmak	duymak
*Hak ihlali	*Birinin sataşması	*Tedirginlik	*Kaygılandırıcı
*Sahtekârlık	*Haksız fiil	*Huzursuzluk	durum
*Korkaklık	*Ayıp	*Güvenin azalması	*Hataların sonucunda
*Ahlaksızlık	*Günah	*Suç işlemekten	cezalandırılmak
*İman yoksunluğu	*Çıkar	çaymak	
*Hukuku bilmemek	*Kanunlara aykırı eylem		
*Normlara karşı faaliyet			

Suç ve suç korkusu kavramlarına kadınların ve erkeklerin farklı anlamlar yükledikleri görülmektedir. Erkeklerin, suçu özellikle hukuksal çerçevede tanımlamalarının ve suç korkusunu da suçun karşılığı olan ceza ile ilişkilendirmelerinin, suçun çoğunlukla erkekle özdeşleşen bir davranış olmasından kaynaklandığına dayandırabilmek mümkündür.

3.3. Görüşme Grubundakiler Bir Suça Maruz Kalmaktan Korkuyorlar mı?

Görüşme grubundaki kadın ve erkeklere bir suça maruz kalmaktan korkup korkmadıkları sorulmuştur. Görüşme grubundaki kadın ve erkeklerin bir suça maruz kalmaktan korkup korkmamalarının farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır.

Kadın katılımcıların tamamı bu soruya “evet” anlamında cevap vermişlerdir. Bir suça maruz kalma konusunda korku duyup duymadıkları ve nedenine dair verilen 10 cevaptan 5’i aşağıda sıralanmıştır:

- *Evet korkuyorum. Daha önce maruz kaldığım için bunun nasıl bir şey olduğunu biliyorum ve o yüzden korkuyorum. İkincisi ise maruz kalanların yaşadıklarını görünce korku oluşuyor.* (K, 30, fizyoterapist)
- *Evet, tabii ki... Küçük de olsa insanlar hayatlarında suça maruz kalıyorlar. Psikolojik baskılar bir şekilde hayatımızın içinde var. Onlar da korkularımızın altında yatan nedeni oluşturuyor. Çocukken yüksek sesle bağırılmış olması bile psikolojik olarak baskı altında hissettiriyor.* (K, 28, bankacı)
- *Korkuyorum. Haberlerden, basın ve yayından dolayı benim de başıma gelebileceğini düşünüyorum ve kültürel olarak da eğitimsel olarak da çok üst düzey insanlarla bir arada yaşamadığımızı düşünüyorum. O yüzden de başıma bir şey gelebileceğini düşünüyorum.* (K, 31, memur)
- *Evet, korkuyorum. Çünkü daha önce başka bir suça maruz kaldım ve bu benim korkmama neden oluyor.* (K, 47, çalışmıyor)

- *Evet, korkuyorum. Çünkü suça maruz kalmak benim elimde olan bir şey değil. Karşımdakinin iyilik halinde olup olmadığıyla ilgili olduğu için, insanlara güvenle alakalı bir durum olduğu için... Karşımdaki kişiye güvenemem açıkçası, özellikle tanımadığım birine... (K, 19, öğrenci)*

Kadınların “Bir suça maruz kalmaktan korkuyor musunuz? Neden?” sorusuna vermiş oldukları cevaplara dayanarak, bir mağduriyet geçmişlerinin olması, yabancı kişilerin potansiyel tehlike olarak algılanması, medya faktörü vb. nedenlerle korku duydukları anlaşılmaktadır. Katılımcılar, bu soruyu tereddüt etmeden cevaplamışlardır. Bir suça maruz kalmaktan korku duyma nedenlerini bireysel tecrübeler ve güven problemi, medya gibi korku oluşturabilecek kaynaklarla özdeşleştirmeleri dikkat çekicidir.

Görüşme grubundaki kadınların, bir suça maruz kalma konusunda korku duyma nedenlerine dair cevapları temalaştırılmıştır. Kadınların korku duyma nedenlerini yansıtan temalar aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. Kadınların Suça Maruz Kalma Korkularının Nedenleri	
*Zarar görmek	*Güven duygusunun yitimi
*Daha önce suça maruz kalmış olmak	*Psikolojik baskılar
*Suça maruz kalanların yaşadıklarını görmek	*Haberler

Erkek katılımcıların çoğu bu soruya “evet” anlamında cevap vermişlerdir. Bir suça maruz kalma konusunda korku duyup duymadıkları ve nedenine dair verilen 10 cevaptan 4’ü aşağıda sıralanmıştır:

- *Tabii ki. Topluma olan güven duygum azaldı gördüklerim karşısında maalesef. Çevremde çok fazla suça maruz kalan insanlar olduğu için, çok fazla olaya şahit olduğumuz için... (E, 35, eczane çalışanı)*
- *Korkuyorum. Çünkü başıma gelebilecek herhangi bir olumsuz durum beni mental olarak çok yıpratır. (E, 27, araştırma görevlisi)*
- *Tabii herkes gibi ben de kokuyorum. Çünkü haksız bir fiil... (E, 31, serbest çalışan)*
- *Tabii korkuyorum. Suça maruz kalmaktan kim korkmaz? Çünkü insanlar çok değişik Türkiye’de. İnsanların nasıl çıkacağı belli olmuyor. Bu nedenle çoğu zaman korkuyorum. (E, 24, öğrenci)*

Erkek katılımcılar arasında bu soruyu “kendisinin suç işlemesine yönelik korku” olarak algılayanlar olduğu için, bir suçun faili olma konusunda korku duyacaklarını ifade edecek şekilde cevap vermişlerdir. Bu cevaplardan 3’ü aşağıda sıralanmıştır:

- *Yani istemem tabii ki... Suça maruz kalmayı kim ister ki? Korku aklıma gelmiyor ama istemem öyle bir duruma gelmeyi.* (E, 74, emekli)
- *Ben şahsen korkarım. Suç demek yasa demek, yasaları çiğnemekten korkarım.* (E, 47, muhtar)
- *Korkarım. Cezası ağır. Çocukluğumdan gelen düzenli yetiştirilme, ahlaki kurallar nedeniyle...* (E, 38, eczacı)

Erkeklerin “Bir suça maruz kalmaktan korkuyor musunuz? Neden?” sorusuna vermiş oldukları cevaplar, onların da suçun neticesinde mağdur olma ihtimali konusunda çoğunlukla korku duyduklarını, öte yandan suça maruz kalma korkularının, kendilerinin fail olarak bir suça dâhil olma ihtimalleriyle ilgili korkular olduğunu göstermektedir. Bir suça maruz kalmaktan korku duyma nedenlerini güven duygularının azalmasıyla açıklayanlar olmuştur. Bir katılımcı “caydırıcı cezalar olmadığı için”, bir başka katılımcı “bireysel olarak değil de ailesiyle başına bir iş gelme” ihtimali nedeniyle korku duyduklarını ifade etmişlerdir.

Görüşme grubundaki erkeklerin bir suça maruz kalma konusunda korku duyma nedenlerine dair cevapları temalaştırılmıştır. Erkeklerin korku duyma nedenlerini yansıtan temalar aşağıdaki gibidir:

Tablo 4. Erkeklerin Suça Maruz Kalma Korkularının Nedenleri	
*Güven duygusunun azalması	*Başının derde girmesini istememek
*Çok fazla olaya şahit olmak	*Caydırıcı cezaların olmaması
	*Mental olarak yıpranma

Bir suça maruz kalma konusunda kadınların hepsi, erkeklerin de çoğunluğu korku duyduklarını söylemelerine rağmen, kadınların erkeklere kıyasla suçtan psikolojik anlamda da daha fazla zarar görecekt olmaları nedeniyle daha çok korku duydukları anlaşılmaktadır. Kadınların daha çok korku duymaları, onların incinebilir gruplar arasında yer alıyor olmalarıyla açıklanabilir.

3.4. Görüşme Grubundakiler En Çok Hangi Suçların Başlarına Gelmesinden Korkuyorlar?

Görüşme grubundaki kadın ve erkeklere başlarına gelmesinden en çok korktukları suçun ne olduğu sorulduğunda verdikleri cevapların cinsiyetlerine göre farklılık ortaya koyup koymadığına bakılmıştır.

Kadın katılımcılar bu sorunun cevabı için en çok cinsel saldırı suçlarına ve iftiraya işaret etmişlerdir. Başlarına gelmesinden en çok korktukları suçun ne olduğuna dair verilen 10 cevaptan 7’si aşağıda sıralanmıştır:

- *İftiradan çok korkarım, hırsızlıktan, öldürülmekten, tecavüzden...* (K, 56, çalışmıyor)
- *Tecavüz, taciz.* (K, 30, fizyoterapist)

- *Kumpas, haksız yere yargılanmak. Çünkü böyle bir durum yaşadım. Ben kumpas mağduriyüm. Haksız yere yargılandım, ceza evinde kaldım. Suçsuz yere yargılanmaktan çok korkuyorum. İftiradan korkuyorum.* (K, 54, memur)
- *Tüm suçlardan korkuyorum aslında ama bir kadın olarak en çok endişelendiğim taciz, tecavüz. Çünkü bunalımının ve travmasının daha ağır olduğunu düşünüyorum.* (K, 19, öğrenci)
- *Saldırı, taciz, tecavüz... Aşırı derecede psikolojim bozulur. İftiraya maruz kalabilirsin. Bunlar manevi olarak kayıp verir. Hayatını devam ettiremeyebilirsin.* (K, 36, araştırma görevlisi)
- *Taciz, tecavüz. Cinsel saldırı...* (K, 27, gıda mühendisi)
- *Öldürülmek, tecavüz. Özellikle son dönemlerde televizyonda kadınlara yapılanları gördükçe, cani eylemleri duydukça çok korkuyorum.* (K, 28, Bankacı)

Kadınların “Başınıza gelmesinden en çok korktuğunuz suç nedir?” sorusuna vermiş oldukları cevaplar, taciz, tecavüz gibi cinsel saldırı suçları ve iftiradır. Bu suçlardan korku duyuyor olmalarının nedenlerinin ise mağduriyet geçmişi, psikolojik anlamda çok zarar göreceklere düşüncesi ve medya faktörü olduğu anlaşılmıştır. Burada kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin etkisini göz ardı edebilmek mümkün değildir. Verilen cevaplar ataerkil yapılanmaların, kadınların namuslarına yönelik gerçekleşen eylemler sonrasında kadınlara uygulamış oldukları yaptırımların şiddetinin, kadınların canlarının kaybına kadar uzanabiliyor olmasının etkisinin ne derece büyük olduğunu da ortaya koymaktadır.

Görüşme grubundaki kadınların başlarına gelmesinden en çok korktukları suçlara dair cevapları temalaştırılmıştır. Kadınların hangi suçlardan korktuklarını yansıtan temalar aşağıdaki gibidir:

Tablo 5. Kadınların Başlarına Gelmesinden En Çok Korktukları Suçlar			
*İftira	*Gasp	*Tecavüz	*Cinsel suçlar
*Kumpas	*Öldürülmek	*Taciz	*Saldırı
*Hırsızlık	*Şiddet		

Erkek katılımcılar bu soruya kadınlardan daha farklı cevaplar vermişlerdir. Kadın katılımcıların birkaçında olduğu gibi erkek katılımcılar arasında da iftiradan korktuklarını ifade edenler olmuştur. Bu korkularına dair verilen 10 cevaptan 4’ü aşağıda sıralanmıştır:

- *Küçük şeyleri önemsemiyorum, maddi değil ama manevi şeyler olabilir. İftira (gibi).* (E, 35, memur)
- *İftiradan korkarım. Sosyal statümüz muhtarlık ama yapmadığım bir şeyin üstüme atılmasından çok korkarım...* (E, 47, muhtar)
- *Haksız yere atılan iftira. En çok kaygılandırılan husus bana göre...* (E, 71, emekli)
- *Ahlaksızlık diyebilirim. Ne diyebilirim başka? İftira gibi.* (E, 74, emekli)

Erkek katılımcılardan bazıları herhangi bir kavga neticesinde yaralanma ihtimalinden de korku duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu korkularına dair cevaplardan 3'ü aşağıda sıralanmıştır:

- *Herhangi bir organ kaybına yol açabilecek kazaya/saldırıya ve terör eylemine maruz kalmak.* (27, E, araştırma görevlisi)
- *Bıçaklanmak. Çünkü nasıl hissettirir bilmiyorum.* (31, E, serbest çalışan)
- *Gereksiz yere çıkan bir kavgada yaralanmak olabilir.* (E, 24, öğrenci)

Erkekler arasında sevdiklerinin -özellikle yakını olan kadınların- başına bir şey gelmesi yani dolaylı mağduriyet yaşama, mala yönelik suçlar, terör saldırıları konusunda korku duyduğunu ifade eden katılımcılar da olmuştur. Saldırı, kavga ve bunun sonucunda yaralanma ile sonuçlanabilecek bir durum yaşama konusunda korku duyuyor olmaları, erkeklerin kamusal alanda kadınlara göre daha fazla yer alıyor olmalarıyla açıklanabilir.

Görüşme grubundaki erkeklerin başlarına gelmesinden en çok korktukları suçlara dair cevapları temalaştırılmıştır. Erkeklerin hangi suçlardan korktuklarını yansıtan temalar aşağıdaki gibidir:

Tablo 6. Erkeklerin Başlarına Gelmesinden En Çok Korktukları Suçlar		
*İftira	*Saldırı	*Arabamın çalınması
*Ahlaksızlık	*Terör eylemi	*Sevdiklerimin başına bir
*Manevi şeyler	*Bıçaklanmak	şey gelmesi
*İhanet	*Kavgada yaralanmak	

Başlarına gelmesinden en çok korktukları suçlar konusunda kadınların çoğu cinsel saldırı suçlarından ve birkaçı da iftiradan korktuklarını ifade ederken, erkekler fiziksel şiddet içeren suçlardan ve iftiradan korktuklarını ifade etmişlerdir. Kadınların yaşamı iş hayatı dışında çoğunlukla evle sınırlı olduğu için yaralanma, kavgaya karışma gibi korkulara işaret edilmemiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin, kadınlar ve erkekler üzerinde korku duydukları suçlar konusunda da devreye girdiğini söyleyebilmek mümkündür.

3.5. Görüşme Grubuna Göre Cinsiyet Suça Maruz Kalma Korkusunu Etkiler mi?

Görüşme grubuna cinsiyetlerinin suça maruz kalma korkularını etkileyip etkilemediği, etkiliyor ise nasıl bir etkisinin olduğu yönünde sorular sorulmuştur. Yine kadın ve erkeklerin cevapları arasında farklılığın olup olmadığına, farklılıklar var ise sebep veya sebeplerinin neler olabileceğine bakılmıştır.

Kadın katılımcılar bu soruya kadın oluşlarının korkularını artırdığını ifade edecek şekilde cevaplar vermişlerdir. Kadın olmalarının suça maruz kalma korkularını nasıl etkilediğine dair verilen 10 cevaptan 6'sı aşağıda sıralanmıştır:

- *Kadın olduğum ve başımda kimse olmadığı için korkarım ama güçlü olabildiğim durumlar da oluyor tabii ki.* (K, 56, çalışmıyor)

- *Çok etkiliyor. Kadının ataerkil yapıda güçsüz olarak gösterilmeye çalışılması, birey olarak tanımlanmaması, her şeyden önce Türk toplumunda insanın insana verdiği değer, saygının az olması, kadın olmanın ataerkil toplumdaki yeri, bilinçaltımızda da yaşam tecrübelerimizde de ne yazık ki suça daha çok maruz kalabileceğimiz hissiyatını yaratıyor. (K, 30, fizyoterapist)*
- *Çok fazla şekilde artırıyor... (K, 19, öğrenci)*
- *Kadın olmam tabii ki biraz daha korumasız hissetmeme neden oluyor. (K, 47, çalışmıyor)*
- *Erkeklerle göre biraz daha güçsüz olduğum için korkum biraz daha artıyor. (K, 32, satış danışmanı)*
- *Suç zaten en çok kadınlara karşı gerçekleştiriliyor. Kadının adı yok bence ülkemizde. Cinsiyet kavramı suçta önemli... (K, 28, bankacı)*

Kadınların “Kadın oluşunuz suça maruz kalma korkunuzu nasıl etkiliyor?” sorusuna vermiş oldukları cevaplar, cinsiyetlerinin korkularının artmasına neden olduğunu ortaya koyar şekildedir. Bunun nedenlerini ise fiziksel güç bağlamında yetersizlik, ataerkil yapının kadını güçsüz göstermesi, suçlardan mağdur olanların en çok kadınlar olması gibi ifadelerle açıklamışlardır.

Erkek katılımcılar, bu soruya kadınlardan daha farklı cevaplar vermişlerdir. Erkek katılımcılar arasında cinsiyetinin korkularını artırdığını ifade eden olmakla birlikte; cinsiyetin bu konuda etkili olmayacağı, suç söz konusu olduğunda herkesin mağdur olmaya eşit şekilde yakın olduğu anlamına gelen ifadeler kullanılmıştır. Erkek oldukları için korkularının daha az olduğunu ifade edenler de olmuştur. Erkek olmalarının suça maruz kalma korkularını nasıl etkilediğine dair verilen 10 cevaptan 6’sı aşağıda sıralanmıştır:

- *Daha çok artırıyor. (E, 74, emekli)*
- *Erkek güçlüdür mantığı var ya, erkeği kadını yok. Suç herkesi eşitleyebilir. (E, 47, muhtar)*
- *Cinsiyet bağlamında bunu değerlendiremiyorum. Erkek olmamın suça maruz kalma korkumun üzerinde bir etkisi yok. Sadece şöyle bir fark olabilir; erkek ve kadın arasında farklı türden suça maruz kalma korkusu olur. Cinsiyetler arasında farklı türler olsa da herhangi bir suça maruz kalma korkusu her iki cinsiyette de görülür. (E, 27, araştırma görevlisi)*
- *Kadın olsam da aynı suçtan korkardım. Cinsiyete göre farklı suçlar var aslında... Kadın olsam cinsel saldırıdan da korkardım. (E, 31, serbest çalışan)*
- *Herkes bu konuda eşit... İki tarafa da yapılıyor erkeği kadını fark etmez bence. (E, 23, özel güvenlik)*
- *Etkiliyor olabilir evet. Kadınlarda daha çok... Ben kendimi koruyabilirim insanlara karşı bir kadına nazaran daha korunaklı hissediyorum. (E, 38, eczacı)*

Kadın/erkek oluşlarının suça maruz kalma korkularını nasıl etkilediği konusunda kadınların “korkularını artırdığı” yönünde cevap vermeleri ve bunu daha ziyade fiziksel güçle ilişkilendirmeleri; “korkularını azalttığını” söyleyen erkeklerin de bunu yine fiziksel güçle açıklamaları, burada da erkeğe atfedilen güçlü, dayanıklı olma gibi toplumsal cinsiyet kalıpları ile ilişkilendirilebilir.

3.6. Görüşme Grubuna Göre Kadınlar Suça Maruz Kalmaktan Daha Çok Mu Korkuyorlar?

Görüşme grubuna cinsiyetlerinin şu anda olandan farklı olması durumunda korku duygularının farklılık gösterip göstermeyeceği ile ilgili düşünceleri soruldu. Kadınların ve erkeklerin “Kadın/erkek olmasaydınız daha az ya da daha çok korku duyar mıydınız? Neden?” diye sorulduğunda verdikleri cevaplara bakıldı.

Kadın katılımcılar, erkek olması halinde korkularının artacağını söyleyen 1 kişi haricinde, korkularının azalacağını ifade etmişlerdir. Kadın olmamaları halinde daha az ya da daha çok korku duyma meselesi ve nedenlerine dair verilen 10 cevaptan 4’ü aşağıda sıralanmıştır:

- *Evet, (erkek olsaydım) kesinlikle daha az korku duyardım. Çünkü kadın ve erkeğin eşit olarak karşılaşabileceği suçlar varken kadınların ekstra taciz, tecavüz, şiddet gibi karşılaşabileceği daha çok suç türü var. (K, 19, öğrenci)*
- *Evet, bence de öyle. Kadın olmasaydım daha rahat olabilirdim. Erkekler kendini savunabilme konusunda daha iyi. Kadına cinselliği ile bakılıyor. Erkeğe cinselliği ile bakılmıyor. Onlar bu anlamda zarar görmüyor. (K, 28, bankacı)*
- *Evet, bence de öyle. Toplumsal olarak erkeklerin kadınlara bakış açısıyla alakalı olarak görüyorum. Kadın olmasaydım daha az korku duyardım çünkü suç uygulayan genelde erkekler ve kadınlar mağdur oluyor. (K, 47, çalışmıyor)*
- *...Kadın olduğumuz için daha az daha sakin tepkiler veriyoruz. Erkek olsaydım bir kavgaya karışmaktan korkabilirdim. Daha fazla korkardım yani. Birilerini daha çok korumak zorunda hissederdim kendimi. Şimdi kendimi korumuş olmam bana yetiyor. Sevdiklerimi koruma görevi de bana düşüyor gibi gelirdi erkek olsaydım. (K, 31, memur)*

Kadınlar, erkek olmaları halinde daha az korku duyacak olmalarını cinsel saldırı suçlarına maruz kalma ihtimallerinin olmamasıyla ilişkilendirmişlerdir. Bir katılımcı ise “sevdiklerini koruma görevinin” kendisine düşecek olması nedeniyle daha çok korku duyacağını ifade etmiştir. Bazı katılımcılar, erkek olması halinde nasıl hissedeceklerine dair fikirlerinin olmadığını ancak yine de kadın olmanın daha çok korku duymaya neden olduğunu belirtmişlerdir.

Erkek katılımcılar, bu soruya neredeyse kadınlarla aynı doğrultuda cevaplar vermişlerdir. Kadın olması halinde korku duygusunun bundan etkilenmeyeceğini söyleyen 1 kişi haricinde, korkularının artacağını ifade etmişlerdir. Erkek olmamaları halinde daha az ya da daha çok korku duyma meselesi ve nedenlerine dair verilen 10 cevaptan 6’sı aşağıda sıralanmıştır:

- *Daha çok korku duyardım. Çünkü kadınlar birçok şeye maruz kalıyorlar. İftiralara, bilmem nelere, her türlü şeye maruz kalıyorlar. Erkeklerden daha fazla maruz kalıyorlar. Orada burada itilip kakılmak, insan yerine koyulmamak, eşitliği tanımamak... (E, 74, emekli)*
- *Erkek olmasaydım daha çok korku duyardım sanırım. Sonuçta kadına karşı şiddet daha fazla olduğu için, kadınlar erkeklere göre daha savunmasız olduğu için, fiziksel yetersizliklerinden dolayı daha çok korkardım. (E, 35, eczane çalışanı)*
- *Kadın olsaydım daha çok korkardım. Başka ülkede olsam korkmazdım belki ama bizim ülkemizde bu mevzular yoğun olduğu için korkardım. (E, 31, serbest çalışan)*
- *Bence de öyle. Erkek olmasaydım daha çok korkardım. Eşim ya da kızlarım için daha çok korkuyorum. (E, 38, eczacı)*
- *Tabii ki. Erkek olmasaydım tabii ki daha çok korku duyardım. Çünkü kadınlar daha savunmasız, fiziksel anlamda erkeklere göre daha güçsüz. Kadın olsaydım farklı suçlardan korkardım. En başta taciz ve tecavülden korkardım. (E, 24, öğrenci)*
- *Bence değil. Kadın da olsam fark etmezdi çünkü suç her iki tarafa da yapılıyor. (E, 23, özel güvenlik)*

Erkekler, kadın olmaları halinde daha çok korku duyacak olmalarını cinsel saldırı suçlarına maruz kalma ihtimallerinin olmasıyla ilişkilendirmişlerdir. Bir katılımcı ise “suç her iki tarafa da yapıldığı için” korku duygusunda farklılık olmayacağını ifade etmiştir.

Kadınların ve erkeklerin, kadın olmanın kişiyi cinsel saldırı suçlarına maruz kalmayı artıracığı düşüncesiyle, 1 kadın ve 1 erkek katılımcı haricinde bu konuda fikir birliğine sahip oldukları anlaşılmıştır. Kadınların güvenlik açısından erkeklere göre daha çok sorun yaşadıkları her iki görüşme grubunda da vurgulanmıştır.

3.7. Görüşme Grubuna Göre Suç Korkusunun Azalması İçin Neler Yapılmalı?

Suç korkusu, insanlar üzerinde istenmeyen durumların ortaya çıkmasına sebep olduğuna göre bu konuda çalışma yapanlara düşen en önemli görevlerin başında, bu korkunun nasıl ortadan kaldırılacağı veya en aza indirilebileceğinin tespiti gelmektedir. Bu tespit sonrasında üretilebilecek projelerle daha sağlıklı ve güven verici ortamlar hazırlanabilecektir. Görüşme grubundaki kadın ve erkeklere suç korkularının azalması için nelerin yapılabileceği sorulduğunda katılımcılardan alınan cevaplardan bazıları fikir vermesi açısından aşağıda verilmiştir:

Kadın katılımcılar özellikle eğitim, ceza ve güvenlik vurguları yapmıştır. Suç korkularının azalabilmesi için ne olması ve neler yapılması gerektiğine dair verilen 10 cevaptan 5’i aşağıda sıralanmıştır:

- *Bu devletin vatandaşı olarak arkamda bulunduğumu hissetmeliyim. Devletin güvenlik güçlerinin ve yasaların her bir bireyi, sadece kadını değil, suça maruz kalan herkesi anında dinlemeli elinden geldiğince korumalı diye düşünüyorum. (K, 30, fizyoterapist)*
- *Akşamları çok geç saatlerde dışarıda gezmeye çalışıyorum. Arabayla gidip geliyorum ama ıssız yerlerden geçmemeye çalışıyorum. Eve erken gitmek istiyorum. (K, 54, memur)*

- *Eğitim... Ailede verilen eğitim en önemli faktör. Baskı altında yetişmemeli çocuklar. Kadın ve erkeğin eşit olduğu düşüncesi aşılınarak yetiştirilmeli. (K, 28, bankacı)*
- *Suç oranları düşmeli öncelikle. Daha az cinayet, tecavüz haberi görmeliyiz. İnsanlar daha eğitilmiş olmalı. Bir de insanlara çocukluktan itibaren daha çok sahip çıkılmalı. (K, 31, memur)*
- *(Suçluların) Adalet tarafından iyi bir ceza alması lazım... İnsanların iyi eğitilmesi lazım... Eğitim zaten başında geliyor. Aile tarafından yetiştirilme tarzı...(Kadınlara)Nasıl davranacaklarını öğrenmeliler. (K, 27, gıda mühendisi)*

Kadın katılımcılar özellikle çocukluktan itibaren ailede verilen eğitimin önemine vurgu yapmışlardır. Ayrıca kendilerine korumak adına davranışlarını nasıl yönlendirdiklerinden, rutin aktivitelerine kısıtlama getirdiklerinden söz etmişlerdir. Güvenlik önlemlerinin artırılması ve böylelikle kendilerini daha güvenli hissetmeleri gerektiğinin önemine dikkat çekmişlerdir.

Görüşme grubundaki kadınların suç korkularının azalabilmesi için ne olması ve neler yapılması gerektiğine dair cevapları temalaştırılmıştır. Kadınların bu konuda beklentilerini yansıtan temalar aşağıdaki gibidir:

Tablo 7. Kadınların Suç Korkularının Nasıl Azalabileceğine Dair Düşünceleri		
*Devlet vatandaşının yanında olmalı	*Yabancılara karşı tedbirli davranılmalı	*Toplumsal bilinç sağlanmalı
*İnsana önem veren eğitim sistemi geliştirilmeli	*Zaman ve mekâna dikkat edilmeli	*Cezalar caydırıcı nitelikte olmalı
*Aile içi eğitime önem verilmeli	*Güvenlik tedbirleri artırılmalı	*TV programları suç içermemeli

Erkek katılımcılar da bu soruya kadınlarla aynı doğrultuda cevaplar vermişlerdir. Suç korkularının azalabilmesi için ne olması ve neler yapılması gerektiğine dair verilen 10 cevaptan 5'i aşağıda sıralanmıştır:

- *Çok ciddi caydırıcı cezaların olması gerekiyor ve hepsinin temelinde eğitimin üst düzeyde olması gerekiyor. Çünkü insanlarımız eğitildiği zaman zaten ister istemez eğitiminin çerçevesinde bir işle meşguliyet kuracaklardır, boşa harcayacakları çok fazla vakitleri olmayacaktır. Çünkü başımıza ne geliyorsa o boşa harcanan zamanlarda geçen hoyratlıktan geliyor. (E, 35, eczane çalışanı)*
- *Bilinçli bir toplum olmalıyız. Suç kötüdür. Ben, birisi suç işler korkusuyla yaşamıyorum ama bunu çocuklarımıza öğretmeliyiz. (E, 47, muhtar)*
- *Suç korkusunun azalması için insanların ekonomik güçlerinin fazla olması lazım. Ekonomik gücü fazla olan insanlar, kalkınmış, paraya pula fazla ihtiyacı olmayan insanlar daha az suç işlerler; suçun mahiyetini bilerek kendilerini suçtan arındırırlar. Ekonomisi güçlü olanlar, karşılaşacakları suçtan kendilerini koruyabilirler. (E, 71, emekli)*

- *Ekonomik nedenler var, sosyal nedenler var, eğitim var... İlk önce eğitim, sosyal olarak çoğu ilişki saygıdan geçer. Suç olmasın istiyorsak bu kurumların gelişmesi lazım. Çocuklarımıza saygılı olmayı öğretmemiz lazım.* (E, 31, serbest çalışan)
- *Cezalar daha sert olmalı.* (E, 24, öğrenci)

Erkek katılımcılar da kadınlarda olduğu gibi özellikle çocukluktan itibaren ailede verilen eğitimin önemine vurgu yapmışlardır. Ekonomik imkânların daha fazla olması ve cezaların artırılması gerektiğinin önemine dikkat çekmişlerdir.

Görüşme grubundaki erkeklerin suç korkularının azalabilmesi için ne olması ve neler yapılması gerektiğine dair cevapları temalaştırılmıştır. Erkeklerin bu konuda beklentilerini yansıtan temalar aşağıdaki gibidir:

Tablo 8. Erkeklerin Suç Korkularının Nasıl Azalabileceğine Dair Düşünceleri		
* Cezalar caydırıcı/ağır olmalı	*Çocuklar iyi eğitilmeli	*İnsanlar dürüst olmalı
*Ekonomi iyileştirilmeli	*Güvenlik tedbirleri artırılmalı	*Allah korkusu olmalı
*Bilinçli olunmalı		

Kadınların ve erkeklerin suç korkularının nasıl azalacağına dair görüşleri, cezaların artırılması ve eğitime özen gösterilmesi ifadelerinde benzerlik göstermektedir. Kadınlar erkeklerden farklı olarak rutin aktivitelerindeki kısıtlamalara dikkat çekmiş; erkekler ise özellikle ekonomik durumun iyileştirilmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bu durumu da yine kadın ve erkeklere toplum içinde yüklenmiş olan toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklayabilmenin mümkün olduğu düşünülmektedir.

3.8. Görüşme Grubuna Göre Gelecekte Suç Korkuları Artar mı Azalır mı?

Görüşme grubuna, insanların suç korkusu duymaları konusunda gelecekte nasıl bir değişim olacağını düşünüyor olduklarına yönelik düşünceleri sorulmuştur. Kadınların ve erkeklerin "İnsanların suç korkusu duymaları konusunda gelecekte nasıl bir değişim olacağını düşünüyorsunuz? Korkularımız artacak mı, azalacak mı yoksa değişmeyecek mi? Neden?" diye sorulduğunda verdikleri cevaplar dikkat çekicidir.

Kadın katılımcılar -istisnasız- korkuların artacağını ifade etmişlerdir. İnsanların suç korkusu duymaları konusunda gelecekte nasıl bir değişim olacağına dair verilen 10 cevaptan 6'sı aşağıda sıralanmıştır:

- *Hiç değişmeyeceğini hatta daha fazla olacağını düşünüyorum. Ortalık çok kötü.* (K, 56, çalışmıyor)
- *...Topluma baktığımda ne yazık ki kaygım artıyor. Dolayısıyla biraz daha artabileceğini düşünüyorum. ...Çünkü birbirimizi önemsemiyoruz; çarpıyoruz ve geçiyoruz, özür*

dilemiyoruz. Belki bir gün birinin ölümüne sebep olacağız ve bu kadar. Sadece sebep olacağız. Pişmanlık duymayacağız. O yüzden gelecek kaygısı artıyor. Kaygımı artıran bir diğer konu da göç. (K, 30, fizyoterapist)

- *Bence değişmez hatta artabilir. Çünkü her geçen gün çok farklı şeyler olabiliyor. Hiç ummadığın yerlerde ummadığın şeyler yaşayabiliyorsun. En yakın arkadaşından bile (zarar) görebilirsin çünkü insanların psikolojisi çok farklı. (K, 54, memur)*
- *Artacak. Çünkü gittikçe yozlaşıyoruz. Eskiden bu kadar korkum yoktu. Teknolojinin gelişmesi korkularımızı artırdı. (K, 28, bankacı)*
- *Eğer -dediğim gibi- eğitim sistemimizde değişim, iyileştirme olursa, gasp, hırsızlık, saldırı, tecavüz gibi suçlarda gerileme olabilir ama teknolojinin getirdikleriyle beraber siber suçlarda artış olabilir. Eğitimde ileriye gidemezsek artan nüfusla birlikte suçlar da artacaktır. (K, 31, memur)*
- *Bence korkularımız artacak. Toplumun iyi eğitilmediğini düşünüyorum çünkü. (K, 47, çalışmıyor)*

Kadın katılımcılar, suç korkusunun daha da artacağına dair düşüncelerini, insan ilişkilerinin yozlaşması, güven problemi, teknolojinin gelişimi, toplumsal anlamda iyi bir eğitim sağlanamıyor olması gibi nedenlerle ilişkilendirmişlerdir. Bir katılımcı, son zamanlarda ülkemiz için önemli meselelerden biri olan göç olgusuna da dikkat çekmiş, bunun da korkuların artmasında etkili olacağını ifade etmiştir.

Erkek katılımcılar da -istisnasız- korkuların artacağını ifade etmişlerdir. İnsanların suç korkusu duymaları konusunda gelecekte nasıl bir değişim olacağına dair verilen 10 cevaptan 5'i aşağıda sıralanmıştır:

- *Bugünlerdeki duruma göre ortama göre artacak gibi düşünüyorum. Öyle görüyorum. Uluslararası kavgalar, savaşlar... Yani nasıl tarif edeyim daha detaylı; insanlar birbirine adeta küskün ya da kavgalı gibi. Bir araya gelip sohbet etmekten çekinir hale geldi. (E, 74, emekli)*
- *Artış olur diye düşünüyorum. Şöyle söyleyebilirim; insanların etkileşimi çok daha fazla arttığı için -etkileşimden kastım sosyal medyadan bahsediyorum- bilginin kötülüğü artıyor. Kulaktan kulağa, teyidi olmayan bilgi yayılıyor. Sosyal medya daha ziyade kötü davranışlara örnek teşkil ediyor. (E, 35, eczane çalışanı)*
- *21. Yüzyıldayız. Bilişim çağındayız ama suç o kadar çok fazlalaştı ki... Hacker'lar var. Suç çok farklılaşıyor. O yüzden bilmediğimiz ya da yaşamadığımız şeyler olmaya başlayacak diye düşünüyorum. (E, 47, muhtar)*
- *Bence artacak çünkü insanların birbirine güvensizliği artıyor. ...Siber suçlar çıkacak teknolojinin ilerlemesiyle... (E, 31, serbest çalışan)*
- *Artış olacak. Doyumsuz bir kuşak yetiştiriliyor. Ben merkezli bir kuşak yetiştiriliyor. Kendi çocuklarımız da dâhil, "her şey benim olsun"la, hep "daha fazlası olsun"la yetiştirilen bir kuşak... Ulaşamadıkları şeyler olunca suça maruz kalacaklar. (E, 38, eczacı)*

Erkek katılımcılar, suç korkusunun daha da artacağına dair düşüncelerini özellikle teknolojinin gelişimi ve beraberinde siber suçların artacak olmasıyla ilişkilendirmişlerdir. İnsan ilişkilerinin yozlaşması ve güven problemi onların da dikkat çektiği hususlardır.

Kadın ve erkek katılımcıların tamamının, gelecekte suçların ve haliyle bir suça maruz kalma konusunda korkuların artacağını düşündükleri anlaşılmıştır. Dikkat çektikleri hususlar çoğunlukla aynı doğrultudadır. Geleceğin belirsizliği, gelişen teknoloji ve bunun sonuçları onlar üzerinde endişe uyandırmaktadır. Bu noktada biraz da insanların bilemediklerinden korku duydukları üzerinde durmak gerekir. Yeni teknolojiye hâkim olamadığını fark eden insanlar, teknolojiden gelebilecek tehlikelerin de farkına vardıklarında kendilerini savunmasız olarak görebilmektedirler. Teknolojide meydana gelen değişim ve bu değişimden kaynaklanan tehlikeler karşısında çaresiz olduğunu fark eden insanlar bir de anne baba iseler kendilerini çok daha çaresiz hissetmektedirler. Toplumsal cinsiyet rolleri onlara, anne babanın çocuklarını kontrol etme ve yönlendirme görevi olduğunu öğretmiş olmasına rağmen bu değişime ayak uyduramamaları durumunda kendilerini fonksiyon kaybına uğramış hatta çaresiz hissedebilmektedirler. Nasıl bir tehlike ile karşı karşıya olduklarını kestiremedikleri için de gelecek kaygıları artmaktadır.

SONUÇ

Suç olgusu, günümüzde tüm toplumların mücadele etmeye çalıştığı önemli problemlerden birisidir. Toplumsal değişimlerin ve bu değişimlerde güçlü bir rolü olan teknolojinin etkisiyle çeşitlenen suçlar, insanların başına her an bir şey gelebileceği korkusuyla yaşamlarını sürdürmelerine, güvenli alanlarının daraldığı düşüncesiyle hareket etmelerine neden olabilmektedir. Risk algısı artıkça buna bağlı korkular da artmaktadır. Araştırmalar, kadınların istikrarlı bir biçimde erkeklere göre daha fazla suç korkusu duyduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, 10 kadın ve 10 erkekle yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak, katılımcıların cinsiyetlerine göre suç korkusuna dair bakış açıları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda kadınların ve erkeklerin suç ve suç korkusuna yaklaşımlarında farklılıklar olduğu anlaşılmıştır. Kadınlar, suç ve suç korkusunu “psikolojik açıdan yıpratıcı ve olumsuz bir eylem” olarak tanımlarken; erkeklerin suç ve suç korkusunu “hukuki açıdan cezai karşılığının olması gereken olumsuz bir eylem” olarak tanımlamaları dikkat çekmiştir.

Görüşme grubundaki kadınların hepsi, erkeklerin çoğu bir suça maruz kalma konusunda korku duymaktadırlar. Katılımcıların en çok hangi suçlardan korktukları sorulduğunda, cinsiyetlerine göre farklılıklar olduğu anlaşılmıştır. Kadınlar, çoğunlukla cinsel şiddet içeren suçlardan, erkekler ise fiziksel şiddet içeren suçlardan, hem kadınlar hem de erkekler iftira suçundan korktuklarını ifade etmiştir. Kadın katılımcılar, cinsiyetlerinin suça maruz kalma korkularını artırdığını, erkek katılımcılar ise cinsiyetlerinin suça maruz kalma korkusu konusunda etkili olmayacağını ya da erkek oldukları için

daha az korku duyduklarını belirtmiştir. Hem kadınlar hem erkekler, kadınların güvenlik açısından daha çok sorun yaşadıklarını vurgulamıştır.

Suç korkusunun nasıl ortadan kaldırılabileceği veya nasıl en aza indirilebileceği konusunda düşünceleri sorulduğunda, kadın ve erkek katılımcılar aynı konulara işaret etmiş; özellikle aile içi eğitim, caydırıcı nitelikte ceza ve güvenliğin artırılması konularına dikkat çekmişlerdir. Bununla birlikte erkek katılımcılar, ekonomik imkânların artırılması gerektiğine de vurgu yapmıştır. İnsanların suç korkuları duymaları konusunda gelecekte nasıl bir değişim olacağını düşündükleri sorulduğunda ise hem kadınların hem de erkeklerin tamamının suç korkularının artacağını düşündükleri anlaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Andre, C. (2016), *Korkunun Psikolojisi: Fobiler, Korkular, Kaygular*, Çev. İsmail Yerguz, İstanbul: Say Yayınları.
- Beck, U. (2014), *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*, Çev. Kazım Özdoğan, Bülent Doğan, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bericat, E. (2015), The Sociology of Emotions: Four Decades of Progress, *Current Sociology*, 64(3), 491–513.
- Braungart, MM., Braungart, RG., Hoyer, WJ. (1980), Age, Sex, and Social Factors in Fear of Crime, *Sociological Focus*, 13(1), 55-66.
- Box, S., Hale, C., Andrews, G. (1988), Explaining Fear of Crime, *The British Journal of Criminology*, 28(3), 340-356.
- Clemente, F., Kleiman, MB. (1977), Fear of Crime in the United States: A Multivariate Analysis, *Social Forces*, 56(2), 519–531.
- Craske, MG. (2003), *Origins of Phobias and Anxiety Disorders: Why More Women Than Men?*, Oxford: Elsevier.
- Ditton, J., Bannister, J., Gilchrist, E., Farrall, S. (1999), Afraid or Angry? Recalibrating the 'Fear' of Crime", *International Review of Victimology*, 6(2), 83–99.
- Fichter, J. (1994), *Sosyoloji Nedir*, Çev. Nilgün Çelebi, Ankara: Attila Kitapevi.
- Furedi, F. (2017), *Korku Kültürü: Risk Almamanın Riskleri*, Çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Garofalo, J. (1981), The Fear of Crime: Causes and Consequences, *Journal of Criminal Law and Criminology*, 72(2), 839-857.
- Gustafson, PE. (1998), Gender Differences in Risk Perception: Theoretical and Methodological Perspectives, *Risk Analysis*, 18(6), 805-811.
- İçli, T.G. (2007), *Kriminoloji*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Kemper, T.D. (1987), How Many Emotions Are There? Wedding the Social and the Autonomic Components, *American Journal of Sociology*, 93(2), 263-289.
- LaGrange, R.L., Ferraro, KF. (1989), Assessing Age and Gender Differences in Perceived Risk and Fear of Crime, *Criminology*, 27(4), 697-719.
- Lim, H., Chun, Y. (2015), The Limitations and Advancements in Measuring Fear of Crime, *Journal of Public Administration and Governance*, 5(2), 140-148.
- Marshall, G. (2009), *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akinhay; Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Renzetti, C.M., Maier, S.L. (2002), "Private" Crime in Public Housing: Violent Victimization, Fear of Crime and Social Isolation Among Women Public Housing Residents, *CRVAW Faculty Journal Articles*, 46-65.
- Stanko, E.A., Hobdell, K. (1993), Assault on Men: Masculinity and Male Victimization, *The British Journal of Criminology*, 33(3), 400-415.
- Stanko, E.A. (1995), Women, Crime, and Fear, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 539, 46-58.
- Walsh, A., Ellis, L. (2007), *Criminology: An Interdisciplinary Approach*, London: Sage Publications.